

Jniñu ni ka sa'a apóstol Jesús, ya kuu Cristo

Vaji Espiritu Santo

¹ Teófilo, nuu tutu ni sa'a ri undi nuu, ni chiso ri taka jniñu ni sa'a Jesús ² undi ni ndaa ya andivi. Jesús ni nakaji ya taka apóstol, chaa kujiin jiin ya, ti ni ta'u ya jniñu nava sa'a da naa da. Ti ni ta'u Jesús jniñu nuu taka apóstol ya nava ni kachi maa Espiritu Santo. ³ Nu u xiko kivi ja ni ji'i ya, ni ndenda kaji ya nuu da naa da ja chaku ya. Ni ka'an ya nasa ta'u Yandios jniñu.

⁴ Ni ka'iin tutu ga Jesús jiin taka apóstol ja kajiin jiin ya un, ti ni kachi ya:

—Tu kuxio ra ñuu Jerusalén naa ra. Kundatu ra naa ra undi na jinu jnu'un ni ka'an Tata ri, nava ni kachi ri nuu ra naa ra. ⁵ Jandaa kuu ja Juan ni skuanducha da jiin nducha, ko jaku ni kivi ti ni'in ra Espiritu Santo naa ra —sia'an ni kachi Jesús.

Ndaa Jesús andivi

(Mr. 16.19-20; Lc. 24.50-53)

⁶ Ka ndututu tuku da jiin Jesús, ti ni ka jikajnu'un da ya: —¿Jito'yo Jesús, vijna kuu ja sa'a ni ja na kuña'nu nación Israel nu?

⁷ Ti ni kachi Jesús:

—Tu kanu kuu ja kuni ra naa ra, chi maa Yandios jini ya nava sa'a ya. ⁸ Ko kanu kuu ja na ni'in ra Espiritu Santo naa ra. Ti kuña'nu ra naa ra, ti ndakuni'in ra sivi ri, ti xna'an ra jnu'un ri nuu yivi ñuu Jerusalén, ñuu Judea, ñuu Samaria, ti undi nuu ni tu'u ñuyivi.

⁹ Nu ni ndi'i ni ka'an ya jnu'un yukan, ni ka nde'e da nuu ya, ni ndondaa ya ti kua'an ya andivi. Ni kivi ya chii iin viko, ti tukaa ni ka jini da ya. ¹⁰ Ka ndakoto da andivi ti ni ka jini da uu chaa ka ñu'un sa'ma kuijin kajiin nuu da. ¹¹ Ti ni ka kachi chaa un:

—Ro'lo chaa Galilea, ndoo ka ndakoto ra andivi naa ra. Nanu kua'an Jesús, suni sia'an nchaa tuku ya —sia'an ni ka kachi chaa un.

*Ka nakaji da Matías ja na nukuiñi da nuu Judas
(Mt. 27.3-10)*

¹² Ni ka kee da yuku Olivos, ti kuankoyo da ñuu Jerusalén ja kendo yajni yukan, nava iyo ley ja kaka da iin kivi ndetatu. ¹³ Ti yukan ni ka kaa da siki ve'e kuu uu nuu kanchuku da. Yukan ka'iin Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Jacobo se'e Alfeo, Simón, chaa ni kuu partido político ni nani cananista, jiin Judas ñani Jacobo. ¹⁴ Taka da sia'an ni kejna'an ini da, ti ni ka najna'an da ka jikanta'u da nuu Yandios jiin ñani Jesús, nana ya nani María, jiin taka ga ñasi'i un.

¹⁵ Kivi jña ni ndokuiñi Pedro ma'ñu iin ciento oko yivi un, ti ni kachi da:

¹⁶ —Kuunso'o naa ra, ni kuu nava ni chiso David nuu tutu ja ni kachi Espíritu Santo siki Judas, ja ni yoxnuu da nuu chaa ni ka jniñ presu Jesús. ¹⁷ Suni ni yaku Judas ni sa'a da jniñu ja'a. ¹⁸ Ti jiin xu'un ni ka cha'u yivi un da, ni jaan da iin ñu'un, ko yukan ni skua'ña da maa da, ni te'nde yo'o un, ni kanakava da, ti ni ndi'i jiti da ni kaña. ¹⁹ Nu ni ka jini yivi Jerusalén yukan, ti ni ka kachi da ja na konani ñu'un un Acéldama, ja kuni ka'an ndu'va niñi. ²⁰ Chi nuu tutu Salmo ka'an sia'an:
Na kendo ve'e da, tundo kuncha ini.
Suni kachi sia'an:
Inga na naki'in jniñu da.

Kachi tutu.

²¹ Ja'a ka'iin chaa ni ka yaku jiin yo undi jana'an na ni kuncha Jesús jiin yo, ²² undi na ni skuanducha Juan ya, ti undi kua'an ya andivi. Nini kuu ja na nukuiñi iin da jiin yo na kani da jnu'un ja ni nandoto ya —ni kachi Pedro.

²³ Yukan ni ka tava da uu jna'an da un, José nani da Barsabás ti suni nani da Justo, jiin Matías. ²⁴⁻²⁵ Ti ni ka jikanta'u da nuu Yandios sia'an:

—Jito'yo Jesús, ni'in ja jini ni ini taka yivi. Ja uu chaa ja'a, nau chaa ja'a na sa'a da jniñu apóstol ni xnaa Judas, ja ni kuu siin da kua'an da nuu ka'iin yivi ka iyo kuachi un —sia'an ni ka jikanta'u da.

²⁶ Ni ka chu'un da suerte, ti ni kendo Matías ja undi hora jña ni ndivi da jiin ndi uxi iin chaa un naa da.

Ni chaa Espiritu Santo

2

¹ Kua'a yivi ka kandixia Jesús, ni ka ndututu da kivi Pentecostés, kivi ka nakua'a da ta'u triu. ² Kanchuku da ini ve'e, ti ni ka jiniso'o da kuu iyo andivi, nanu nuu vaji iin tachi xaan. Ti ni kulajan ve'e un. ³ Ti ni ka jini da yaa ja kanda'a nuu ñu'un, ti ni jicha nuu siki da naa da. ⁴ Ti hora un ni ka ni'in da Espiritu Santo, ti siin siin yu'u ni ka ka'an iin iin da, nava ni kachi maa Espiritu Santo.

⁵ Ti ñuu Jerusalén yukan, ka'iin taka chaa Israel ja vekoyo da ni ñuyivi. ⁶ Tendi'i yivi un ni ka kututu nu ni ka jiniso'o ja ni kulajan un, ti tu ka kujnuni ndoo sa'a, ja sia'an ni ka jiniso'o ja ka ka'an chaa un yu'u ka ka'an iin iin yivi un. ⁷ Ni ka naa ini, tu ka chaku ini, ti ni ka jikajnu'un jna'an:

—¿Ansu chaa Galilea ka kuu tendi'i ja ka ka'an ja'a?
⁸ ¿Ndoos ja ni ndi'i ka ka'an jnu'un ka ka'an iin iin yo naa yo? ⁹ Ja'a ka'iin yivi ñuu Partia, Media, Elam,

Mesopotamia, Judea, Capadocia, Ponto, Asia, ¹⁰ yivi ñuu Frigia, Panfilia, Egipto, yivi ñuu Lybia, ja kendo chii ñuu Cirene. Suni ka'iin chaa romano ja kanchuku ja'a; sava ka kuu chaa Israel, ti sava ni ka ka'an yu'u chaa Israel. ¹¹ Suni ka'iin yivi Creta jiin Arabia ja'a, ko tindi'i yo ka jiniso'o ja ka ka'an taka jniñu ña'nu sa'a Yandios, ko yu'u ka ka'an iin iin yo naa yo ka ka'an —kachi naa.

¹² Ni ka naa ini yivi un, ti tu ka ni'in jniñu sa'a, ti ka jikajnu'un jna'an:

—¿Na jnu'un kuu ndi'i? —kachi ka ka'an.

¹³ Ko sava ka kuu ichi ini, ti ka ka'an:

—Ka jini da naa da —kachi naa.

Jnu'un ni ka'an Pedro nuu yivi

¹⁴ Ni ndokuiñi Pedro jiin ndi'i uxi iin apóstol yukan, ti ni ka'an da nuu yivi un:

—Ro'o chaa Israel naa ra, jiin tindi'i ja kanchuku ñuu Jerusalén. Kunso'o ra naa ra na ka'an ri. ¹⁵ Tu ka jini chaa ja'a nava ka ndo'o ini ra naa ra, chi sa kaa iin jaña'an kuu. ¹⁶ Su'va iyo, ja'a kuu jnu'un ni kachi profeta Joel na ni ka'an da jnu'un Yandios:

¹⁷⁻¹⁸ Kivi sandi'i ni ga kachi Yandios:

Kachanuu ri Espiritu Santo ni ñuyivi, ti yivi ña'nu yivi kuachi ka junukuachi nuu ri, ka'an i jnu'un ri.

Naxna'an jani nuu chaa kuachi, ti suni koo nuu chaa ña'nu.

¹⁹⁻²⁰ Jniñu ña'nu sa'a ri andivi, kuu iin seña ja na yu'u yivi. Ti uu ga seña ja kuu ñuyivi kuu ja na chaku ini yivi nava sa'a ri.

Koo nundo'o, chi kuū yivi, ti kayu ñu'un, ti koo xaan ñu'ma.

Nda'va ndikandii ti ndukua'a yoo. Ndukua'a nanu niñi.

Sia'an kuu nu ni kuyajni kivi nchaa Jesús, ja kuu iin kivi ka'nu ga.

Ti kivi jña kuu ja kii xndichi ya ñuyivi.

²¹ Ti taka yivi ka kandixia, ti kakanta'u i nuu ya, kivi jña kuu ja keta'u i.

Sia'an ni kachi Yandios, ni kachi Joel —kachi Pedro.

²² Ni siin Pedro ka'an da:

—Ro'o chaa Israel, chunso'o naa ra na kachi ri. Na kachi ri nau chaa ni kuu Jesús, chaa ñuu Nazaret. Ni kuu da iin chaa ni kii nuu Yandios nuu ra naa ra. Ti ja ni ka jini ra seña, taka jniñu ña'nu ni sa'a ya, nava ni kachi Yandios.

²³ Iyo yivi ja ka sa'a ndeva'a, ti ni ka ja'a ra jnu'un ni ka jatakaa da Jesús nda'a cruz, nava ni kachi Yandios undi jana'an. Ti sia'an ni ni ka ja'ni ra Jesús. ²⁴ Ko Yandios ni naxndoto tuku ya Jesús, ti ni kuxio ya nuu ka'iin ndiyi un, chi tu ni kundee ñuji'i un jiin ya. ²⁵ Suni ni ka'an David nava ni jna'an Jesús na ni kachi da:

Jini na ja kancha Yandios jiin na. Nini kancha ya jiin na.

Ti tu ndi'i ini na.

²⁶ Yukan kuu ja kuu sii ini na. Ti kaxnu'un na nuu ni ja iyo sii ini na.

Ti jini na ja nandoto tuku na.

²⁷ Tu ndi'i ini na, chi tu xndoo ni saña nanu ka'iin ndiyi.

Iyo iin se'e ni ja kin sa'a jniñu ña'nu, ti tu kachi ni ja kendo yiki kuñu ya te'yu.

²⁸ Ni xna'an ni saña nava ni kuncha na ñuyivi, ti suni ni xna'an ni saña ichi ki'in na andivi.

Ti kusii ini na chi kuncha na jiin ni.

Sia'an ni ka'an David ja sia'an jna'an Jesús.

²⁹ Siin Pedro ka'an da, ti ni kachi da:

—Sa'a ri ja ñani ri ka kuu ra naa ra, ti na kachi ndaa ri nasa ni jna'an David, chaa ni kuña'nu ñuu yo, ³⁰ na ni ka'an David jnu'un Yandios najana'an. Ti ni jini da ja sa'a Yandios nava ni kachi ya nuu da, chi ni kachi ya: “Chaa iin jna'an ra, ti ta'u da jniñu ña'nu nanu sa'a ra vijna”, ni kachi ya. ³¹ Ni jini David najana'an ti ni kachi da ja

nandoto tuku Cristo, chaa ta'u jniñu ña'nu un. Sia'an ni kachi David siki Cristo: “Tu xndoo Yandios ni'in nuu infiernu, ti ni tu te'yu yiki kuñu ni”, ni kachi da. ³² Tendi'i ri naa ri ka ka'an ja ni ka jini ri ja maa Yandios ni naxndoto tuku ya Jesús. ³³ Nu ni najaa Jesús andivi, ni ja'a Yandios jniñu ña'nu nuu ya. Xnaka ni kachi Yandios najana'an: “Jaa iin kivi ja kachanuu ri Espiritu Santo ni ñuyivi”, ni kachi ya. Yukan kuu ja ni taji Jesús Espiritu Santo vijna. Ti yukan kuu taka jniñu ka sa'a ri vijna ja ka nde'e ra, ti ka jiniso'o ra ja'a vaji nuu maa ya. ³⁴ Ni kachi David nava kua'an Jesús andivi, chi ansu maa da kua'an andivi. Chi maa David ni ka'an nava ni jna'an Jesús:

Yandios ni kachi nuu Jito'yo Jesús: “Nukoo nuu nda'a kua'a ri, chi ta'u ni jniñu.

³⁵ Iyo yivi kuasun ini, ko kundee ra jiin, chi chindee ri maa ra.”

Yukan kuu jnu'un ni ka'an Yandios, kachi David.

Kachi tutu.

³⁶ Siin Pedro ka'an da, ti ni kachi da:

—Ro'o naa ra, ni ka jatakaa ra Jesús nda cruz, ko Yandios ni kachi ja na ta'u ya jniñu nuu ni ñuyivi. Suni na kuanka'nu ini ya nuu yivi, ti nama ya siki i. Tendi'i ro'o, chaa Israel naa ra, na kuni ndaa ra naa ra taka jnu'un ka'an ri nuu ra —sia'an ni kachi Pedro nuu tendi'i yivi ni ka ndututu yukan.

Jnu'un ni ka nandeokani yivi Israel nuu Pedro

³⁷ Nu ni ka jiniso'o yivi un jnu'un ni ka'an Pedro, ni ka kukui'ya ini, ti ni ka jikajnu'un Pedro jiin taka ga apóstol yukan:

—Na sa'a mani jna'an yo naa yo, ti kachi ni nasa sa'a na naa na —ni ka kachi da.

³⁸ Ni xndaku Pedro nuu da naa da, ti ni kachi da:

—Xndoo kuachi ra naa ra, ti nakani ini nuu Yandios, ti tendi'i ra kuanducha ja ni ka kandixia ra jnu'un Jesús,

ya kuu Cristo, nava na kuanka'nu ini ya nuu kuachi ra naa ra. Ti na kua'a Yandios Espíritu Santo ja na kuncha ya jiin ra naa ra. ³⁹ Undi na jana'an ni kachi Yandios. Ti Espíritu Santo yukan kuncha jiin taka yivi ka kandixia jnu'un Yandios —kachi Pedro.

⁴⁰ Tijni jinu ni xndaku Pedro nuu da naa da, ti ni kachi da:

—Kani ini nasa jniñu sa'a ra naa ra, ti natu'va ra nuu Yandios nava tu skuita ra maa ra jiin yivi kue'e un —ni kachi Pedro.

⁴¹ Taka yivi ni ka chunso'o, ti ni ka kandixia jnu'un ni ka'an Pedro, ni ka janducha. Ti kivi jña ni ka najna'an uni mil yivi un jiin uu ga yivi ka kandixia Jesús. ⁴² Ni ka kejna'an ini da. Taka kivi ka ndututu da. Ti ka skua'a da jiin chaa ka kuu apóstol yukan. Suni ka yee da staa ja ka nuku'un ini da nava ni sa'a Jesús, ti ka nakanajaa da Yandios.

Nava ni kunchuku yivi ni ka kandixia undi nuu

⁴³ Ti tendi'i yivi un ni ka naa ini, ti ni ka yu'u i nuu ni ka jini i taka jniñu ña'nu ni ka sa'a apóstol. ⁴⁴ Tendi'i yivi ni ka kandixia un ka ndututu da, ti ka chindee jna'an da. ⁴⁵ Ka xiko da ñu'un da jiin taka ja ka ñava'a da, nasa ka nandi'i iin iin da. ⁴⁶ Ti taka kivi ni ka ndututu da ini veñu'un ka'nu yivi Israel. Ti suni ve'e, ka yee tutu da. Ka kusiñ ini da. ⁴⁷ Ka nakanajaa da Yandios, ti uu ga yivi un ka kuva'a ini nuu da naa da. Ti taka kivi sa'a Yandios ja na kandixia uu ga yivi un, ti na najna'an i jiin taka yivi ja ni ka kandixia un. Sia'an ni sa'a Yandios.

Pedro jiin Juan ni ka sa'a da tajna iin chaa tikuku

3

¹ Iin kivi kuankoyo nduu Pedro jiin Juan nuu veñu'un ka'nu yivi Israel. Kaa uni ja'ini kuu hora ka jikanta'u chaa

Israel un. ² Kuan kuyajni da yukan, ti ni ka ya'a chaa ka ndiso iin chaa ni kaku tikuku. Ti taka kivi ka xndoo da chaa un iin yuxe'e nuu nani “yuxe'e vii kaa.” Yukan ni kendo chaa un, jikan da xu'un nuu yivi kua'a ka ja'an veñu'un un. ³ Nu ni jini da Pedro jiin Juan kuan kivi da veñu'un, ti ni jikan da xu'un nuu da naa da. ⁴ Ni ka jankuiñi da, ti ni ka nde'e va'a da nuu chaa un, ti ni kachi Pedro:

—Nde'e nuu ri naa ri —ni kachi da.

⁵ Ni nde'e chaa tikuku un nuu da naa da, chi ni ndo'o ini da ja kua'a Pedro jiin Juan xu'un nuu da. ⁶ Ko ni kachi Pedro:

—Tu ñava'a ri xu'un, ko na chindee ri ro'o. Jiin jniñu ña'nu ndiso Jesús, ya kuu Cristo, ja kuu ya iin chaa ñuu Nazaret, na kachi ri nuu ra: ndokuiñi ti kaka ra —sia'an ni kachi Pedro.

⁷ Ti ni jniñi da nda'a chaa tikuku un, ti ni ndokani da chaa. Ti hora jiña ni ndojna'nu si'in da jiin sukun ja'a da. ⁸ Ti yachi ni kuu ni ndokuiñi da, ti ni keja'a jika da. Ni kivi da veñu'un un jiin Pedro, jiin Juan. Jikonuu da, kanda da, ti nakanajaa da Yandios. ⁹ Ti tendi'i yivi ka'iin ini veñu'un un ni ka jini ja jikonuu da, ti nakanajaa da Yandios. ¹⁰ Ti ni ka nakuni yivi un nuu da, ja maa da kuu chaa ni kuncha yuxe'e veñu'un un, ni jikan da xu'un. Ti ni ka naa ini, ti tu ka chaku ini nasa ni nduva'a chaa un.

Jnu'un ni ka'an Pedro nuu yivi ka'iin yuxe'e nani Salomón

¹¹ Ti chaa ni iyo tikuku un, tu kuni da xndoo da Pedro jiin Juan. Ti yachi xaan ni ka kututu yivi nuu ka'iin da, iin yuxe'e un nuu nani “Salomón.” Ti ka naa ini yivi un ka nde'e chaa ni nduva'a un. ¹² Nu ni jini Pedro ja ni ka kututu yivi un, ti ni kachi da:

—Ro'o chaa Israel naa ra. Ndo'o ka naa ini ra ja ni ka jini ra ni nduva'a si'in chaa ja'a. Ti ka nde'e ra nuu ri naa ri,

chi ka ndo'o ini ra ja ru'u ta'u jniñu, xi ka ndo'o ini ra ja ru'u ka kuu chaa va'a ga nuu Yandios. Ja yukan kuu ja ni kuu jika da. Ko ansu sia'an iyo. ¹³ Chaa ni ka kuu jna'an yo jana'an Abraham, Isaac, jiin Jacob, ni ka nchañu'un da Yandios, ti maa Yandios ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu se'e ya Jesús, ya ni ka jniñ ra presu. Ti ni ka nakua'a ra ya nuu Pilato. Ko nu ni kachi Pilato ja sia da ya, ti ro'o tu ni ka kuni ra. ¹⁴ Ii ga ni kuu Jesús, ko tu ni ka janta'u ra ya. Ti tu ni ka kuni ra ja sia Pilato ya, chi ni ka kachi ra ja na sia da iin chaa ja'ni ña'an. ¹⁵ Ti ni ka ja'ni ra Jesús, ti maa Jesús ni sa'a ja ka chaku yo. Ko Yandios ni naxndoto ya Jesús, ti tu ni kendo ya nuu ka'iin ndiyi un. Ti ru'u naa ri, ni ka jini ri ja chaku tuku Jesús. ¹⁶ Ja ni ka jini ra chaa ni iyo tikuku ja'a. Ka nakuni ra da. Ni kandixia da ja ndiso jniñu ña'nu Jesús, ti Yandios ni sa'a ja ni nduvita si'in da, chi ni kandixia da Jesús. Yukan kuu ja ni nduva'a da, ti tendi'i ra naa ra ni ka jini.

¹⁷ Siin Pedro ka'an da, ti ni kachi da:

—Sa'a ri ja ñani ri ka kuu ra naa ra. Ti ja jini ri ja tu ni ka chaku ini ra jniñu ni ka sa'a ra na ni ka ja'ni ra Jesús, ni chaa ka ta'u jniñu nuu ra un, tu ni ka chaku ini da. ¹⁸ Undi jana'an ni kachi ndaa Yandios nava ni ka ka'an chaa ni ka ka'an jnu'un ya, ja na kondo'o Cristo ti kuū ya. Yukan ni jna'an Jesús ja ni sa'a Yandios nava ni kachi ya. ¹⁹ Ko nakani ini nuu kuachi ra naa ra, ti kandixia ra Yandios, nava na kenchaa kuachi ra un naa ra. ²⁰ Ti sia'an sa kuantu'u ya ro'o naa ra ti ndusiñ ini ra. Sia'an kuu, ti Yandios, taji tuku ya Jesús, chi ni nakaji ya Jesús ja kuu Cristo ja na ta'u ya jniñu ña'nu. ²¹ Vijna ti kancha Jesús andivi undi na ndujaa ñuyivi, nava ni kachi Yandios undi jana'an. Sia'an ni ka ka'an chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios. ²² Suni sia'an ni ka'an Moisés nuu chaa ni ka kuu jna'an yo najana'an:

—Taji Yandios ñin chaa kuu jna'an yo nanu ni taji ya ru'u, ti ka'an da jnu'un Yandios. Ti chunso'o ra naa ra taka jnu'un ka'an da. ²³ Chi nu tu chunso'o ra naa ra, ti kusiin ra nuu Yandios. Sia'an ni kachi Moisés —kachi Pedro.

²⁴ Siin Pedro ka'an da, ti ni kachi da:

—Tendi'i chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios najana'an, ni ka kachi ja chaa Jesús, ti ni kundaa, chi ni chaa ya. Suni jnu'un yukan ni ka'an Samuel, ti taka ga chaa ka ndikun jata suni ni ka ka'an jnu'un un. ²⁵ Jna'an yo ni ka kuu chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios. Ja ni kachi Yandios nuu jna'an yo jana'an, ti suni jnu'un yukan siin undi vijna jiin ra naa ra. Ti ni kachi ya nuu Abraham: “Chaa ñin chaa kuu jna'an ra ti nama da ñuyivi”, ni kachi Yandios. ²⁶ Jesús kuu ya junukuachi nuu Yandios. Ti maa Yandios ni taji Jesús ja na chindee ya ro'o nava na xndoo ra kuachi ra naa ra —ni kachi Pedro.

Ni ka xndichi chaa ka kuña'nu Israel Pedro jiin Juan

4

¹ Ni ka ka'an Pedro jiin Juan nuu yivi un, ti ni ka jakoyo sutu chaa Israel, jiin chaa saduceo, jiin chaa ka kuña'nu ja ka ndito veñu'un un. ² Ka kuiti ini ja ka xna'an Pedro jiin Juan nuu yivi un ja ni nandoto tuku Jesús nuu ka'iin ndiyi. ³ Ti ni ka jni da presu Pedro jiin Juan, ti ni ka jnaa da vekaa. Ti undi ñnga kivi sa xndichi da naa da, chi ja ni ini xaan kuu, ti ja kuni kuña. ⁴ Ti kua'a xaan yivi ni ka jiniso'o jnu'un ni ka ka'an Pedro jiin Juan, ni ka kandixia i Jesús. Ja ni jinu u'un mil chaa, ti siin ñasi'i. ⁵ Ñnga kivi ni ka ndututu sutu ka kuña'nu, jiin taka chaa ña'nu, jiin chaa ka xna'an ley Israel. Ni ka ndututu da ñuu Jerusalén. ⁶ Suni ni ka ndututu Anás, ja kuña'nu ga nuu sutu ka kuña'nu un, jiin Caifás jiin Juan jiin Alejandro jiin taka ga yivi ja ka kuu jna'an sutu kuña'nu ga un. ⁷ Ni ka kana Pedro jiin Juan, ni

ka jakuñi da nuu taka chaa kuña'nu un, ti ni ka xndichi da naa da, ti ni ka kachi:

—Nasa ni ka sa'a ra ja ni nduva'a chaa tikuku un. Nau ja ni ta'u jniñu nuu ra naa ra —kachi ka ka'an.

⁸Jiin injnuni Espíritu Santo ni kachi Pedro:

—Taka ni'in chaa ña'nu naa ni,⁹ ¿ndoo ka jikajnu'un ni saña vijna naa ni, ja ni ka chindee na chaa tikuku un? Ti ka jikajnu'un ni nasa ni ka sa'a na ja ni nduva'a da. ¹⁰Nu ja yukan kuu ja ka xndichi ni saña naa na, na kachi na nuu ni jiin nuu taka yivi ñuu Israel. Ni nduva'a chaa un, chi Jesús, ya kuu Cristo, ñin chaa ñuu Nazaret, ni ta'u ya jniñu. Ni ka jatakaa ni Jesús nda'a cruz, ko ni nandoto tuku ya nuu ñuji'i, chi ni ja'a Yandios jniñu ña'nu nuu ya. ¹¹Sa'a yo nanu ja ñin ni ka kuu ni jiin chaa ka sa'a ve'e jiin yuu, ja ka sasiin da yuu va'a ga, ti Jesús ni kuu nanu ñin yuu va'a ga. Ko ni ka sasiin ni ya, ti maa ya kuu ñin chaa kuña'nu. ¹²Nuu Jesús kuu nuu nanita'u yivi naa i, ti tu iyo inga, chi maa ñin ni Jesús kuu Se'e Yandios, ti maa ya kuu ja nama siki yo naa yo —ni kachi Pedro.

¹³Ni ka jini ja tu ka yu'u Pedro jiin Juan. Chi ka jini ja tu na'an ni ka skua'a da. Yukan kuu ja ni ka naa ini, ko ja ni ka jini ja ni ka skua'a da jiin Jesús. ¹⁴Suni ni ka jini chaa ka kuña'nu un ja kandichi chaa tikuku un, ti ja ni nduva'a da. Yukan kuu ja tu ni kuu nachiso da jnu'un ni ka'an Pedro. ¹⁵Ni ka keni'in da Pedro jiin Juan fuera chi ka kuni ndajnu'un maa da naa da:

¹⁶—Nasa sa'a yo jiin chaa ja'a naa da. Ti tu kuu ka'an yo ja tundo ni ka sa'a da, chi ni ka sa'a da jniñu ña'nu, ti ja ni ndi'i yivi ñuu ja'a ka jini. ¹⁷Na siu'u yo da, ti na kachi yo jiin da ja tukaa ga ndakuni'in da sivi Jesús, nava tukaa ga xna'an da nuu yivi ja'a naa i —kachi da ni ka ndajnu'un da.

¹⁸ Yukan ti ni ka kana tuku da Pedro jiin Juan, ti ni ka kachi da nuu da:

—Tukaa ga ndakuni'in ra sivi Jesús, ti tukaa ga xna'an ra nuu yivi naa ra —ni ka kachi da.

¹⁹ Ti ni ka kachi Pedro jiin Juan nuu da:

—Kani ini ni naa ni. Ndeo nuu nau ja va'a ga ja kuu nuu Yandios. Va'a ga ja kuandatu na nuu ni, xi va'a ga ja kuandatu na nuu Yandios. ²⁰ Tu kuu kasi yu'u na naa na, chi kanu kuu ja kani na jnu'un taka ja ni ka jini na, ti ni ka jiniso'o na —ni ka kachi da.

²¹ Yukan ti ni ka siu'u tuku chaa ka kuña'nu un maa da. Ti ni ka sia da, chi tu ni ka ni'in nasa chakuachi da naa da. Ti ni ka yu'u ja kuiti ini yivi naa i. Tendi'i yivi un ka kanajaa i Yandios ja ni nduva'a chaa tikuku un. ²² Vi'i ga uu xiko kuiya ni ku'u chaa un, ti sa ni nduva'a da. Yukan ni ka jini yivi jniñu sa'a Yandios, chi ni nduva'a chaa tikuku un.

Ni ka jikan apóstol jnundee ini

²³ Nu ni ka sia chaa ka kuña'nu un Pedro jiin Juan, ti kuankoyo da nuu ni ka ndututu taka ga apóstol un naa da. Ti ni ka jani da jnu'un nava ni ka ka'an sutu ka kuña'nu un jiin taka ga chaa ka kuña'nu un nuu da naa da. ²⁴ Ni ka jiniso'o taka ga chaa un jnu'un ni ka ka'an da, taka da ni ka nakanajaa da Yandios, ti ni ka kachi da:

—Ni'in Yandios kuu ja ta'u jniñu nuu na naa na. Ni sa'a ni andivi, ñuyivi, jiin mar, jiin taka ja iyo ñuyivi, jiin andivi. ²⁵ Undi najana'an ni ja'a ni Espíritu Santo nuu David, chaa ni junukuachi nuu ni. Ti jiin inijnuni Espíritu Santo ni kachi da:

Ni ka ndututu chaa ka kuña'nu tijni nación ja ka kuni kanaa jiin Se'e Yandios, ya kuu Cristo.

Ti suni yivi Israel ka nduni'in ini, ko tu ka jini na jnu'un ka ka'an.

²⁶ Ni ka ndututu chaa ka kuña'nu tijni nación.

Ka kuni kanaa jiin ni, Yandios jiin Se'e ya Cristo, ya ni taji ya ja na ta'u jniñu ña'nu un, ni kachi David.

Kachi tutu.

²⁷ Ñuu ja'a ni ka ndututu Herodes, jiin Poncio Pilato, jiin taka chaa vekoyo inga nación, jiin yivi Israel, ti ni ka skejna'an da jnu'un ja na kuū Jesús, ti ni ka ja'ni da Se'e ii ni Jesús, ya junukuachi nuu ni, ya ni taji ni ja na ta'u jniñu ña'nu nuu ni tu'u ja iyo. ²⁸ Yukan ni ka sa'a da, chi undi jana'an ni kachi ni ja sia'an koo. ²⁹ Ti vijna nde'e ni, ni'in Yandios kuu ja ta'u jniñu nuu na naa na. Ka kuni siu'u yivi saña. Kua'a ni jnu'un ndee ini saña naa na, chi ka junukuachi na nuu ni. Tu kua'a ni jnu'un ja siu'u yivi saña naa na. Ti sia'an na kundee ini na ka'an na jnu'un ni.

³⁰ Ti suni kachi ni ja na nduva'a yivi ka ku'u, sa'a na naa na. Ti kachi ni ja na koo tijni ga jniñu ña'nu, nava na kuni yivi taka jniñu sa'a Jesús, Se'e ii ni, ya junukuachi nuu ni —sia'an ni ka nakanajaa taka apóstol un Yandios.

³¹ Nu ni ndi'i ni ka nakanajaa da Yandios, ti ni jnaa ve'e nuu ka'iin da un. Ti hora jña ni ka ni'in da Espíritu Santo, ti ni ka kundee ini da ka ka'an da jnu'un Yandios.

Taka ndajniñu kuu jaku tendi'i da

³² Ti tendi'i yivi ka kandixia jnu'un Jesús ni ka ndu ñin nuu ini i. Ti nau ndajniñu ka ñava'a ñin ñin i, yukan kuu ja kuu taka i. ³³ Ni ka ndundee ini taka apóstol un, chi taka yivi ni ka kandixia jnu'un Jito'yo Jesús, ka chindee jna'an. Ni ka siin apóstol un ka ka'an da ja ni nandoto Jesús. Ti uu ga yivi un ka kuu va'a ini nuu da naa da. ³⁴⁻³⁵ Taka chaa ni ka kandixia un, tu ni ka jna'an da nundo'o, chi taka da ka chindee jna'an da. Nu ka ñava'a da ñu'un xi ve'e, ka xiko da ti ka nakua'a da xu'un nuu apóstol. Ti apóstol un ka tejna'an da nasa ka nandi'i ñin ñin da naa da.

³⁶ Sia'an ni sa'a iin chaa ni nani José. Ti apóstol un ni ka na skonani da Bernabé, chi ni ja'a da jnundee ini apóstol un naa da. Ni kaku da ñuu nani Chipre, ti ni kuu jna'an da jiin familia Leví, chaa ni kuu sutu nuu Yandios najana'an. ³⁷ Ni xiko da ñu'un da, ti ni nakua'a da xu'un nuu apóstol.

Nava ni jna'an Ananías jiin Safira

5

¹ Ni jna'an iin chaa ni nani Ananías jiin ñasi'i da Safira. Suni ni xiko da ñu'un da. Ti Ananías ni chisa'yi da jaku xu'un ja ni ka ni'in da nuu ñu'un da un. ² Ti jaku ni ni nakua'a da nuu apóstol, ti ni kachi da ja yukan ni kuu ndi'i xu'un da ja ni ka ni'in da jiin ñu'un da. Sia'an ni sa'a da, ko ni jini ñasi'i da. ³⁻⁴ Ti ni kachi Pedro nuu da:

—Va ni jikun ja'u'u un ro'o Ananías, ja yukan kuu ja kuni ra xnda'u ra Espíritu Santo niku. Ni chisa'yi ra sava xu'un ni ni'in ra jiin ñu'un ra. Na ti xiko ga ra ñu'un un, ni kuu ñu'un maa ra, ti kuu sa'a ra nava kuu ini ra jiin. Ti nu ni xiko ra, ni ni'in ra xu'un un, ko suni xu'un maa ra kuu. Ni ndo'o ini ra ja xnda'u ra ru'u naa ri. Ko ansu ru'u ni xnda'u ra, chi maa Yandios kuni xnda'u ra —kachi Pedro.

⁵ Nu ni jiniso'o Ananías jnu'un ni ka'an Pedro, ni nduva da, ti ni ji'i ni da. Tendi'i yivi ni ka jini jnu'un un ni ka yu'u xaan. ⁶ Ti yukan ka'iin tijni chaa kuachi. Ni ka tu'va da nuu katuu ndiyi un, ni ka suku da iin sa'ma. Ni ka ndokani da ndiyi un, ti ni ka ja'an chunduji da.

⁷ Ni kuu na'an ti ni chaa Safira, ñasi'i ndiyi Ananías. Ti kuni ga ña nundo'o ni jna'an Ananías. ⁸ Ti ni jika jnu'un Pedro nuu ña, ni kachi da:

—¿Ni kuya'u ñu'un un nava ni ka kachi ra nu?

Ti ni kachi Safira:

—Ya'u yukan kua'an.

⁹ Ti ni kachi Pedro:

—Tu va'a ja ni ka kijna'an ra ti maa Espíritu Yandios ka kuni xnda'u ra. Nde'e chaa vekoyo yukan ni ka jan chunduji yîi ra, ti vijna ki'in da jiin maa ra suni —ni kachi Pedro jiin ña.

¹⁰ Hora jña ni nduva ña nuu ja'a Pedro, ti ni ji'i ni ña. Ni ka ndivi chaa un, ni ka jini da ja suni ja ni ji'i ña. Ni ka kani'in da ña, ti ni ka jan chunduji da ña xiin yîi ña un. ¹¹ Ndi'i yivi ka kandixia Jesús un jiin uu ga yivi ni ka jiniso'o, ti ni ka yu'u xaan i.

Tijni jniñu ña'nu ni ka sa'a taka apóstol

¹² Tijni jniñu ña'nu ni ka sa'a taka apóstol. Ti sia'an sa ni ka jini yivi un jniñu sa'a Yandios. Ti tendi'i yivi ni ka kandixia Jesús un ni ka ndututu yuxe'e nani Salomón. ¹³ Ti taka yivi ja tu ka kandixia Jesús ka yu'u najna'an jiin yivi ka kandixia un, ko ni ka jini ja mani chaa va'a ka kuu da. ¹⁴ Ti ni kuu kua'a ga yivi ni ka keja'a ka kandixia jnu'un Jesús. Kuu chaa, kuu ñasi'i ni ka kandixia, ti ni ka najna'an jiin yivi ka kandixia un. ¹⁵ Yukan ti ka keja'a ka yinda'a yivi ka ku'u un jiin tikachi xi jiin yuu. Undi yu'u ichi un, ti yukan ka xndoo yivi ka ku'u un. Sia'an ni ka sa'a, chi ka ndo'o ini ja nu na ya'a Pedro yukan, ti kuikun ndati da siki yivi ka ku'u un, ti nduva'a i naa i. ¹⁶ Suni ni ka kii yivi ñuu ka'iin yajni Jerusalén. Ka ndiso i yivi ku'u jiin yivi ka jna'an tachi xaan, ti ni ndi'i un ni ka nduva'a.

Ni ka jniñi da presu apóstol

¹⁷ Nu ni ka jiniso'o sutu ka kuña'nu un jiin chaa saduceo taka jniñu ka sa'a apóstol un, ni ka kuu kuasun ini da. ¹⁸ Ti ni ka jniñi da taka apóstol un, ti ni ka jnaa da vekaa. ¹⁹ Ti jakuaa ni ja'an ñin tajnu Yandios ni jiña yuxe'e vekaa un, ti ni keni'in da naa da, ti ni kachi tajnu un nuu da:

²⁰ —Kua'an ni veñu'un ka'nu Israel un, ti kani ni jnu'un nasa nanita'u yivi, ti na kunchuku i jiin Yandios —ni kachi tajnu Yandios.

²¹ Sa ni ndi'i ni ka'an tajnu un, ti ni kundijin. Kuankoyo da ti ni ka kivi da yuxe'e veñu'un un, ti ni ka keja'a da ka xna'an da nuu yivi ka'iin un.

Yukan ka'iin da ti sutu kuña'nu ga un jiin taka ndaja'a da ni ka ndututu da. Ni ka kana da tendi'i chaa ka kuña'nu ñuu un jiin taka ga chaa ka kuña'nu nación Israel. Ti ni ka ta'u da jniñu nuu chaa ka ndito vekaa un ja na keni'in da apóstol. ²² Kuankoyo tajnu un kuan ki'in da apóstol un naa da. Ko tukaa ga ka'iin da. Ti ni ka nandeokuñi tajnu un ni ka jani da jnu'un nuu taka chaa ka kuña'nu un ja sia'an ni kuu. ²³ Ti ni ka kachi da:

—Ni jakoyo na, ko ni ka jini na ja ndi'yu va'a yuxe'e vekaa un. Ti kajiin policia yuxe'e un ka ndito da. Ni ka jiña na, ko tukaa ga ndoo ka'iin ini vekaa un —ni ka kachi da.

²⁴ Nu ni ka jiniso'o chaa ka yinda'a veñu'un Israel un, jiin taka sutu ka kuña'nu un, jnu'un ni ka ka'an tajnu un, ka keja'a ka ndo'o ini. Ti tu ka jini nasa sa'a. ²⁵ Ni ka ndo'o ini sia'an, ti ni jaa ñin chaa ni jani jnu'un, ti ni kachi da:

—Chaa ni ka jnaa ni vekaa iku un, ja ka'iin da ini veñu'un un ka xna'an da yivi —ni kachi da.

²⁶ Yukan na ti kua'an chaa ka yinda'a veñu'un un jiin tajnu da, ni ka jan ki'in vii da apóstol un naa da, chi ka yu'u da ja kua'a yivi un yuu siki da naa da. ²⁷ Ni chakoyo da jiin apóstol un, ni ka jani da chaa nuu chaa ka kuña'nu un. Ti ni keja'a sutu kuña'nu un ni xndichi da apóstol un naa da:

²⁸ —Ja ni kachi ri nuu ra naa ra ja tukaa ga skua'a ra jiin yivi ja'a naa i, ko tu ni ka chunso'o ra, ti ka siin ra ka xna'an ra jnu'un Jesús nuu yivi. Ti ja ni ndi'i yivi ñuu Jerusalén

ka jini, ti suni ka ka'an ra naa ra ja ru'u ni ka ja'ni Jesús —ni ka kachi chaa ña'nu un.

²⁹ Ti ni kachi Pedro:

—Xnakan kuandatu na nuu Yandios ti sa kuandatu na nuu yivi naa i. ³⁰ Jna'an yo najana'an, ni ka nchañu'un da Yandios, ti maa Yandios ni naxndoto ya Jesús tuku. Ni ka ja'ni ni Jesús, ni ka jatakaa ni ya nda'a cruz. ³¹ Ti vijna kuña'nu Jesús, chi Yandios ni ja'a jniñu ña'nu nuu ya ja na ta'u ya jniñu, ti na kuanka'nu ini ya nuu yivi. Ti kuni ya ja taka yivi nación Israel na xndoo kuachi nava na kuanka'nu ini ya nuu da. ³² Ni ja'a Yandios Espíritu Santo nuu taka yivi ka jandatu nuu ya. Yukan kuu ja ka ka'an na jiin injnuni Espíritu Santo, chi ja ni ka jini na taka jniñu ni sa'a Jesús —ni kachi Pedro.

³³ Nu ni ka jiniso'o chaa ka kuña'nu un taka jnu'un ni ka'an Pedro, ni ka kuiti xaan ini da, ti ka kuni da ka'ni da taka apóstol un. ³⁴ Yukan kande ñin chaa fariseo nani Gamaliel. Suni kuu da ñin chaa kuña'nu ñuu Israel. Ti suni ni skua'a da tutu Yandios jana'an. Ti taka yivi ka jandatu nuu da. Ni ndokuiñi da, ti ni kachi da ja na kekoyo apóstol un ñin nundaa kuiti, chi kuni da ndajnu'un da jiin uu ga chaa ka kuña'nu un. ³⁵ Yukan ti ni kachi da nuu chaa un naa da:

—Tendi'i ra naa ra, kani ini nasa sa'a ra jiin chaa ja'a naa ra. ³⁶ Ka nuku'un ini ra ja na jana'an. Ni iyo ñin chaa ni nani Teudas, ti ni kachi da ja maa da kuu ñin chaa kuña'nu. Ni ka kandixia kuun ciento yivi ni ka ndikun da. Ti ni ka kanaa da jiin chaa ka kuña'nu un. Ti ni ka ja'ni da chaa, ti ndi'i yivi ka ndikun da un ni ka jichanuu, ti tundo ni kuu kuiti. ³⁷ Ni ya'a un ti ni jaa ñin kivi ni ka ndokani da ñin censo nación yukan. Kuiya jña ni iyo ñin chaa Galilea nani Judas. Ti suni kua'a yivi ni ka ndikun jiin da. Suni ni ka ja'ni da chaa un, ti taka yivi ni ka ndikun jiin da un ni ka jinu. ³⁸ Yukan kuu ja va'a ga ja na sia ra chaa ja'a naa ra.

Na kinkoyo da. Chi nu ka sa'a da ja ñuxini maa da, ti tu kuñii. ³⁹ Ko nu ka sa'a da jniñu ta'u Yandios, tu kuu xnaa ra naa ra. Sia da na kinkoyo da, chi tu kuu kanaa ra jiin Yandios —ni kachi Gamaliel nuu da naa da.

Ni ka jandatu chaa ña'nu un, ti ni ka sa'a da nava ni kachi Gamaliel.

⁴⁰ Yukan ti ni ka kana tuku da apóstol un ni ka jakoyo da, ti ni ka ta'u jniñu nuu da. Ni ka kachi:

—Tukaa ga ka'an ra jnu'un Jesús naa ra —ni ka kachi chaa ka kuña'nu un nuu da.

Ti ni ka sia da kuankoyo da. ⁴¹ Ni ka kee apóstol un nuu chaa ka kuña'nu un, ti ni ka kusii ini da, chi ni kachi Yandios ja kondo'o da ja siki Jesús naa da. ⁴² Tu ni ka jandatu da jnu'un ni ka ka'an chaa ka kuña'nu un, chi ni ka siin da ka skua'a da jiin yivi ini veñu'un Israel, ti suni ve'e, ti ni ka kachi da:

—Ka ndatu ra Cristo naa ra, ti Jesús kuu Cristo ni kii un —ni ka kachi apóstol.

Yukan kuu jnu'un ni ka xna'an da taka ve'e yivi un.

Ni ka nakaji da uxia chaa kunukuachi

6

¹ Kivi jña kuan kukua'a ga yivi ka kandixia jnu'un Jesús. Ka iyo yivi ni ka ka'an jnu'un griego, jiin yivi ka ka'an jnu'un hebreo. Yivi ka ka'an jnu'un griego ni ka keja'a ka kankuachi siki yivi ka ka'an jnu'un hebreo, ti ni ka kachi:

—Ña'an ni ka ji'i yii un, tu ka ni'in ña taka ja ka ja'a apóstol un taka kivi —ni ka kachi.

² Ni ka nastutu apóstol taka yivi ka kandixia Jesús, ti ni ka kachi da:

—Tu kuu xndoo ri jniñu ri ja ka ka'an ri jnu'un Yandios, ti kua'a ri ja kaji yivi nda'u un. ³ Taka ra naa ra ja ka kandixia, va'a ga ja na nakaji ra uxia chaa kunukuachi, ti na kua'a da ja kaji yivi un. Nduku ra chaa ka jini

junukuachi, chaa ni ka ni'in Espíritu Santo, ti na kua'a ri jniñu nuu da. ⁴ Ti ru'u naa ri, na siin ri kakanta'u ri nuu Yandios, ti na ka'an ri jnu'un ya taka kivi —ni kachi da.

⁵ Sia'an ni kuu, ti tendi'i da ni ka kusii ini. Ti ni ka nakaji da Esteban, chi ni kandixia ni ini añu da Jesús, ti ni ni'in da Espíritu Santo. Suni ni ka nakaji da Felipe, Prócoro, Nikanor, Timón, Parmenas jiin Nicolás, chaa ñuu Antioquía, ja tu ni kuu da chaa Israel, chi tu ja'i kuni da jnu'un Jesús. ⁶ Ni ka jakuiñi chaa un nuu apóstol, ti apóstol un ni ka jikanta'u da nuu Yandios. Ti ni ka chuxndee da nda'a da xini chaa un ja na sa'a da jniñu un.

⁷ Kua'a yivi ni ka jiniso'o jnu'un Yandios, ti ni ka keja'a ka kandixia, ti kuan kukua'a ga yivi ñuu Jerusalén ka kandixia. Ti suni kua'a sutu veñu'un Israel ka keja'a ka kandixia jnu'un Jesús.

Ni ka jniñi da presu Esteban

⁸ Tijni jniñu ña'nu ni sa'a Esteban nuu yivi un, chi sia'an ni ta'u Yandios jniñu nuu da, ti ni chindee ya maa da. Nu ni ka jini yivi un taka jniñu ta'u Yandios ja ni sa'a Esteban, ni ka yu'u. Ti tendi'i yivi ka jandatu nuu da naa da. ⁹ Ti yukan ka'iin yivi ka junukuachi ini veñu'un Israel ja ni nani “Chaa ni ka keta'u”, chi tukaa ga ka sajniñu ka'a da. Suni ka'iin chaa Israel ja kanchuku ñuu Cirene, ñuu Alejandría, ñuu Cilicia jiin Asia. Ti ni ka chajna'an da jnu'un jiin Esteban. ¹⁰ Ti tu kuu nandeokani da jnu'un ka'an Esteban, chi Esteban ka'an da jiin inijnuni Espíritu Santo. Yukan kuu ja va'a ni ka'an Esteban nuu da. ¹¹ Ni ka nduku chaa Israel un tijni chaa ka xnda'u ña'an ja na kachi da:

—Ni ka jiniso'o na jnu'un ni ka'an Esteban siki Moisés jiin Yandios —ni ka kachi da.

¹² Yukan ti ni ka kuiti xaan ini yivi un jiin taka chaa ña'nu, jiin chaa ka xna'an ley Israel. Ni ka jniñi da presu

Esteban, ti kua'an da jiin da nuu ni ka ndututu taka chaa ka kuña'nu nación Israel. ¹³ Ti ni ka kachi chaa ka xndofña'an un:

—Taka kivi ka'an Esteban ja tu kaxan veñu'un ka'nu yo, ti suni ka'an da ja tutu Yandios najana'an, tukaa kaxan. ¹⁴ Suni ni ka jiniso'o na jnu'un ni ka ka'an da ja Jesús, chaa ñuu Nazaret, kanuū da veñu'un ka'nu ja'a, jiin ja sama da jnu'un ni xndoo Moisés jiin yo —ni ka kachi da. ¹⁵ Yukan ti taka chaa ka kuña'nu un jiin tendi'i yivi kanchuku un, ni ka nde'e va'a nuu Esteban. Ti ni ka jini ja jito da nanu ñin tajny Yandios, chi ndinchaa nuu da.

Nama Esteban maa da

7

¹ Ti ñin sutu kuña'nu un ni jikajnu'un da Esteban, ti ni kachi da:

—¿Jandaa kuu jnu'un ka ka'an chaa ja'a nu? —ni kachi da.

² Yukan ti ni kachi Esteban:

—Tendi'i ni'in chaa ka kuña'nu naa ni jiin taka ga yivi ka'iin ja'a, kunso'o ni na ka'an na. Ka jini yo ja tundo kejna'an jiin Yandios, ko ni ndenda ya nuu Abraham, ti Abraham ni jini da ya jiin nuu da. Ti jna'an Abraham ka kuu yo. Ni kancha ga da ñuu Mesopotamia, ti ki'in ga da Harán na ni jini da Yandios.

³ Ti ni kachi Yandios nuu da: “Kuxio ñuu ra, xndoo jna'an ra, ti ki'in ra ñin ñuu nuu xna'an ri ro'o”, ni kachi Yandios. ⁴ Yukan kuu ja ni xndoo Abraham ñuu Mesopotamia nuu kanchuku yivi Caldea, ti kua'an da ñuu Harán. Yukan ni kuncha da. Yukan ni jil'i tata da. Ti ni kachi Yandios nuu da ja na ndiji da ñuu Israel nuu kanchuku yo ja'a vijna. ⁵ Tu ni kuni Yandios ja kuñava'a da ñu'un maa da, ni vasu ñin ti'li nuu kuañu da, ko ni kachi Yandios nuu da: “Kua'a ndi'i ri ñu'un ja'a nuu ra kuu ra.

Nu na jaa ñin kivi kuū ra, ko kendo jiin jna'an ra”, ni kachi Yandios jiin Abraham, vasu ti koo ga se'e da.

⁶ Suni ni kachi Yandios: “Jaku ni kuiya kunchuku jna'an ra ñin ñuu jika, nuu kanchuku inga yivi. Chayika yivi un da sa'a da jniñu, kua'a tau da, ti kondo'o da kuun ciento kuiya ja tu kinya'u da ni ñin xu'un”, ni kachi Yandios. ⁷ Ti suni ni kachi ya: “Ru'u na xndichi ri yivi kua'a nundo'o nuu jna'an ra un. Xnaka kondo'o da sa kekoyo da, ti nchakoyo da ñu'un Israel ja'a, ti kunchañu'un da ru'u”, ni kachi ya.

⁸ Sia'an ni kachi Yandios nuu Abraham undi na jana'an. Yukan kuu ja ni xndoo Yandios ñin jnu'un ja na sa'a yivi ñin seña yiki kuñu da nava ni kachi Yandios. Suni sia'an ni sa'a Isaac jiin se'e da Jacob, ti suni sia'an ni sa'a Jacob jiin ndi uxi uu se'e da. Ni ka ja'nu chaa un, ti ni ka xnukoo da nación Israel —ni kachi Esteban nuu yivi un.

⁹ Siin Esteban ka'an da nuu chaa ka kuña'nu un, ti ni kachi da:

—Ti ni iyo ñin se'e Jacob ni nani José, ti taka ñani da un ni ka kuu kuasun ini jiin da. Yukan kuu ja ni ka xiko da José nuu chaa ka jika ichi ja kuankoyo ichi ñuu Egipto, ko Yandios tu ni xndoo ya maa da. ¹⁰ Maa ya ni sa'a ja tu ni iyo xaan da nundo'o. Ni chindee Yandios José, ti Faraón, chaa ni kuña'nu nuu ni ñuu Egipto yukan, ni jini da ja iyo inijnuni José, chi chindee Yandios maa da. Yukan ni kuu ja ni ja'a da jniñu nuu José, ti José ni ta'u da jniñu ni ñuu Egipto, ti suni ni ta'u da jniñu nuu yivi ni ka junukuachi ini ve'e Faraón —ni kachi Esteban nuu yivi un.

¹¹ Siin Esteban ka'an da nuu chaa ka kuña'nu un, ti ni kachi da:

—Kuiya jña ni kii ñin jnama xaan ni ñuu Egipto jiin Canaán, ti ni ka ji'i yivi soko. Ti jna'an yo na jana'an un, tukaa ga ni ka ni'in da ja kaji da. ¹² Ko nu ni jini Jacob ja iyo triu ñuu Egipto, ti ni taji da se'e da ni ka jan kuan da

triu yukan. Ni ka ja'an da ñin jinu. ¹³ Ni ka nandeokuñi tuku da inga jinu, sa ni stuu José nuu da naa da ja ñani da kuu da. Yukan ti ni jini Faraón chaa ka kuu jna'an José. ¹⁴ Yukan na ti ni kachi José jiin ñani da ja na ki'in tata da Jacob jiin taka ga jna'an da un. Ti ja tindi'i da, iyo uni xiko xia'un yivi. ¹⁵ Yukan ti kua'an Jacob ñuu Egipto. Yukan ni kuncha da undi ni ji'i da. Ti tindi'i se'e da ni ka ji'i yukan. ¹⁶ Yukan ti ni jaa ñin kivi ja ni ka naki'in jna'an da un yiki da jiin yiki taka se'e da kuano'on undi ñuu Siquem, ti ni ka chunduji da yiki un ñin ñaña nuu ni jaan Abraham nuu se'e Hamor undi najana'an. Ja ni cha'u da jiin xu'un plata na ni kuncha da ñuu Siquem.

¹⁷ Ni ka kaya xaan jna'an Abraham ñuu Egipto un. Kuan kuyajni kuiya ja kua'a Yandios ñu'un nuu jna'an Abraham nava ni kachi ya undi nuu. ¹⁸ Nu ni kivi inga chaa ta'u jniñu ñuu Egipto, tu ni jini da jniñu ni sa'a José, chi ja ni kuu na'an xaan ni ji'i da. ¹⁹ Ni xnda'u chaa ta'u jniñu un jna'an yo, ti ni ka jito da nundo'o. Ko ni ka kaya xaan da naa da. Ti ni kachi chaa ta'u jniñu un ja nu ni kaku ñin suchi lulu, na skaña da i ti na kuū i, chi kuan kaya xaan jna'an Abraham, ni kachi chaa ta'u jniñu un.

²⁰ Kuiya jña ni kaku Moisés. Ni kuncha i uni yoo jiin tata i, ko ni jini Yandios ja kuu i ñin suchi va'a, ti ni jajna'an ini ya maa i. ²¹ Ni jaa ñin kivi ja tukaa ga ni kuu kisa'yi i ve'e i, ti ni ka chajiyo tata i maa i. Ko se'e si'i maa chaa ta'u jniñu un ni nani'in yi, ti ni na ki'in ña kua'an jiin ña. Yukan ni skua'nu ña'an un nava se'e maa ña. ²² Yukan ni skua'a Moisés taka ja ka jini chaa Egipto, ti ni kuña'nu da. Ni kuu ndichi xini da jiin taka jniñu ni sa'a da jiin yivi. ²³ Nu uu xiko kuiya da, ti ni ndo'o ini da ja kin nde'e da nasa kanchuku jna'an da ñuu Israel. ²⁴ ñin kivi ni jini da ja kani ñin chaa Egipto un ñin jna'an da, ti Moisés ni nama da jna'an da un, ni kani da chaa Egipto un, ti ni ja'ni da. ²⁵ Ni

ndo'o ini da ja kachi jna'an da un ja Yandios ni taji maa da ja na nama da, ko tu ni ka chaku ini chaa un.

²⁶ Ti inga kivi ni jini da ka kanaa uu chaa Israel un, ti iin da kundee jiin inga da. Ti ni ndo'o ini Moisés ja ka'an da jiin da na ndumani da, ti ni kachi da: “Kunso'o naa ra, tu va'a ja ka kanaa ra, chi kuu jna'an ra naa ra.” ²⁷ Ti chaa ni kundee un ni chinda'a da Moisés, ti ni kachi da: “Ansu ni'in kuu chaa ta'u jniñu nuu na ja xndichi ni saña naa na. Tundo ni ta'u jniñu nuu ni. ²⁸ Xi kuni ni ka'ni ni saña nanu ni ja'ni ni chaa Egipto un iku”, ni kachi da. ²⁹ Nu ni jiniso'o Moisés ja ni ka'an chaa un sia'an, ni yu'u da ti kua'an da inga ñuu nani Madián. Yukan ni kuncha da iin ñuu jika un. Yukan ni nanda'a da, ti ni iyo uu se'e da —ni kachi Esteban nuu yivi un.

³⁰ Siin Esteban ka'an da:

—Yukan ni kuncha Moisés uu xiko kuiya, ti iin kivi ni ja'an da nuu ñu'un te'e un. Ni ya'a da yuku nani Sinaí, ti ni nde'e da kayu nu'iñu ndi'i un. Ma'ñu ñu'un un kandichi iin ángel ja kuu tajnu ni taji Yandios. ³¹ Nu ni jini da yukan ti ni naa ini da. Kuan tu'va da ja kin nde'e va'a da. Ti ni jiniso'o da ka'an Yandios. ³² Ti ni kachi ya: “Maa ri kuu Yandios. Tendi'i jna'an ra najana'an ni ka nchañu'un da ru'u. Abraham, Isaac jiin Jacob ni ka nchañu'un da ru'u”, ni kachi ya. Ti ni keja'a Moisés ni'in da ja ni yu'u da, ti tukaa kuni da nde'e da yukan. ³³ Ti ni kachi tuku Yandios nuu da: “Tava ndijña ra, chi kachi ri ja ñu'un ii kuu nuu kandichi ra jña. ³⁴ Jini ri ja ni ka ndo'o yivi Israel ñuu Egipto, ti kunda'u ini ri. Ni jiniso'o ri ka ka'an i ja tukaa ga ka kundee i kuchaku i. Yukan kuu ja ni kuun ri venama ri i. Ti ro'lo, no'on ra ñuu Egipto”, ni kachi Yandios —ni kachi Esteban nuu yivi un.

³⁵ Siin Esteban ka'an da, ti ni kachi da:

—Ni taji Yandios Moisés kua'an da Egipto, vasu tu ka kuva'a ini yivi Israel nuu da, chi ni kachi da: “Ansu ni'in kuu chaa ta'u jniñu nuu na ja xndichi ni saña. Tundo ni ta'u jniñu nuu ni”, ni ka kachi. Ko Yandios ni ja'a ya jniñu nuu Moisés ja na kuña'nu da, ti nama da siki yivi Israel, ti ni chindee tajnu Yandios un Moisés jiin taka jniñu ni sa'a da. ³⁶ Yukan kuu ja kua'a jniñu ña'nu ni sa'a Moisés ñuu Egipto, ti chaa kuña'nu un ni yu'u da nu ni jini da taka jniñu sa'a Yandios. Yukan sa ni ka jini chaa Israel un nasa jniñu sa'a Yandios. Yukan ni ku'iin da uu xiko kuiya. ³⁷ Suni maa Moisés un ni kachi da nuu yivi Israel: “Taji Yandios ñin jna'an ra ti ka'an da jnu'un ya nanu ni taji ya maa ri. Ti chunso'o ra jnu'un ka'an chaa un naa ra”, ni kachi Moisés. ³⁸ Na kua'an Moisés jiin yivi Israel nuu ñu'un te'e un. Ni ja'an da yuku Sinaí, ti yukan ni ka'an da jiin ñin tajnu Yandios. Ti yukan kuu nuu ni ni'in da jnu'un Yandios ja na kuandatu yivi Israel, ti ni xndoo da jiin yo undi vijna —kachi Esteban.

³⁹ Siin Esteban ka'an, ti ni kachi da: —Ko jna'an yo na jana'an, tu ni ka jandatu da nuu Moisés, chi ka kuni da ndeokuñi da ñuu Egipto. ⁴⁰ Yukan kuu ja ni kande Moisés yuku Sinaí un, ni ka keja'a chaa Israel un ka ka'an da jiin Aarón, ñani da: “Natejna'an ñin santu na koxnuu nuu yo nandi ki'in yo, chi ni yoxnuu Moisés nuu yo na ni ka kee yo ñuu Egipto, ko tu jini yo ndo ni jna'an da vijna”, ni ka kachi da. ⁴¹ Ti ni ka sa'a da ja natejna'an da ñin xndiki lulu. Yukan ni ka nachiñu'un da, ti ni ka ja'ni da kuiti da ni ka soko da nuu un. Ni ka kusii ini da jiin ja ni ka sa'a da un. ⁴² Yukan kuu ja ni xndoo Yandios maa da, ni ka siin da nava ichi kuankoyo da, ja suni ni ka nchañu'un da ndikandii, yoo jiin chuxini. Chi sia'an ka'an nuu tutu ni ka sa'a chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios na jana'an, chi nuu tutu un kachi sia'an:

“Ro'o chaa Israel naa ra, ni ka jikonuu ra nuu ñu'un te'e, tu ni ka nchañu'un ra ru'u, chi tu ni ka ja'ni ra kuiti ra ja soko ra nuu ri. ⁴³ Taka nuu ni ka jikonuu ra ni ka ndiso ra ve'e ñi lulu nuu ni kunde santu nani Moloc. Ti suni ni ka ndiso ra inga santu ni nani Renfán ja ni ka natejna'an ra nanu ñin chuxini. Ni ka nchañu'un ra santu un ja kuu santu ni ka sa'a maa ra naa ra. Yukan kuu ja tukaa jito ri ro'o naa ra. Ti taji ri ro'o kinkoyo ra undi inga ñuu Babilonia”, ni kachi Yandios —kachi Esteban.

⁴⁴ Siin Esteban ka'an, ti ni kachi da:

—Na ni ka jikonuu jna'an yo nuu ñu'un te'e un na najana'an, ni ka ñava'a da ñin ve'e ñi nuu ni ka nchañu'un da Yandios. Ni ka sa'a da ve'e un nava ni kachi Yandios nuu Moisés. ⁴⁵ Yukan ti nu ni jaa ñin kivi ni ta'u Josué jniñu nuu jna'an yo najana'an, ni ka kani'in da ve'e un kua'an da jiin undi nuu ñuu Canaán. Ti ni ka keni'in da yivi ñuu un kua'an, chi ni chindee Yandios maa da naa da. Sia'an ni ka ñava'a da ve'e ñi un undi kivi ni kivi David ni ta'u da jniñu. ⁴⁶ Ni kuu ini Yandios David. Yukan kuu ja ni jikan David ñin ta'u nuu Yandios, chi ni ndo'o ini da ja sa'a da ñin ve'e va'a ja kuu Yandios, ya ni nchañu'un tata da najana'an Jacob, ko tu ni kachi Yandios. ⁴⁷ Ti Salomón, se'e yih David kuu ja ni sa'a ve'e Yandios. ⁴⁸ Vasu tu kancha Yandios chaku ini ve'e ka sa'a yivi, nava ni kachi chaa ni ka'an jnu'un Yandios undi jana'an:

⁴⁹ Ta'u ri jniñu andivi ti suni nuu ñuyivi,

Ti tu ka sa'a ra ñin ve'e ja kuncha ri ndetatu ri.

⁵⁰ Chi maa ri ni sa'a tendi'i ja iyo ja'a.

Sia'an ni kachi Yandios, ni kachi profeta un —kachi Esteban.

⁵¹ Siin Esteban ka'an, ti ni kachi da:

—Ro'o chaa Israel naa ra, nini ka kuni'in ini ra naa ra. Tu ka chunso'o ra jnu'un Yandios. Tu ka jandatu ra nuu Espiritu Santo. Ka sa'a ra nanu ni ka sa'a jna'an ra

najana'an, ⁵² na ni ka ja'a da tau chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios. Ti ni ka kachi profeta un ja chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios. Ti ni ka kachi profeta un ja chaa ñin chaa va'a, ko ni ka ja'ni yivi chaa un naa da. Ni chaa Jesús, ko ro'o ni ka jni ra ya, ti ni ka ja'ni ra ya. ⁵³ Undi najana'an ni ka'an ñin tajnu Yandios jnu'un ya nuu jna'an yo ja na kuandatu da, ti ja ka jini ra, ko tu ka jandatu ra jnu'un ni ka'an tajnu un —ni kachi Esteban nuu da naa da.

Ni ji'i Esteban

⁵⁴ Nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Esteban, ni ka keja'a ka ku'yu yu'u da, chi ni ka kuiti xaan ini da naa da. ⁵⁵ Jiin injnuni Espiritu Santo ni ndakoto Esteban ichi andivi, ti ni jini da nukoo Yandios ta'u ya jniñu, ti kandichi Jesús nuu nda'a kua'a ya. ⁵⁶ Yukan ti ni kachi Esteban:

—Nde'e naa ra, nuña andivi, ti nde'e va'a ri ja kandichi maa Se'e Yivi Ñuyivi, ti yukan kuu Jesús —ni kachi da.

⁵⁷ Tendi'i chaa un ni ka sa'a so'o da, ti ni ka kana jiin ko'o da, chi ni ka kuiti xaan ini da. Ni ka kututu yachi da nuu kandichi Esteban. ⁵⁸ Ni ka keni'in da Esteban undi yu'u ñuu ja na kua'a da yuu siki da. Tendi'i yivi un ni ka tava manga ka ñu'un, ti ni ka xndoo jiin ñin chaa nani Saulo. ⁵⁹ Ni ka keja'a ka ja'a da yuu siki Esteban, ti Esteban ni jikanta'u da nuu Jesús ti ni kachi da:

—Jito'yo Jesús, naki'in ni saña —ni kachi da.

⁶⁰ Yukan ti ni jakunjiti da, ni kanajiin ko'o da, ti ni kachi da:

—Jito'yo Jesús. Tu chakuachi ni yivi ja'a ja jniñu ka sa'a i ja'a! —ni kachi da.

Nu ni ndi'i ni ka'an da jnu'un un, ti ni ji'i da.

Keni'in Saulo yivi ka kandixia jnu'un Jesús

8

¹⁻² Ni kusii ini Saulo ja ni ka ja'ni da Esteban. Yukan ka'iin tijni chaa ka kandixia Jesús, ni ka chunduji da Esteban, ti ni ka nde'e xaan da ja ni ji'i Esteban. Yukan ti ni ka kuiti ini yivi tu ka kandixia jnu'un Jesús, ti yivi ka kandixia Jesús kuankoyo da inga ñuu. Sava da kuankoyo ichi ñuu Judea, ti sava da kuankoyo ichi ñuu Samaria, ti ni ka kendo apóstol ñuu Jerusalén. ³ Ko Saulo ni siin da ja'a da nundo'o nuu taka yivi ka kandixia jnu'un Jesús. Ti kivi da ve'e yivi un, ti ni jni da presu chaa jiin ñasi'i, ti ni jnaa da vekaa.

Ni jichanuu jnu'un Jesús ñuu Samaria

⁴ Taka yivi ni ka kee Jerusalén, ni ka ka'an da jnu'un Yandios taka ñuu ni ka ya'a da. ⁵ Suni ni kee Felipe ti kua'an da ñuu Samaria, ti yukan ni ka'an da nuu yivi taka jniñu ni sa'a Jesús. ⁶ Ni ka chunso'o yivi un jnu'un ni ka'an Felipe, ti suni tijni jniñu ña'nu ni sa'a da. Ti tendi'i yivi un ni ka kuva'a ini nuu da. ⁷ Ti kua'a tachi xaan ka jna'an yivi un ni kenchaa da. Nu ni ka kee tachi xaan un, ti maa tachi xaan un ni ka kanajiin ko'o. Ti suni kua'a yivi tikuku ni ka nduva'a. ⁸ Yukan ti ni ka kusii ini tendi'i yivi ñuu yukan.

⁹ Ti yukan ni iyo iin chaa tasi ni nani Simón. Ti ka kunda'u ini yivi un maa da, chi ni sa'a da jniñu ja tu kuu sa'a inga yivi, ti ni kachi da ja kuu da iin chaa kuña'nu. ¹⁰ Ti tendi'i yivi un ka chunso'o taka jnu'un ka'an da. Kuu chaa ña'nu kuu chaa kuachi ni ka chunso'o ti ni ka kachi: —Ndiso da jniñu ña'nu nuu Yandios —ni ka kachi da.

¹¹ Ni ka chunso'o yivi jnu'un ni ka'an da, chi jiin jniñu tasi un ni xnda'u da yivi tijni kivi. ¹² Ti Felipe ni kachi da nasa kuu kivi i nda'a Yandios ja ta'u ya jniñu nuu i. Ti suni ni ka'an da jnu'un Jesús. Yukan ti ni ka kandixia yivi jnu'un ni ka'an Felipe, ti ni ka janducha i. Kuu chaa, kuu ñasi'i ni ka janducha. ¹³ Suni undi maa Simón ni kandixia

da, ti ni janducha da. Ti ni keja'a da jikonuu da jiin Felipe, ti ni jini da taka jniñu ña'nu sa'a da. Ni naa ini Simón nu ni jini da taka jniñu ña'nu un.

¹⁴ Ni ka'iin apóstol ñuu Jerusalén, ni ka jini da ja ni ka kandixia yivi Samaria jnu'un Jesús. Yukan ti ni ka taji uu ga apóstol un Pedro jiin Juan kuankoyo da ñuu Samaria.

¹⁵ Ni jakoyo da ñuu Samaria, ti ni ka jikanta'u da nuu Yandios, ti ni ka kachi da:

—Kua'a ni Espíritu Santo nuu yivi ja'a —ni ka kachi da.

¹⁶ Sia'an ni ka kachi da, chi ja ni ka janducha chaa un jiin sivi Jito'yo Jesús, ko tu ja'i ni'in da Espíritu Santo naa da. ¹⁷ Yukan ti ni ka chuxndee Pedro jiin Juan nda'a da siki yivi un, ti ni ka ni'in da Espíritu Santo. ¹⁸ Ni jini Simón ja so ni ka chuxndee apóstol un nda'a da siki yivi un, ti ni ka ni'in i Espíritu Santo. ¹⁹ Yukan ti ni kachi Simón:

—Kua'a ni jniñu ja'a nuu na, na chuxndee na nda'a na siki yivi, ti na ni'in i Espíritu Santo, ti cha'u na ni'in —ni kachi da.

²⁰ Ti ni kachi Pedro jiin da:

—Na naa xu'un ra jiin ra, chi ndo'o ini ra ja kuan ra ja ja'a Yandios nuu yo. ²¹ Tu kuu sa'a ra jniñu ja'a, chi tu iyo ndaa ini ra nuu Yandios. ²² Xndoo jniñu kue'e ndo'o ini ra, ti kakanta'u nuu Yandios na kuanka'nu ini ya nuu ra. ²³ Ja jini ri ja jiin kuachi ra xnaa ra maa ra, chi ni'in xaan ndikun ra jiin kuachi ra. Ti yukan kuu ja xnaa ra maa ra jiin —ni kachi Pedro.

²⁴ Yukan ti ni kachi Simón:

—Kakanta'u ni nuu Yandios ja tu jna'an na nava ni kachi ni —ni kachi da.

²⁵ Yukan ti ni ka siin Pedro jiin Juan ka ka'an da jnu'un Yandios. Ti ka ka'an da jnu'un Yandios ni ndañuu Samaria nasa nanita'u yivi. Sa ni ka nandeokuñi da ñuu Jerusalén.

²⁶ Yukan ti ni kachi ñin tajnu Yandios nuu Felipe:

—Sa'a tu'va ra maa ra ti ki'in ra ñuu Gaza. Ki'in ra ichi ja ndejna'an jiin ichi Jerusalén, ti ki'in ra ñuu Gaza. Ya'a ra nu tu kanchuku yivi un, ti jaa ra ñuu Gaza. Sia'an ni kachi tajnu un nuu da. ²⁷ Yukan ti ni kee Felipe kua'an da. Ti ichi kua'an da ni ndejna'an da jiin iin chaa Etiopía. Ni kuu da iin chaa ndisojniñu nuu iin reina ni nani Candace, ni ta'u jniñu ñuu Etiopía. Ni kuu da chaa sava'a xu'un nuu ña'an un. Chaa Etiopía un ni ja'an da ñuu Jerusalén, chi nchañu'un da Yandios nava iyo jnu'un chaa Israel. ²⁸ Nukoo da nuu iin carreta kuano'on da ichi ñuu da. Ti skua'a da iin tutu Yandios ni chaa Isaías najana'an. ²⁹ Ti Espiritu Santo ni kachi nuu Felipe:

—Kua'an ti najna'an ra jiin chaa nukoo nuu carreta un —ni kachi ya.

³⁰ Yukan ti ni ja'a da corri kua'an da nuu kua'an carreta un, ti ni jiniso'o da ja skua'a chaa Etiopía un jnu'un ni chiso Isaías, ti ni kachi Felipe jiin da:

—¿Chaku ini ra jnu'un ka'u ra ja'a nu?

³¹ Ti ni kachi chaa un:

—Tu chaku ini na, chi tundo xndaku nuu na —ni kachi da.

Yukan ti ni kana da Felipe ja na nukoo da nuu carreta da un. ³² Ti nuu ka'u da un kachi sia'an:

Ka jankuñi rii nuu chaa ka sete ti, ko tu ka nde'e ti.

Ka janchaka yivi rii i nuu kuu ti, ko tu ka nde'e ti.

Suni sia'an kondo'o chaa un, ko tu ka'an da.

³³ Ni ka sa'a yivi nava kuu ini jiin da.

Tu ni ka xndichi ndaa maa da, vasu tu ni iyo kuachi da.

Ko tundo jini nasa yivi kandixia jniñu ni sa'a da.

Ni ka ja'ni yivi da, ti ni kee da ñuyivi ja'a.

Sia'an ka'an nuu tutu nuu skua'a chaa un.

Kachi tutu.

³⁴ Yukan ti ni jikajnu'un chaa Etiopía un Felipe, ti ni kachi da:

—Kachi ni ti'li nuu na nasa kuni ka'an jnu'un ja'a. Na chaa kuu ja ka'an profeta ja'a. Ka'an da nu maa da, xi ka'an da siki inga yivi —sia'an ni jikajnu'un da nuu Felipe.

³⁵ Yukan ti ni keja'a Felipe ni xndaku da. Xnaka ni kachi Felipe nuu chaa Etiopía un ja Jesús kuu chaa ni ka'an tutu un, ti sa ni kachi da taka ga jniñu ni sa'a Jesús. ³⁶ Kuankoyo da ichi un, ti ni jakoyo da nuu ñu'un nducha, ti ni kachi chaa Etiopía un:

—Nde'e ni. Ja'a ñu'un nducha ¿tu kuu skuanducha ni saña ja'a nu? —ni kachi da.

³⁷ Ti ni kachi Felipe:

—Nu kandixia ni ini ra Jesús, ti vatuni —ni kachi da.

Ti ni kachi chaa un:

—Kandixia na ja maa iin Jesús kuu Se'e Yandios —ni kachi da.

³⁸ Yukan ti ni kachi chaa Etiopía un ja na jakuiñi carreta un. Ni ka kuun da nuu ñu'un nducha un, ti ni skuanducha Felipe maa da. ³⁹ Ni ka ndaa da yu'u nducha un, ti Espiritu Santo kua'an ya jiin Felipe ichi inga ñuu nani Azoto. Ti tukaa ni jini chaa Etiopía un nuu da, chi kua'an da. Ni siin chaa Etiopía un ichi kua'an da, ko ja ni ndusii ini da, chi ja ni kandixia da Jesús.

⁴⁰ Ni kunde Felipe ñuu nani Azoto. Ni kee da yukan, ti kua'an da ka'an da taka jniñu ni sa'a Jesús. Sia'an ni ka'an da taka ñuu ni ya'a da undi ni jaa da ñuu Cesarea.

*Ni naki'in Saulo ichi Yandios
(Hechos 22.6-16; 26.12-18)*

9

¹ Tu ja'ncha ini Saulo ja ka kanaa da jiin yivi ka kandixia Jesús. Ni kachi da ja ka'ni da yivi un. Yukan ti ni ja'an da nuu sutu kuña'nu ga ñuu Israel. ² Ti ni jikan da tutu nuu sutu kuña'nu ñuu Jerusalén ja ki'in nuu sutu ka'iin ñuu Damasco. Yukan ni ni'in jnu'un ndee ini da ja jniñi da

presu taka yivi ka kandixia Jesús ja ndejna'an da jiin. Ti kin nchaka da presu yukan undi ñuu Jerusalén. ³ Yukan ti ni kee da kua'an da. Ni kuyajni da ñuu Damasco, ti ni ndinchaa ñin nduva siki da. ⁴ Ni nduva Saulo nuu ñu'un, ti ni jiniso'o da ñin ndusu andivi ni kachi:

—Ro'o Saulo, ¿ndoo ka kanaa ra jiin ri? —ni kachi ndusu un.

⁵ Ti ni kachi Saulo:

—Taa, ¿nau ni'in ka'an?

Ti ni kachi tuku ndusu un:

—Maa ri kuu Jesús, ti ro'o kuu ja ka kanaa jiin ri.

⁶ Ndokuñi ti kivi ra ñuu, ti ñin yivi ñuu yukan kachi nuu ra ndoo sa'a ra, ni kachi ya. ⁷ Chaa kuankoyo jiin Saulo, tu ni ka ka'an da chi ni ka yu'u xaan da. Ni ka jiniso'o da ja ni ka'an, ko tundo ni ka jini da. ⁸ Ni ndokuñi Saulo, ni jiña da nduchi da, ko tukaa ga ni kuu nde'e da, chi ni kukuaa da. Yukan ti ni ka jni chaa kuankoyo jiin da un nda'a da, ti ni ka kivi da ñuu Damasco. ⁹ Ni kuncha da uni kivi ja tu ni kuu nde'e da. Tu ni yee da staa, ni tu ni ji'i da nducha.

¹⁰ Ti ñuu Damasco un kancha ñin chaa kandixia Jesús, nani da Ananías. Ti nuu ñin jani ni kachi Yandios nuu da:

—Ro'o Ananías.

Ti ni kachi Ananías:

—Ji'in Yandios, ¿na jniñu kuni ni saña?

¹¹ Ti ni kachi Yandios:

—Ndokuñi ti ki'in ra ñin ichi nani Ichi Ndoos. Ti ve'e Judas yukan kajnu'un ra ñin chaa ñuu Tarso, nani Saulo. Vinañu'ni nakanajaa da ru'u. ¹² Ni jini da vaji ñin chaa nani Ananías, ti chuxndee da nda'a da siki da ja na kuu nde'e tuku da —ni kachi Yandios.

¹³ Yukan ti ni kachi Ananías:

—Ni'in Yandios, tijni yivi ka ka'an jnu'un chaa un, ti ka ka'an da naa da ja ni ja'a xaan da nundo'o nuu yivi ka kandixia Jesús ñuu Jerusalén. ¹⁴ Ti vijna kancha da ñuu

ja'a, chi ja ndisojniñu da nuu sutu ka kuña'nu un ja na jñi da presu yivi ñuu yo ka kandixia Jesús —ni kachi Ananías nuu Yandios.

¹⁵ Yukan ti ni kachi Yandios nuu Ananías:

—Tu yu'u ra ki'in ra nuu kancha Saulo, chi ru'u ni ta'u jniñu nuu da. Ni nakaji ri chaa un ka'an da jnu'un ri nuu yivi tijni nación yukan, jiin yivi nación Israel. ¹⁶ Ti na kuni da nasa kondo'o da ja siki ru'u —ni kachi Yandios nuu Ananías.

¹⁷ Yukan ti kua'an Ananías ve'e nuu kancha Saulo un. Ni kivi da ini ve'e un, ti ni chuxndee da nda'a da siki Saulo, ti ni kachi da:

—Ñani Saulo, ja ni jini ra Jito'yo Jesús ichi vaji ra. Maa ya ni taji ru'u vaji ri ja na kuu nde'e tuku ra, ti ni'in ra Espiritu Santo —ni kachi Ananías nuu Saulo.

¹⁸ Yukan na ti ni ndundijin nduchi Saulo, chi ni kenchaa viko nduchi da, ti ni kuu nde'e da, ti ni janducha da. ¹⁹ Ni ndokaji da, ti ni ndundee ini da.

Yukan ni kuncha Saulo tijni kivi jiin yivi ka kandixia Jesús kanchuku ñuu Damasco.

Ni keja'a Saulo xna'an da nuu yivi ñuu Damasco

²⁰ Ni ja'an Saulo veñu'un yivi Israel, ti ni kachi da ja maa ñin ni Jesús kuu Se'e Yandios. ²¹ Ni ka jiniso'o yivi un jnu'un ni ka'an Saulo, ti tendi'i ni ka naa ini, ti ni ka keja'a ka ndajnu'un:

—Ndo'o ini yo ja ni chaa Saulo ja na jñi da presu taka yivi ka kandixia Jesús ñuu yo, ti kin nchaka da nuu sutu ka kuña'nu un, ko vijna tukaa sa'a da sia'an —ni ka kachi da.

²² Ni ja'a Yandios jnundee ini Saulo, ti ni kachi da nuu chaa Israel kanchuku ñuu Damasco un, ja Jesús kuu Cristo ja ni taji Yandios ja ta'u jniñu ña'nu. Ti chaa un tu ni ka kuu ndeokani da jnu'un ni ka'an Saulo.

Ni kaku Saulo nuu chaa Israel

²³ Nu ni kuu kivi, ti ni ka ndajnu'un chaa Israel un nasa ka'ni da Saulo. ²⁴ Ni jini Saulo ja sia'an ka ndo'o ini chaa un. Suni kuu nduu kuu ñuu ka ndito da yuxe'e nama ka'nu ja ndasi yu'u ñuu un ja ka kuni ka'ni da Saulo. ²⁵ Suni ni ka iyo yivi ni kejna'an ini jiin Saulo, ja ni ka keja'a ka kandixia jnu'un Jesús ni ka'an da. Ni ka nama da chaa ñin jakuaa. Ni ka chundee da Saulo ini ñin chika ka'nu, ti ni ka skuun da chaa yu'u nama un jiin yo'o. Yukan ni kaku da, ti ni jinu da kua'an da.

Ni ka'an Saulo jnu'un Jesús ñuu Jerusalén

²⁶ Kuano'on Saulo ñuu Jerusalén tuku ja kuni da najna'an da jiin taka ga yivi ka kandixia Jesús yukan, ko ni ka yu'u chaa un nde'e da Saulo, chi tu ka kandixia da ja ni nduu Saulo ndaja'a Jesús. ²⁷ Yukan ni naki'in Bernabé Saulo, ti ni janchaka da chaa nuu apóstol, ni nama da chaa un, ti ni kachi da:

—Saulo ja'a, ni jini da Jesús ichi kua'an da ñuu Damasco, ti ni ka'an Jesús jiin da. Ja yukan kuu ja ni kuu ndee ini da ni ka'an da jnu'un Jesús ñuu un —ni kachi Bernabé.

²⁸ Yukan ti ni ka naki'in apóstol un Saulo, ni ka jikonuu da ñuu Jerusalén. Ti suni ni ka'an da jnu'un Jesús jiin jnundee ini yukan. ²⁹ Ni ka'an da jnu'un un nuu chaa Israel ja ka ka'an yu'u griego, ko tu ni ka janta'u chaa un maa da, ti ka kuni da ka'ni da Saulo. ³⁰ Nu ni ka jini uu ga ndaja'a un ja ka kuni da ka'ni da Saulo, ti ni ka taji da uu chaa kuankoyo jiin da ñuu Cesarea. Ti yukan ni ka nataji da chaa kuano'on da ñuu da Tarso.

³¹ Ti kuiya yukan, tukaa ni iyo nundo'o nuu yivi ka kandixia Jesús ñuu Judea, ñuu Galilea, jiin ñuu Samaria. Ni ka ndundee ini yivi un, ti ni ka keja'a ka ndukua'a, ti ka jandatu i jniñu ta'u Yandios. Ti Espíritu Santo, ja'a ya jnundee ini i naa i.

Ni nduva'a Eneas

³² Yukan ti ni ja'an Pedro taka ñuu nuu kanchuku yivi ka kandixia Jesús. Suni ni ja'an da ñuu Lida ja na kuni da nasa kanchuku yivi ka kandixia Jesús yukan. ³³ Yukan ni jini da iin chaa nani Eneas ja ku'u da. Ni katuu da una kuiya ja ni kuu tikuku si'in da. ³⁴ Ni kachi Pedro jiin da:

—Ro'lo Eneas, ja ni sa'a Jesús tajna ro'lo vijñañu'ni. Ndoko ti na stuu ra yuu ra —ni kachi da.

Yukan ti ni ndoko da, chi ja ni nduva'a da. ³⁵ Tendi'i yivi kanchuku ñuu Lida jiin yivi ñuu Sarón, ni ka jini ja ni nduva'a da, ti ni ka keja'a ka kandixia jnu'un Jesús.

³⁶ Ñuu Jope kancha iin ñasi'i nani Tabita, ja ni nani ña Dorcas nuu yu'u griego. Suni ni kandixia ña Jesús, ti ka ja'a yivi ja yañu'un maa ña, chi chindee ña yivi nda'u. ³⁷ Kivi jña ni keja'a ku'u ña, ti ni ji'i ña. Ni ka skuchi yivi un yiki kuñu ña, ti ni ka skatuu ña ini iin ve'e kuu uu. ³⁸ Ti ni ka jini ndaja'a Jesús ñuu Jope un ja kancha Pedro ñuu Lida. Yukan ni ka taji da uu chaa kuankoyo nuu kancha Pedro ñuu Lida, chi tu jika xaan. Ni ka jakoyo da yukan, ti ni ka ka'an nda'u da jiin Pedro ja na ki'in da ñuu Jope, chi katuu iin ndiyi ja na ni chaku i, kuu i iin yivi va'a. Ti ni kachi da:

—Cho'o ñuu un vijñañu'ni —ni kachi da.

³⁹ Yukan ti ni kee Pedro kua'an da jiin da. Ni jaa da, ti ni kaa da nuu katuu ndiyi yukan. Yukan ka'iin tijni ña'an ni kendo maa iin ka nde'e xaan ña, ti ni ka xna'an ña taka sa'ma ni sa'a Dorcas na ni chaku ña. ⁴⁰ Tendi'i ña'an un ni keni'in Pedro kuankoyo ña, ni jakunjiti da ti ni jikanta'u da nuu Yandios. Yukan ni tu'va da nuu katuu ndiyi un, ti ni kachi da:

—Ndoko Tabita —ni kachi da.

Yukan ti ni jiña ña nduchi ña. Ni nde'e ña nuu Pedro, ti ni nukoo ña. ⁴¹ Ni jniñ da nda'a ña, ti ni ndokani da ña. Yukan ti ni kana Pedro taka yivi, ndaja'a Jesús jiin ña'an un, ti ni xna'an da nuu yivi un ja chaku tuku ña. ⁴² Tendi'i yivi ñuu Jope un ni ka jini nava ni jna'an Dorcas, ti kua'a

ni ka keja'a ka kandixia Jito'yo Jesús. ⁴³ Yukan ni kuncha Pedro tijni kivi, ni ncha da ve'e iin chaa nani Simón, iin chaa ste'yu ñii.

Ni ja'an Pedro ve'e Cornelio

10

¹ Kancha iin chaa nani Cornelio ñuu Cesarea. Ni kuu da iin capitán ni ta'u da jniñu nuu iin ciento soldado. Ni ka yi'i nuu soldado vekoyo ñuu Italia. ² Ñava'a da jnu'un chaa Israel, ansu maa chaa Israel ni kuu da, ko ni nchañu'un da Yandios jiin taka jna'an da. Ti kua'a xu'un ni ja'a da nuu yivi nda'u. Nini nakanajaa da Yandios taka kivi. ³ Iin kivi kaa uni ja'ini ni naxna'an Yandios maa ya nuu da, ti ni jini da iin tajnu Yandios ni chaa nuu kandichi da, ti ni kachi tajnu un nuu da:

—Ro'o Cornelio —ni kachi da.

⁴ Ni nde'e va'a Cornelio nuu tajnu un, ni yu'u xaan da, ti ni kachi da:

—Ni jiniso'o Yandios taka jnu'un jikanta'u ra nuu ya, ti jini ya ja chindee xaan ra yivi nda'u. Yukan kuu ja nuku'un ini ya maa ra. ⁵ Taji uu chaa na ki'in kana da Simón Pedro, kancha da ñuu Jope, na kii da ja'a. ⁶ Ti kancha Pedro ve'e inga chaa nani Simón, iin chaa ste'yu ñi. Ti ve'e chaa un kancha undi yu'u mar. Yukan ti na xna'an Pedro nuu ra nasa sa'a ra —ni kachi tajnu un.

⁷ Yukan ti kua'an tajnu un. Ti Cornelio ni kana da uu chaa ka junukuachi nuu da jiin iin soldado ja ndito maa da. Ti soldado un suni ni kandixia da Yandios. ⁸ Ni jani Cornelio jnu'un nuu chaa un taka ja ni jini da, ti ni taji da chaa un kuankoyo da ñuu Jope, ja na kin kana da Pedro.

⁹ Ni kundijin inga kivi ja ka'iin da ichi, kuan kuyajni da ñuu Jope, ti koxiuu kivi yukan ni kaa Pedro siki ve'e un ja kanajaa da Yandios. ¹⁰ Ji'i da ti'li soko, ti kuni da kusama

da, ko ti kuva'a ga ndeyu da. Yukan kuu ja ni kaa da siki ve'e un, ti yukan ni skoto Yandios nuu da. ¹¹ Ni jini da andivi vekuun iin sa'ma ka'nu, ka ndikun ndi kuun jiki, ti kuan kuun undi nuu ñu'un. ¹² Ti nuu sa'ma un ka'iin taka nuu kuiti, kuiti ka iyo kuun nda'a, jiin koo, jiin taka kuiti ka jika nuu tachi. ¹³ Ti ni jiniso'o Pedro ja ni ka'an Yandios, ti ni kachi ya:

—Pedro, ndokuiñi, ka'ni kuiti ja'a, ti kaji ra —ni kachi ya.

¹⁴ Yukan ti ni kachi Pedro:

—Yandios, tu kuu kaji na, chi tu ni kutu'va na sia'an —ni kachi da.

¹⁵ Ni ka'an tuku Yandios inga jinu:

—Tu va'a ja kachi ra ja tu kuu kaji ra ja ja'a ri nuu ra —ni kachi ya.

¹⁶ Uni jinu ni kachi Yandios sia'an. Yukan ti ni jini Pedro ja ni ndaa manta un kuano'on andivi.

¹⁷ Ni naa ini Pedro ja ni jini da yukan. Ti ni ndo'o ini da nau ja kuu yukan, ti ni ka kuyajni chaa ni taji Cornelio. Ti ka nduku jnu'un da nanu ncha ve'e chaa nani Simón. Ni jakoyo chaa un yuxe'e Simón, ¹⁸ ti ni ka jikajnu'un da:

—¿Kancha iin chaa nani Simón Pedro ja'a nu? —ni ka kachi da.

¹⁹ Ni ndo'o ini Pedro ja ni jini da un, ti ni kachi Espíritu Santo:

—Ni chakoyo uni chaa ka nanduku ro'o. ²⁰ Kuan kuun, ti ki'in ra jiin da. Tundo kani ini ra vasu chaa inga nación ka kuu da, chi maa ri ni ta'u jniñu nuu da ja kii da nu kancha ra —ni kachi ya.

²¹ Yukan ti ni kuun Pedro, ni jaa da nuu kajiin chaa un, ti ni kachi da:

—Maa ri kuu ja ka nanduku ra, ¿ti na jniñu vekoyo ra? —ni kachi da.

²² Ti ni ka kachi chaa un:

—Īin chaa nani Cornelio ja kuu capitán. Kuu da ĩin chaa va'a. ĩin tajnu Yandios ni kachi nuu da ja na kana da maa ni ki'in ni ve'e da, ti na kunso'o da taka jnu'un ka'an ni —ni ka kachi da.

²³ Yukan ti ni kachi Pedro:

—Ña'an ti kivi ini ve'e, chi nuña ti'li nuu kusu ra naa ra —ni kachi da.

Ni kundijin inga kivi, ti kua'an Pedro jiin da naa da. Ti suni kuankoyo tijni chaa ka kandixia Jesús kanchuku ñuu Jope. ²⁴ Ni kundijin inga kivi ni jakoyo da ñuu Cesarea. Ja ni ndi'i taka jna'an Cornelio jiin chaa mani da jiin, ni kana da ni ka ndututu ve'e da. Ni ka ndututu da yukan ja ka ndatu da Pedro. ²⁵ Ni jakoyo chaa un jiin Pedro, ti ni kee Cornelio ni ja nujna'an da chaa, ni jakunjiti da nuu ja'a Pedro, ja kuni da na Chiñu'un da Pedro. ²⁶ Ko ni ndokani Pedro maa da, ti ni kachi da:

—Cornelio, ndokuiñi. Tu va'a ja nachiñu'un ra ru'u, chi suni ĩin chaa ñuyivi ja'a kuu ri —ni kachi Pedro.

²⁷ Ni ka keja'a da ka ndajnu'un da, ni ka kivi da ini ve'e, ti ni jini Pedro ja kua'a yivi ni ka kututu un. ²⁸ Ti ni keja'a Pedro ka'an da:

—Ja ka jini ra ja ru'u kuu chaa Israel, ti ro'o ka kuu chaa inga nación naa ra. Yukan iyo ĩin jnu'un ja tu kuu kunchuku ri ni ti'li jiin ra naa ra, ti ni tu kuu najna'an yo naa yo, chi tu ni iyo ley ja najna'an yo najana'an. Ko vijna ni kachi Yandios nuu ri ja tu kuu ka'an ri ja tu iyo ley, ti ni tu kuu ka'an ri ja tu kuu najna'an ri jiin yivi inga nación. ²⁹ Yukan kuu ja tukaa ndi'i ini ri, ti vaji ri na ni jakoyo chaa ni ka ja kuaka ru'u. Ti vijna jikajnu'un ri: ¿Ndoo ni ka kana ra ru'u? —ni kachi Pedro.

³⁰ Yukan ti ni jani Cornelio jnu'un, ti ni kachi da:

—Vijna ni kuu kuun kivi ja ni nakanajaa na Yandios ve'e na ja'a. Suni hora vijna ni kuu, chi kaa uni ja'ini ni keja'a nakanajaa na Yandios. Iyo ndicha na chi sia'an ni

nchañu'un na Yandios, ti ni skoto ya nuu na. Ni jini na ñin chaa ñu'un sa'ma ndinchaa, ti ñin tajnu Yandios ni kuu. ³¹ Ti ni kachi da nuu na: “Cornelio, ni jiniso'o Yandios taka jnu'un jikanta'u ra nuu ya, ti jini ya ja chindee xaan ra yivi nda'u. Yukan kuu ja nuku'un ini ya maa ra. ³² Vijnataji uni chaa ñuu Jope, nuu ñin chaa nani Simón, ja suni nani da Pedro, ja na kii da ja'a. Kancha da ve'e Simón, chaa ste'yu ñi un. Ti ve'e chaa un kancha undi yu'u mar. Nu na chaa chaa un, ti ka'an da jiin ra”, ni kachi tajnu Yandios. ³³ Tu ni kukuee na, ti ni ja'a na jnu'un nuu ni, ti va'a sa'a ni ja ni chaa ni. Ni ka ndututu taka na nuu Yandios, chi ka kuni kunso'o na taka jnu'un ni kachi Yandios nuu ni —ni kachi Cornelio.

Jnu'un ni ka'an Pedro ve'e Cornelio

³⁴⁻³⁵ Yukan ti ni keja'a Pedro ka'an da nuu yivi un:

—Ja jini ri vijnataji kuu ini Yandios nuu tendi'i yivi inga nación. Nu ka nchañu'un i Yandios, ti ka jandatu i nuu ya, ti naki'in ya yivi un. ³⁶ Ka jini ra ja ni ka'an Yandios nuu yivi Israel, ti ni kachi ya ja Jesús kuu Cristo, ya sa'a ja na ndusiini yo, ti ta'u ya jniñu nuu ni ñuyivi. ³⁷⁻³⁸ Ka jini ra nava ni jna'an nación Israel na ti kuu ga kuiya. Xnaka Juan ni ka'an da jnu'un Yandios, ti ni skuanducha da yivi. Yukan ti Jesús, ñin chaa ñuu Nazaret, ni keja'a ya ka'an ya jnu'un Yandios ñuu Galilea, jiin ni ñuu Judea. Jini yo ja Yandios ni taji ya Jesús, ti ni ja'a ya Espíritu Santo nuu ya. Suni ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu Jesús. Ti Jesús ni jikonuu ya taka ñuu, ti ni sa'a ya jniñu va'a nuu yivi kanchuku un. Ni sa'a ya tajna yivi ka jna'an tachi xaan, chi ni chindee Yandios maa ya. ³⁹ Ka ka'an ri taka jniñu ni sa'a Jesús ñuu Jerusalén jiin taka ga ñuu yinda'a nación Israel, chi ni ka jini ri taka ja ni sa'a ya. Yukan ti ni ka ja'ni chaa Israel ya, ni ka jatakaa da ya nda'a cruz. ⁴⁰ Ko nu uni kivi, ti ni naxndoto Yandios maa ya, ti ni ka jini tuku ri ya. ⁴¹ Tu ni

ka jini tendi'i yivi ya. Nini ru'u naa ri. Ka ka'an ri ja ni ka jini ri ya, chi ni ka yee ri staa jiin ya, ti ni ka ji'i ri nducha jiin ya. Ti kivi ni nandoto ya nuu ñuji'i un, ni ka ndututu tuku ri jiin ya naa ri.

⁴² Ti ni ta'u ya jniñu ja na ka'an ri jnu'un ya nuu yivi naa i. Ka'an ri ja Yandios ni taji Jesús ja na ta'u ya jniñu ña'nu, chi jaa ñin kivi ja kii maa Jesús, kii xndichi ya ñuyivi. Ti kivi un, tendi'i yivi ni ka ji'i naa i, jiin tendi'i yivi ka chaku un, jakuñi i nuu ya. ⁴³ Tendi'i profeta ni ka ka'an tijni jnu'un un najana'an, ti yukan kuu Jesús. Ni ka kachi da ja jaa ñin kivi nu kuanka'nu ini Yandios nuu kuachi taka yivi, nu na kandixia ndaa i jniñu sa'a Jesús ja kuu maa i naa i —ni kachi Pedro nuu yivi un.

Ni ka ni'in yivi inga nación Espíritu Santo

⁴⁴ Ni ka'an Pedro jnu'un un, ti ni chaa Espíritu Santo siki yivi ka ñuso'o un. ⁴⁵ Taka chaa vekoyo jiin Pedro un ja ni ka kandixia da Jesús, ko chaa Israel ka kuu da. Yukan kuu ja ni ka naa ini da ja ni ka ni'in yivi inga nación un Espíritu Santo. ⁴⁶ Ni ka jini da ja ni ka ni'in yivi un Espíritu Santo, chi ni ka jiniso'o da ja ka ka'an yivi un sa'an yu'u ja ka ka'an yivi inga nación, ti ka ka'an i ja Yandios kuu ja kuña'nu xaan ga. ⁴⁷ Yukan ti ni kachi Pedro nuu chaa vekoyo jiin da un:

—Ni ka ni'in yivi ja'a Espíritu Santo nanu ni ka ni'in ru'u naa ri. Yukan kuu ja tundo ka'an, ti kachi ja tu kuu kuanducha da —ni kachi Pedro.

⁴⁸ Yukan ti ni kachi Pedro ja na kuanducha yivi un, chi ni ka kachi i ja ni ka kandixia i taka jniñu ni sa'a Jesús, ya kuu Cristo. Ti ni ka ka'an nda'u yivi un jiin Pedro ja na kuncha da yukan jaku kivi jiin da naa da.

Jnu'un ni ka'an Pedro nuu yivi ka kandixia Jesús ñuu Jerusalén

11

¹ Yukan ti ni ka jini taka ga apóstol un jiin taka ndaja'a Jesús ka'iin ñuu Judea, ja ni ka kandixia yivi inga nación jnu'un Yandios. ² Ni nandeokuñi Pedro ñuu Jerusalén. Ni jaa da nuu kanchuku uu ga ndaja'a Jesús, ja ka kuu chaa Israel. Tijni ndaja'a un ni ka ka'an ja na koo seña yiki kuñu yivi inga nación nanu ni ka ka'an maa da naa da un ni ka kandixia da Jesús. Ti ndaja'a un ni ka keja'a ka xndichi da Pedro, ti ni ka kachi da:

³ —Tu va'a ni sa'a ra ja ni kivi ra ve'e yivi inga nación ja tu ka iyo seña yiki kuñu, ti ni ka yee ra jiin da —ni ka kachi da.

⁴ Yukan ti ni kachi Pedro taka ja ni jini da nuu chaa un naa da, ti ni kachi da:

⁵ —Kancha ra ñuu Jope. Ni keja'a kanajaa ri Yandios, ti ni skoto ya nuu ri. Ni jini ri ñin sa'ma ka'nu ja vekuun andivi, ti ka ndikun ndi kuun jiki, ti ni jinu undi nuu kande ri. ⁶ Ni jini va'a ri chi ni nde'e va'a ri ja nuu sa'ma un ka'iin taka nuu kuiti, kuiti ka iyo kuun nda'a, jiin koo, jiin taka kuiti ka jika nuu tachi. ⁷ Ti ni jini so'o ri ja ni kachi Yandios: “Pedro, ndokuñi ti ka'ni ra kuiti ja'a ti kaji ra.” ⁸ Ti ni kachi ri nuu ya: “Yandios, tu kuu kaji na, chi tu ni kutu'va na sia'an” ⁹ Ni ka'an tuku Yandios inga jinu: “Tu va'a ja kachi ra ja tu kuu kaji ra ja ja'a ri nuu ra.” ¹⁰ Uni jinu ni kuu sia'an, ti sa ni ndaa sa'ma un kuanon andivi.

¹¹ Ti hora jña ni jakoyo uni chaa ñuu Cesarea ve'e nuu kancha ri, ka nanduku da ru'u ja ni taji Cornelio da naa da. ¹² Ti ni kachi Espíritu Santo nuu ri ja tundo, kani ini ri ki'in ri jiin chaa un. Suni ni ka ja'an iñu ndaja'a ja'a jiin ri, ni ka kivi ri ve'e chaa un. ¹³ Ti ni kachi Cornelio nuu ri naa ri ja ni jini da ñin tajnu Yandios ini ve'e da, ja kandichi ya ti ni kachi ya: “Cornelio, taji uu chaa ka junukuachi nuu ra na ki'in da ñuu Jope, ti na ka'an nda'u da jiin ñin chaa nani Simón Pedro ja na kii da ja'a. ¹⁴ Na chaa Pedro

ti na kachi da nuu ra nasa nanita'u ra jiin tendi'i jna'an ra.” Jnu'un un ni ka'an tajnu un, ni kachi Cornelio. ¹⁵ Ni keja'a ri ka'an ri nuu yivi un, ti hora yukan ni ka ni'in da Espiritu Santo, nanu ni ka ni'in yo'o naa yo undi nuu. ¹⁶ Yukan ti ni nuku'un ini ri jnu'un ni ka'an Jesús na ni kachi ya nuu yo: “Ni skuanducha Juan jiin nducha, chi tu ja'i chaa Espiritu Santo, ko jaa iin kivi ti kuncha ya jiin ra naa ra”, ni kachi ya. ¹⁷ Ni ja'a Yandios jnu'un ja ni chaa Espiritu Santo siki yivi un, nanu ni ja'a ya jnu'un ja ni chaa ya siki yo'o naa yo na ni ka kandixia yo Jito'yo Jesús, ya kuu Cristo. Ti tu ni kuu kenchaa ri ja ni ja'a Yandios —ni kachi Pedro.

¹⁸ Nu ni ka jiniso'o taka chaa ka kandixia Jesús ñuu Jerusalén yukan, ti tukaa ni ka ka'an kuiti da. Ni ka keja'a da ka nakanajaa da Yandios, ti ni ka kachi da:

—Ni ja'a Yandios jnu'un ja na nakani ini yivi inga nación, ti na kuchaku i jiin ya —ni ka kachi da.

Kua'an Bernabé ñuu Antioquía

¹⁹ Na ni ka ja'ni da Esteban, suni ni ka ndikun da uu ga yivi ja ka kandixia Jesús yukan. Yukan kuu ja ni ka jinu da. Tijni yivi un kuankoyo ichi ñuu Fenicia, ti tijni da kuankoyo ichi ñuu Chipre, ti tijni da kuankoyo ichi ñuu Antioquía. Ti yukan ni ka ka'an da jnu'un Yandios nini nuu yivi Israel ni ga. Ti tukaa ni ka ka'an da nuu yivi inga nación. ²⁰ Suni ni ka iyo yivi ni ka kandixia Jesús ñuu Chipre jiin ñuu Cirene, ti ni ka kee da ñuu da ti kuankoyo da ñuu Antioquía, ti ni ka ka'an da nuu yivi ka ka'an griego ja kanchuku yukan. Ti ni ka kachi da taka jniñu ni sa'a Jesús. ²¹ Ti ni chindee Yandios maa da jiin taka jnu'un ni ka ka'an da. Yukan kuu ja kua'a yivi inga nación un ni ka xndoo da jnu'un maa da, ti ni ka kandixia da jnu'un Jesús. ²² Nu ni ka jini yivi ka kandixia Jesús ñuu Jerusalén ja ni ka

keja'a ka kandixia yivi inga nación, ti ni ka taji da Bernabé kua'an da ñuu Antioquía.

²³ Nu ni jaa da yukan, ti ni jini da ja chindee xaan Yandios yivi un, ti ni kusii ini da. Ti ni kachi da ja ni ini da ka siin i ichi Yandios. ²⁴ Sia'an ni kachi Bernabé, chi ni kuu da iin chaa va'a. Ti jiin inijnuni Espíritu Santo ni kandixia ni ini da Jesús. Yukan kuu ja kua'a yivi ni ka keja'a ka kandixia da Jesús jiin jnu'un ni ka'an da.

²⁵ Yukan ti ni kee Bernabé kua'an da ñuu Tarso, kuan nunduku da Saulo. Ni nani'in da Saulo, ti kuanukoyo tuku da ñuu Antioquía. ²⁶ Yukan ni kunchuku da iin kuiya jiin yivi ka kandixia Jesús, ti kua'a yivi ni ka skua'a jiin da naa da. Ti suni ñuu Antioquía yukan, ni ka keja'a ka ka'an uu ga yivi un:

—Ndaja'a Jesús na konani “Yivi yinda'a Cristo”, —ni ka kachi da.

²⁷ Ni ka'iin Bernabé jiin Saulo ñuu Antioquía, ni ka jakoyo uu chaa Jerusalén. Ja ni ja'a siin Yandios iin jniñu nuu da ja na ka'an da ja kuu ya. ²⁸ Ni ka ndututu yivi ka kandixia un, ti ni jakuini iin chaa nani Agabo nuu da naa da ti jiin inijnuni Espíritu ni kachi da ja koo iin jnama ni ñuyivi. Yukan ti ni kuu nava ni kachi da. Ni kuu un na kuiya ni kuña'nu Claudio nuu ñuu Roma. ²⁹ Yukan ti tijni yivi ka kandixia Jesús kanchuku ñuu Judea, vasu nasa ni kundee kua'a iin iin yivi. ³⁰ Sia'an ni ka sa'a da, ti ni ka taji da xu'un un kua'an jiin Bernabé jiin Saulo. Ti ni ka yinda'a da xu'un un nuu chaa ka ta'u jniñu nuu yivi ka kandixia ñuu Judea.

Ni ji'i Jacobo ti ni kivi Pedro vekaa

12

¹ Ni ka'iin Bernabé jiin Saulo ñuu Antioquía, ti iin chaa nani Herodes, ni ta'u jniñu ñuu Galilea. Ni keja'a da ja'a

da nundo'o yivi ka kandixia Jesús un. ² Ni jnií da presu Jacobo, ñani Juan. Nu ni ndi'i ni ka xndichi da chaa, ti ni ka ja'ni da chaa jiin machete. ³ Ni jini Herodes ja ni ka jajna'an ini chaa Israel un ja ni ji'i Jacobo. Ti suni ni jnií da presu Pedro. Ni sa'a Herodes yukan kivi ka nasa'a chaa Israel, un viko ja ka nuku'un ini da ja ni ka keta'u jna'an da nuu yivi ñuu Egipto najana'an. Viko un ka yee da staa stila tu yi'i levadura. ⁴ Kivi un ni ka jnií Herodes Pedro ni ka chundee da chaa vekaa. Ti ni kachi Herodes:

—Xia'un iin soldado na kundito Pedro —ni kachi da.

Ndi kuun, ndi kuun soldado ka'iin. Ndo'o ini Herodes ja undi kivi ya'a viko un sa keni'in da Pedro, ti xndichi da chaa nuu yivi Israel, ti sa ka'ni da chaa, chi sia'an ti ka kusii ini yivi Israel. ⁵ Kande Pedro vekaa ti ka'iin soldado ka ndito, ti chaa ka kandixia Jesús un, ni ini da ka jikanta'u da nuu Yandios ja na chindee ya Pedro.

⁶ Yukan ti iin jakuaa ndo'o ini Herodes ja keni'in da Pedro inga kivi. Jakuaa jña ni kixi Pedro ma'ñu uu soldado, ti ndikun da jiin uu cadena. Ti uu ga soldado ka ndito yuxe'e vekaa un. ⁷ Kixi naa Pedro, ti ni kivi iin tajnu Yandios, ti ni ndinchaa ini vekaa un. Ti ni skanda tajnu un Pedro ja na ndoto da, ti ni kachi da:

—Yachi ndoko —ni kachi da.

Yukan ti ni ka ndaji cadena nu'ni nda'a Pedro. Ti ni kachi tajnu un tuku:

⁸ —Na ku'ni chii ra ti na chi'i ra ndijña ra —ni kachi da.

Ndi'i un ni sa'a Pedro ti ni kachi tuku tajnu un:

—Na suku tikachi ra ti kundikun ra ru'u.

⁹ Yukan ti ni chindikun Pedro jata tajnu un ti ni ka kee da, ko tu jini da nu jandaa kuu ja iin tajnu Yandios kuu, xi so skoto i nuu da. ¹⁰ Ni ka ya'a da nuu ka'iin soldado ka ndito un, ti ka ya'a tuku da nuu ka'iin inga uu ga chaa, ti sa ni jakoyo da yuxe'e kaa ka'nu nuu ka kekoyo yivi un. Ndi'yu un, ti nu ni jakoyo da, ni nuña maa, ti ni ka kee da

kua'an da yuxe'e un. Ti yukan ni xndoo tajnu un maa da.
¹¹ Yukan ti sa ni ndoto va'a nduchi Pedro, ti ni ndo'o ini da:

—Vijna ti ni jini ndaa ri ja ni taji Yandios ñin tajnu ya nuu ni kunde ri, ti ni kaku ri nuu Herodes. Vijna tukaa ga sa'a chaa Israel jiin ri nava ni ka ndo'o ini da ja sa'a da niku —ni ndo'o ini da.

¹² Yukan ti ni kee da kua'an da ve'e María, nana Juan Marcos. Yukan ni ka ndututu yivi ka kandixia Jesús. Yukan ka'iin kua'a yivi un ka jikanta'u i nuu Yandios ja na chindee ya Pedro. ¹³ Ni jaa Pedro yuxe'e un, ti ni keja'a da skajan da. Yukan kande ñin ña'an nani Rode, ja junukuachi ve'e un. Ni kee ña kuande'e ña nau skajan yuxe'e un. ¹⁴ Ni nakuni ña tachi Pedro. Tu ni jiña ña yuxe'e un, chi ja ni kusii ini ña, ti ni nandeokuñi ña ja na kasjnu'un ña nuu yivi un, ti ni kachi ña:

—Pedro kuu ja skajan yuxe'e un —ni kachi ña.

¹⁵ Ti ni ka kachi yivi un:

—Kaku'u ra —ni ka kachi i.

Ni siin ña ka'an ña ja Pedro kuu, ko yivi un ni ka kachi:

—Ansu Pedro kuu. Nu suu ñin tajnu Yandios ja ndito Pedro kuu —ni ka kachi.

¹⁶ Ni siin Pedro skajan da yuxe'e un, ti sa ni ka jiña yivi un. Nu ni ka jini ja maa Pedro kuu da, ti tendi'i yivi un ni ka naa ini. ¹⁷ Yukan ti ni sa'a da seña jiin nda'a da ja na kasi yu'u yivi un. Ti ni keja'a da jani da nasa ni keni'in Yandios maa da ini vekaa un, ti suni ni kachi da:

—Kani jnu'un nuu Jacobo jiin uu ga yivi ka kandixia, taka ja ni jna'an ri —ni kachi da.

Yukan ti ni kee da kua'an da.

¹⁸ Nu ni kundijin inga kivi, ti tendi'i soldado un ni ka sana ini, ti ka jikajnu'un jna'an:

—Nachi kua'an Pedro —ni ka kachi.

¹⁹ Yukan ti ni kachi Herodes ja na nanduku da Pedro, ko tu ni ka nani'in da chaa. Yukan ti ni keja'a Herodes jikajnu'un da soldado, ti soldado un tu na jnu'un ni ka ja'a da. Yukan ti ni kachi Herodes ja na kuū soldado un. Ti yukan ni kee Herodes ñuu Judea ti kua'an da ñuu Cesarea. Yukan ni kuncha da.

Ni ji'i Herodes

²⁰ Kiti ini Herodes nuu yivi ñuu Tiro jiin yivi ñuu Sidón. Ti ni ka ja'an yivi ñuu un nuu Herodes ja ka kuni ndajnu'un iin jniñu jiin da. Tendi'i da ni jakoyo nuu kancha Herodes, ti ni ka ka'an da jiin Blasto, iin chaa ndisojniñu ña'nu nuu Herodes, ja na ka'an da jiin Herodes, ti cha'u yivi un maa da. Ti ni kachi da ja chindee da yivi un. Ni ka ka'an va'a da jiin Herodes ja na ndumani da naa da, chi taka ja ka yaji da vaji ñuu nuu ni ta'u Herodes jniñu un. ²¹ Yukan ti ni kachi Herodes na kivi jakoyo tuku da. Nu ni jaa kivi un, ni naki'in Herodes sa'ma da ja jajniñu da nu ka'an da nuu yivi. Ni nukoo da nuu silla kuña'nu da, ti ni ka'an da nuu yivi un.

²² Yukan ti ni ka keja'a yivi ka kanajiin, ti ni ka kachi:

—¡Chaa ka'an jnu'un ja'a, ansu chaa ñuyivi ja'a kuu, chi iin yandios kuu! —ni ka kachi da.

Sia'an ni ka kachi da, chi ka kuni da ja na ndumani tuku da.

²³ Ti hora jña ni sa'a iin tajnu Yandios ja na koo u'u Herodes, chi ni ja'a ya jnu'un ja ni ka kachi yivi un ja kuu da iin yandios. Ni ndo'o xaan da nundo'o, chi ni ka yee tindaku da, ti sa ni ji'i da.

²⁴ Yukan ti kua'a xaan yivi ni ka kandixia jnu'un Yandios, ti ni ka ka'an jnu'un ya nuu kua'a ga yivi.

²⁵ Bernabé jiin Saulo ni ka yinda'a da xu'un ja ni ka kekoo da ja kuu yivi nda'u ka iyo ñuu Jerusalén, ti sa ni

ka nandeokuñi da ñuu Antioquía. Ti suni ni ja'an Juan Marcos jiin da naa da.

Bernabé jiin Saulo ni ka jachanu da jnu'un Yandios yivi inga nación

13

¹ Ñuu Antioquía ni ka iyo kua'a yivi ni ka kandixia jnu'un Jesús. Tijni yivi ni ka ka'an da, ti ni ka skua'a da jnu'un Yandios. Yukan ni ka'iin Bernabé, Simón ja ni ka ka'an da “Chaa jnuu”, Lucio chaa ñuu Cirene, Saulo, jiin Manaén chaa ni kuu mani jiin Herodes, chi yukan ni ja'nu da. ² ñin kivi ni ka ndututu tendi'i chaa ka kandixia un, ka iyo ndicha da ja nakanajaa da Yandios naa da, ti ni kachi Espíritu Santo nuu da:

—Taji Saulo jiin Bernabé na kinkoyo da nuu sa'a da jniñu, chi kua'a ri ñin jniñu nuu da —ni kachi ya.

³ Yukan na ti ni ka iyo ndicha ini da, ni ka nakanajaa da Yandios. Ni ka chuxndee da nda'a da siki Bernabé jiin Saulo ja na ki'in sa'a da jniñu un, ti ni ka kanxia'u da naa da. Sia'an ni taji Espíritu Santo Bernabé jiin Saulo ja na sa'a da jniñu un naa da.

Ni ka ka'an apóstol jnu'un Yandios ñuu Chipre

⁴ Yukan kuu ja kuankoyo Bernabé jiin Saulo ñuu Se-leucia. Yukan ni ka kivi da ñin barco ti kuankoyo da ñuu Chipre, ja kande nuu mar un. ⁵ Ni jakoyo da ñuu Salamina, ja yinda'a Chipre. Ni ka kivi da veñu'un yivi Israel yukan, ti ni ka ka'an da jnu'un Yandios. Suni ni ja'an Juan chindee da Bernabé jiin Saulo. ⁶ Ni ka kee da kuankoyo da ti ni jakoyo da ñuu Pafos. Yukan ni ka jini da ñin chaa Israel nani Barjesús. Suni nani da Elimas chi kuu da ñin chaa tasi. Ni xnda'u da yivi, chi ni kachi da ja ka'an da jnu'un Yandios vasu tu jini da. ⁷ Ni kuu mani da jiin Sergio Paulo, chaa ni ta'u jniñu ñuu yukan. Sergio Paulo ni kuu ñin chaa

ndichi ñuu yukan. Ni kana Sergio Paulo Bernabé jiin Saulo ja kuni kunso'o da jnu'un Yandios. ⁸ Ko chaa tasi un tu kuni da ja na ka'an Bernabé jiin Saulo nuu Sergio Paulo, chi tu kuni da ja na kandixia chaa un jnu'un Jesús. ⁹ Ti Saulo, ja suni nani da Pablo, jiin inijnuni Espíritu Santo ni nde'e va'a da nuu chaa tasi un, ¹⁰ ti ni kachi da:

—Ro'o ja xnda'u ña'an, ja sa'a jniñu kue'e. Kuu ra ñin se'e ja'u'u. Tu sa'a ra ñin jniñu kaxan. Taka jinu ka'an ra ja tu va'a ja ki'in yivi ichi Yandios. ¹¹ Vijna na ti xndichi Yandios ro'o. Kukuaa ra ti tu kunde'e ra ja kuu tijni kivi —ni kachi Pablo.

Yukan ti ni kukuaa ni chaa tasi un, chi ni chaa ni viko nduchi da, ti ni nduku da ñin chaa kunchaka da nuu nachi ki'in da. ¹² Ni jini Sergio Paulo nava ni jna'an chaa tasi un, ti ni keja'a da kandixia da Jesús, ti ni naa ini da jiin taka jnu'un Yandios ni ka ka'an Bernabé jiin Pablo.

Kanchuku Pablo jiin Bernabé ñuu Antioquía Pisidia

¹³ Pablo jiin uu ga jna'an da, ni ka kee da ñuu Pafos, ni ka kivi da barco ti kuankoyo da ñuu Perge, ja kande nuu yinda'a ñuu Panfilia. Yukan ni xndoo Juan Bernabé jiin Pablo, ti ni nandeokuñi da ñuu Jerusalén. ¹⁴ Ni ka ya'a Pablo jiin uu ga chaa kuankoyo jiin da ñuu Perge, ti kuankoyo da ñuu Antioquía ja kande nuu yinda'a ñuu Pisidia. Ni jakoyo da yukan ñin sábado, ni ka kivi da veñu'un nuu ka nchañu'un chaa Israel, ti ni ka nukoo da jiin yivi un. ¹⁵ Xnakan ni ka ka'u da tutu ni chaa Moisés, ti sa ni ka ka'u da tutu ni ka chaa profeta, chaa ka'an ja kuu Yandios. Yukan ti sa ni ka taji chaa ka kuña'nu veñu'un un ñin chaa ni kaxjnu'un nuu Pablo jiin uu ga chaa un, ti ni kachi da:

—Ro'o naa ra, nu ka iyo jnu'un ka'an ra nuu yivi ja'a, kuu ka'an ra vijnañu'ni —ni kachi da.

¹⁶ Ni ndokuiñi Pablo, ti ni sa'a da seña jiin nda'a da ja na kasi yu'u yivi un, ti ni kachi da:

—Ro'o chaa Israel naa ra jiin taka yivi ka nchañu'un Yandios, kunso'o va'a ra jnu'un ka'an ri naa ra. ¹⁷ Ni nakaji Yandios jna'an yo najana'an, ti ni ka nchañu'un da ya. Ni chindee ya maa da na ni kanchuku da ñuu Egipto, chi ni ka nakaya xaan da. Yukan ti ni keni'in Yandios maa da ñuu Egipto, chi kuu sa'a Yandios nasa kuni maa ya. ¹⁸ Ni ja'a ya jnu'un ja na sa'a yivi un nava kuu ini i nuu ñu'un te'e un ja kuu uu xiko kuiya.

¹⁹ Ni jaa iin kivi nu ni ka kivi da ñuu Canaán. Ni chindee Yandios maa da, ti ni ka xnaa da uxia ñuu na'nu yukan. Ti ñuu yukan ni ka kuña'nu nuu uu ga ñuu, ko Yandios ni ja'a ndi'i ya ñu'un un nuu da naa da. ²⁰ Ni kunchuku da yukan kuun ciento uu xiko uxi kuiya, ti ni kachi Yandios ja na ta'u chaa kuu juez jniñu nuu yivi un undi kivi ni kii Samuel.

²¹ Ni kuiya ni chaku Samuel, ni ka jikanta'u yivi un nuu Yandios ja na koo iin chaa kaña'nu ta'u jniñu nuu da naa da. Yukan ti ni ja'a ya jnu'un ni kii Saúl, se'e Cis, ni kuu da chaa ni ta'u jniñu nuu yivi un. Ni kuu da iin jna'an Benjamín. Ni ta'u Saúl jniñu nuu yivi un nuu uu xiko kuiya. ²² Ni keni'in Yandios Saúl.

Yukan ni nakua'a ya jniñu un nuu David, ti yukan ni kendo da kuu da chaa ta'u jniñu ni tu'u nación Israel. Ni ka'an Yandios nava kaa David, chi ni kachi ya: “Jini ri David, se'e yii Isaí, ti jajna'an ini ri da, chi sa'a da taka nau ja kuni ri”, ni kachi ya. ²³ Na kivi ni ya'a ni kachi Yandios: “Jaa iin kivi ja koo iin jna'an David, ti chaa un nama siki yivi ti keta'u i”, ni kachi ya.

Ti chaa un kuu ja nama yo'o naa yo ja ka kuu yo chaa Israel. Chaa un kuu Jesús. ²⁴ Tu ja'i keja'a Jesús ka'an ya jnu'un Yandios na ni ka'an Juan ja na nakani ini yivi Israel

nuu kuachi i, ti na kuanducha i. ²⁵ Kuan kuyajni kivi ja xndi'i Juan jniñu da, ti ni kachi da nuu yivi: “Ka ndatu ra iin chaa kuña'nu ga, ti ka ndo'o ini ra ja ru'u kuu, ansu ru'u kuu, ko kuan kuyajni chaa chaa un, ti ta'u da jniñu ña'nu ga. Yukan kuu ja tu kejna'an ri jiin da, chi tu kuña'nu ga ri”, ni kachi Juan —kachi Pablo.

²⁶ Siin Pablo ka'an da:

—Ro'o ja ka kuu jna'an Abraham naa ra, jiin taka yivi ka nchañu'un Yandios, ja ni kachi Yandios nasa nanita'u yo. ²⁷ Sábado taka semana, ka skua'a yivi ñuu Jerusalén jiin taka chaa ka ta'u jniñu un, tutu ni ka sa'a profeta jana'an, ko tu ka chaku ini ra taka jnu'un ka skua'a ra. Yukan kuu ja ni ka siuku i jnu'un ni ka skua'a ra un, chi tu ni ka nakuni ra na chaa ni kuu Jesús, ti ni ka xndichi ra ya. ²⁸ Ni ka jini ra ja tu ni iyo kuachi Jesús, ko ni ka ndo'o ini i ja ka'ni ra ya. Ni ka ka'an ra jiin Pilato ja na ka'ni da ya. ²⁹ Kua'a ja ni ka sa'a i jiin Jesús, ti ni ka ja'ni ra ya nava ni ka kachi profeta najana'an. Yukan ti ni ka kuni'in ra Jesús nda'a cruz un, ti ni ka chunduji ra ya. ³⁰ Ko ni ja'a Yandios jniñu nuu ya ti ni naxndoto ya Jesús nuu ñuji'i un. ³¹ Tijni kivi ni ka jini ndaja'a Jesús un ja chaku ya. Chaa un ni ka yaku jiin ya na kivi ni kee ya ñuu Galilea, ti ni nandeokuñi ya ñuu Jerusalén. Ni ka kachi chaa un ja ni ka jini da ya —ni kachi Pablo.

³² Siin Pablo ka'an da, ti ni kachi da:

—Ka ka'an ri jnu'un Yandios nuu ra naa ra. Ja ka jini ra ja ni kachi Yandios nuu jna'an yo najana'an. ³³ Ja ka jini yo vijna ja ni siuku Yandios nava ni kachi ya, chi ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu Jesús, ti ni naxndoto tuku ya Jesús. Nuu Salmo kuu uu ni chiso David nava ni kachi Yandios ja nava jna'an Jesús na ni kachi ya: “Ro'o kuu se'e ri, ti vijna ni stuu ri ro'o nuu yivi, ti na kuni yivi ja se'e ri kuu ra”, ni kachi ya.

³⁴ Iyo nuu yoso inga jnu'un ja ni ka'an Yandios jiiin Jesús na ni kachi ya: “Chindee ri ro'o nava ni kachi ri nuu David.” Sia'an ni kachi Yandios, chi kua'a ya jniñu nuu Jesús ti naxndoto ya Jesús nuu ñuji'i un, chi tu ni ja'a Yandios jnu'un ja te'yu yiki kuñu Jesús. ³⁵ Ti iyo nuu yoso inga jnu'un ja ni ka'an David ja ndoo na jna'an Jesús na ni kachi da: “Yandios, tu kua'a ni jnu'un ja te'yu yiki kuñu se'e ni, ja kin sa'a jniñu ña'nu”, sia'an ni kachi da. ³⁶ Na ni kuncha David ñuyivi ja'a, ni sa'a da nava ni kachi Yandios, ti ni jaa ñin kivi ja ni ji'i da. Ñunduji da nuu ka ñunduji jna'an da najana'an, ti ni te'yu yiki kuñu da. ³⁷ Sia'an ni jna'an David, ko nuu Jesús ni ja'a Yandios ñin jniñu nuu ya, ni naxndoto tuku ya Jesús, ti tu ni te'yu yiki kuñu ya.

³⁸ Kuni ri ja na kuni ra naa ra ja maa Jesús kuu ja kenchaa kuachi yo. ³⁹ Undi vijna tu ja'i keta'u ra vasu ni ka jandatu ra taka jnu'un Yandios ni chiso Moisés. Ko vijna ti Jesús kuu ja kenchaa kuachi ra naa ra, ti nanita'u ra nu na kandixia ra ya naa ra. ⁴⁰ Koto ra maa ra naa ra nava tu jna'an ra nava ka'an jnu'un ni ka chiso profeta najana'an. Ni kachi da:

⁴¹ Ko ru'u ja kuu Yandios, nu na sa'a ri ñin jniñu ña'nu, ti naa ini ra naa ra ti kuñu ra.

Chi ni tu kandixia ra vasu na kani yivi jnu'un nuu ra.

Ti vijna ni stuu ri ro'o nuu yivi, ti na kuni yivi ja se'e ri kuu ra, ni kachi profeta un.

Sia'an ni ka'an Pablo nuu yivi ni ka ndututu veñu'un un.

⁴² Yukan ti nu kuan kee Pablo jiiin uu ga chaa un, ti ni ka kachi yivi un jiiin da ja na kinkoyo tuku da inga semana, ti na ka'an tuku da jnu'un un. ⁴³ Nu ni ndi'i yivi ni ka jicha veñu'un un, kua'a yivi Israel ni ka ndikun da Pablo jiiin Bernabé. Suni ni ka ndikun yivi ka ñava'a jnu'un chaa Israel. Ti ni kachi Pablo jiiin Bernabé nuu yivi un ja ni ini ni añu i na kundikun i ichi Yandios.

⁴⁴ Nu ni jaa inga sábadu, ti ni ka ndututu kua'a xaan ga yivi ñuu un ja ka kuni i kunso'o i jnu'un Yandios. ⁴⁵ Uu chaa Israel, tu ni ka jajna'an ini ja ni ka jini da ja kua'a xaan yivi un ni ka ndututu, ti ni ka kuu kuasun ini da. Yukan ti ni ka kachi da ja tu va'a jnu'un ni ka ka'an Pablo jiin uu ga chaa un, ti ni ka keja'a ka kananchaa da Pablo jiin uu ga chaa ka jika jiin da un. ⁴⁶ Pablo jiin Bernabé, tu ni ka yu'u da, ti ni ka keja'a da ka ka'an da nuu yivi un, ti ni ka kachi da:

—Kanu kuu ja ka'an ri jnu'un Yandios nuu ro'o naa ra ja ka kuu ra chaa Israel, ko vijna, na ka'an ri nuu yivi inga nación, chi tu ka kuni ra kunso'o ra, ti ni tu ka jandatu ra. Ti tu ka kuni ra kunchuku ra jiin Yandios andivi. ⁴⁷ Yukan kuu ja na kinkoyo ri nuu ka'iin yivi inga nación, chi undi jana'an ni kachi Yandios:

Ni taji ri ro'o ja ka'an ra nuu yivi inga nación.

Yukan kuu ja ni ñuyivi ka'an ra nasa nanita'u yivi.

Sia'an ni kachi Yandios —kachi Pablo.

⁴⁸ Nu ni ka jiniso'o yivi inga nación ka'iin un taka jnu'un ni ka'an Pablo, ni ka kusii ini ti ni ka kachi:

—Jnu'un Yandios kuu ja kanuu ga —ni ka kachi.

Ni nakaji Yandios tijni chaa un ja na kunchuku da jiin ya sa ni ka keja'a ka kandixia da. ⁴⁹ Yukan ti taka chaa un ni ka ka'an da jnu'un Yandios ni ñuu yukan. ⁵⁰ Yukan ka'iin tijni ñasi'i ka siuku ndaa jnu'un chaa Israel. Nini ka ja'an ña veñu'un Israel, ka kanajaa ña Yandios. Ti chaa Israel un ni ka keja'a ka ka'an jiin ñasi'i un, jiin chaa ka kuña'nu ñuu un, ti ni ka ndondaa da siki Pablo jiin Bernabé. Yukan ti ni sa'a yivi un ja na kondo'o Pablo jiin Bernabé, chi tu ni ka jajna'an ini, ti ni ka keni'in da kuankoyo da. ⁵¹ Yukan ti Pablo jiin Bernabé, ni ka kisi da tikacha ja'a da nuu yivi un. Yukan ni kuu seña ja tu ni ka janta'u yivi un maa da. Ni ka kee da ti kuankoyo da ñuu Iconio. ⁵² Yukan ti taka

yivi ni ka kandixia ñuu Antioquía un ni ka kusii ini i, chi ja ni chaa Espíritu Santo kancha ya jiin i naa i.

Ka'iin Pablo jiin Bernabé ñuu Iconio

14

¹ Pablo jiin Bernabé ni jakoyo da ñuu Iconio. Ni ka kivi da veñu'un nuu ka skua'a chaa Israel. Yukan ni ka ka'an da jnu'un Yandios nuu yivi ka'iin un. Yukan kuu ja ni ka keja'a yivi ni ka kandixia i jnu'un Jesús. Ni ka kandixia yivi Israel jiin yivi inga nación, ti ni ka kuu kua'a yivi un. ² Tijni yivi Israel ka'iin un ni ka ñuso'o jnu'un ni ka'an Pablo, ko tu ni ka jandatu, ti ni ka ska'an da yivi inga nación ja na ka'an kue'e da siki yivi ka kandixia un. ³ Yukan kuu ja ni kunchuku Pablo jiin jna'an da tijni kivi ñuu Iconio un. Tu ni ka yu'u da kachi da ja kunda'u Yandios yivi naa i. Ti Yandios ni ja'a jniñu ña'nu nuu da naa da ja na sa'a da jniñu ña'nu. Yukan kuu ja ni sa'a Yandios nava na chaku ini yivi ñuu un ja jandaa kuu ja ka ka'an da jnu'un ya. ⁴ Ti yivi Iconio un ka ñuu sava. Sava kajiin jiin chaa Israel, ti sava kajiin Pablo jiin Bernabé. ⁵ Tijni chaa Israel jiin chaa inga nación, jiin chaa ña'nu un ni ka keja'a ka ndo'o kue'e ini ja kua'a yuu siki da maa da. ⁶ Yukan ti ni ka jini Pablo jiin jna'an da. Ni ka kee da kuankoyo da ñuu Likaonia. Ni jakoyo da ñuu Listra, ti sa ni ka ya'a da ñuu Derbe. Kuankoyo da taka ga ñuu yukan, ⁷ ti ka ka'an da jnu'un Jesús.

Ni ka ja'a da yuu siki Pablo ñuu Listra

⁸ Ñuu Listra yukan kancha iin chaa tikuku, chi sia'an ni kaku da. Yukan kuu ja tu kuu kaka da. Ni jiniso'o da jnu'un ka'an Pablo. ⁹ Ni nde'e va'a Pablo nuu chaa tikuku un, ti ni jini Pablo ja ni kandixia chaa un, ti kuni da nduva'a da.

¹⁰ Yukan ti jiin tachi ni'in ni kachi Pablo nuu da:

—¡Ndokuñi ndaa jiin si'in ra! —ni kachi da.

Yukan ti uni ni kanda chaa un ti ni keja'a da jika da. ¹¹ Ni ka jini yivi un nava ni sa'a Pablo, ti ni ka keja'a ka kanajiin, ti ka ka'an:

—¹¹ Ni ka kuun Yandios nuu ka'iin yo ja'a, ti kanda nanu kanda yo'o naa yo. Ti yo'o chi yivi ka kuu yo! —ni ka kachi yivi un. (Sia'an ni ka ka'an da nuu yu'u ka ka'an yivi Likaonia.)

¹² Ni ka kachi da ja Bernabé ni kuu Júpiter, ti Pablo ni kuu Mercurio, chi maa da kuu ja ni ka'an. Sia'an ni ka ka'an da, chi ja ni ka nchañu'un da Júpiter jiin Mercurio. ¹³ Yu'u ñuu un iyo ñin veñu'un nuu ni ka nchañu'un yivi un Júpiter. Yukan ti sutu Júpiter, ni yinda'a da xndiki jiin corona ita. Ti kuni sutu jiin yivi ñuu un ka'ni da tijni xndiki ja soko da ti nuu Pablo jiin Bernabé, chi ka ndo'o ini da ja maa da ka kuu uu santu. ¹⁴ Yukan ti ni ka jini apóstol, Bernabé jiin Pablo ja ka kuni yivi un kunchañu'un i maa da naa da. Ni ka keja'a da ka ja'ncha da sa'ma da, chi ni ka kuu kui'ya ini da. Ni ka kanajiin da, ti ni kachi Pablo:

¹⁵ —Ro'o naa ra, tu va'a ja ka sa'a ra sia'an. Suni yivi ka kuu ri. Ka'an ri nuu ra naa ra ja na xndoo ra jniñu ka sa'a ra, chi tu kaxan. Ka'an ri jiin ra ja na kandixia ra nuu Yandios chaku, chi maa ya ni sa'a taka ja iyo. Ni sa'a ya andivi, ñuyivi jiin mar. ¹⁶ Undi jana'an ni ja'a ya jnu'un ja na sa'a yivi nasa kuu ini. ¹⁷ Ko Yandios ni stuu ya maa ya nava kaa ya, chi ni sa'a ya jniñu va'a ja kuu tendi'i yivi. Ni sa'a ya ja na kuun sau, ni sa'a ya ja na kuu jniñu ka sa'a yivi taka kuiya, ja ni ja'a ya ja kuu chaku yivi nava na koo sii ini i. Yukan kuu ja ni sa'a Yandios ja kuu yo naa yo —ni kachi Pablo.

¹⁸ Sia'an ni ka'an Pablo, ko yii sa ni kuu ni jasi da ja ka'ni yivi un xndiki ja soko nuu da, chi ka kuni kunchañu'un da maa da naa da.

¹⁹ Yukan ti yivi ñuu Antioquía ni chakoyo nuu ka'iin Pablo jiin chaa ka jika jiin da. Suni chakoyo chaa Israel kanchuku ñuu Iconio, ni ka ska'an da yivi Listra un, ti ni ka keja'a ka kuiti ini nuu Pablo jiin jna'a da. Yukan ti ni ka ja'a yuu siki Pablo, ti ni ji'i nuu da. Yukan ti ni ka ñu'un da Pablo undi yu'u ñuu un, chi ni ka ndo'o ini ja ni ji'i da.

²⁰ Yukan ti yivi ni ka skua'a jiin Pablo un ni chakoyo da nuu katuu da, ti hora jña ni ndukaji ini da ti ni ndoko da. Ni ndokuñi da, ti ni ndivi tuku da ñuu un. Ni kundijin inga kivi, ti kua'an da jiin Bernabé ichi ñuu Derbe. ²¹ Yukan ni ka ka'an da jnu'un Yandios, ti kua'a xaan yivi un ni ka kandixia jnu'un Jesús. Ni ka kee da yukan, ti ni ka nandeokuñi tuku da ñuu Listra. Ti ni ka naya'a tuku da ñuu Iconio, ti ni najakoyo da ñuu Antioquía. ²² Yukan ni ka ja'a da jnundee ini yivi ka kandixia un, ti ni kachi Pablo:

—Kandixia ni ini ni añu ra Jesús naa ra. Tendi'i yo koo nundo'o, ko sia'an ti na jakoyo yo ñuu nuu ta'u Yandios jniñu —ni kachi Pablo.

²³ Taka ñuu nuu ni ka ya'a da un ni ka nduku da chaa nchañu'un Jesús un, ti ni ka ja'a da jniñu nuu da. Ni ka iyo ndicha yivi un, ti ni ka jikanta'u da nuu Yandios, ti sa ni kachi Pablo nuu da:

—Ja ni ka kandixia ra Jesús naa ra, ti maa ya kuu ja koto ro'o naa ra —ni kachi da.

Ka nandeokuñi Pablo jiin Bernabé ñuu Antioquía

²⁴ Yukan ti ni ka naya'a da ñuu Pisidia, ti ni najakoyo da ñuu Perge nuu yinda'a Panfilia. ²⁵ Suni ni ka ka'an da jnu'un Yandios yukan, ti sa kuankoyo da ñuu Atalia.

²⁶ Yukan ni ka kivi da barco, ti kuankoyo da ñuu Antioquía nuu ni ka kee da un. Yukan ni kuu undi nuu nu ni ka jikanta'u yivi nuu Yandios ja na chindee ya Pablo jiin chaa ka jika jiin da taka nuu kinkoyo da. Ni ka nandeokuñi da yukan, chi ja ni ndi'i jniñu da ni ka sa'a da. ²⁷ Ni jakoyo

da ñuu un, ti ni ka nastutu da taka yivi ka kandixia un, ti ni jani da jnu'un nava ni chindee Yandios nuu da. Ni ka kachi da nuu yivi un:

—Ja ni chindee Yandios ja yivi inga nación, suni na kandixia i Jesús —ni kachi da.

²⁸ Yukan ti na'an ni kunchuku Pablo jiin Bernabé jiin yivi ka kandixia un.

Ni ka ndututu yivi ka kandixia ñuu Jerusalén

15

¹ Nu ni ka najakoyo Pablo jiin Bernabé ñuu Antioquía tijni yivi ni ka kee ñuu Judea, ti kuankoyo i ñuu Antioquía. Yivi Israel ni ka kuu i, ko ni ka kandixia i Jesús. Yukan ni ka keja'a yivi ka skua'a jiin yivi inga nación ja ka kandixia i Jesús, ti ni ka kachi i:

—Kuni ja na koo seña yiki kuñu ra naa ra nava ni kachi Moisés, chi nu tuu, ti tu keta'u ra naa ra —ni ka kachi da.

² Ko Pablo jiin Bernabé tu ni ka jajna'an ini da, ti ni ka chajna'an da jnu'un jiin yivi Judea un. Yukan ti ni ka ja'a yivi Antioquía un jniñu nuu Pablo jiin Bernabé jiin uu ga chaa ka kandixia un, ja na kinkoyo da ñuu Jerusalén nuu kanchuku apóstol jiin chaa ka kuña'nu nuu yivi kandixia un, ja na ndajnu'un da siki nundo'o iyo ñuu Antioquía.

³ Yivi Antioquía un ni ka taji da kuankoyo da ñuu Jerusalén. Ichi kuankoyo da ni ka ya'a da ñuu Fenicia jiin ñuu Samaria. Nu ni ka ya'a da ñuu yukan, ni ka jani da jnu'un nuu yivi ka kandixia un, ja ni ka keja'a yivi inga nación ka xndoo i jnuún i ti ka kandixia i Jesús. Yukan ti tendi'i yivi ka kandixia un ni ka kusii ini i.

⁴ Ni jakoyo Pablo jiin chaa ka jika jiin da ñuu Jerusalén, apóstol un jiin chaa ka kuña'nu nuu yivi kandixia un, jiin taka yivi ka kandixia un, ni ka kanxia'u jiin da naa da. Yukan ti Pablo jiin jna'an da un ni ka jani da jnu'un nava

ni sa'a Yandios taka ñuu ni ka ja'an da. ⁵ Yukan ka'iin tijni chaa fariseo ja ni ka kandixia Jesús. Ni ka ndokuiñi da, ti ni ka kachi da:

—Kanu kuu ja na koo seña yiki kuñu taka yivi ka kandixia Jesús, nava ni kachi Yandios najana'an, ti suni kanu kuu ja na kachi yo ja na sa'a yivi taka jnu'un ni xndoo Moisés —ni ka kachi da.

⁶ Yukan ja ni ka ndututu apóstol jiin chaa ka yinda'a yivi ka kandixia un, ja ndajnu'un da siki jniñu Pablo jiin chaa ka jika jiin da. ⁷ Kani xaan ni ka ndajnu'un da sa ni ndokuiñi Pedro, ti ni ka'an da:

—Ro'o naa ra, ja ka jini ra ja undi najana'an ni taji Yandios ru'u ja ka'an ri nuu yivi inga nación. Nu ni ka jiniso'o i jnu'un Yandios, ti suni ni ka kandixia i. ⁸ Jini Yandios añu taka yivi naa i, ti ni xna'an ya nuu yo ja ni janta'u ya yivi un, chi ni taji ya Espíritu Santo nuu i nanu ni taji ya Espíritu Santo nuu yo'o naa yo. Yukan kuu jnu'un ja ni janta'u Yandios yivi yukan. ⁹ Tu ni kachi Yandios nuu yo: “Tu kaxan yivi inga nación, chi ro'o kuu ja kaxan.” Suni ni janta'u Yandios yivi inga nación naa i, chi ni ka kandixia i ya. ¹⁰ Nu kachi yo nuu yivi ka kandixia Jesús inga nación ja na siin jnu'un ni xndoo Moisés, kondoo yivi un. Yukan kuu ja tu va'a kachi yo. Jini yo ja jna'an yo jana'an, tu ni ka kundee da siuku da taka jnu'un ni kachi Moisés. Ti ni yo'o, tu ka kundee yo siuku yo. ¹¹ Ansu nini sia'an ti sa keta'u yo, chi keta'u yo sia'an ni nava kuni maa Jesús. Ti suni sia'an ni ka keta'u yivi inga nación yukan —sia'an ni ka'an Pedro nuu chaa un.

¹² Yukan ti ni ndi'i yivi un ni ka jasi yu'u, chi ni ka'an kaji da. Suni ni ka chunso'o da taka jnu'un ni ka ka'an Pablo jiin Bernabé. Ni ka jani da jnu'un nava ni chindee Yandios maa da, ja ni ka sa'a da jniñu ña'nu nuu yivi inga nación. Ni ka jini yivi un nasa sa'a Yandios jniñu, ti ni ka naa ini

i. ¹³ Nu ni ndi'i ni ka ka'an Pablo jiin Bernabé, ti ni kachi Jacobo:

—Ro'o naa ra, kunso'o na ka'an ri. ¹⁴ Ja ni kachi Simón Pedro nasa ni nakaji Yandios yivi inga nación, ti ni ka ndivi i nuu ya. ¹⁵ Suni jnu'un un ni ka chiso profeta najana'an nasa chindee Yandios yivi inga nación na ni ka ka'an da jnu'un Yandios:

¹⁶ Nu vaji ga kivi, ti chaa iin chaa kuu Cristo, chi maa ri taji da.

Na ni chaku David ni ka nchañu'un ndaa yivi ru'u, ko ni jaa iin kivi ja ni ka xndoo ru'u.

Ti jaa iin kivi ja kunchañu'un tuku yivi ru'u, nanu ni ka nchañu'un ru'u na ni chaku David.

¹⁷ Yukan kuu ja na nduku ndaa yivi inga nación ru'u, ti kandixia ru'u.

¹⁸ Sia'an ni kachi Yandios na ni xna'an ya nuu yo na jana'an.

Kachi tutu.

¹⁹ Yukan kuu ja ndo'o ini ri ja tu kuu kua'a yo nundo'o nuu yivi inga nación ja ka kandixia. ²⁰ Chi so ja na sa'a yo iin tutu na ki'in, ti yukan na chiso yo ja koto ma kaji ga i kuñu kuiti ni ka soko inga yivi un nuu santu i, ti chaa iyo ñasi'i koto kunchaka da inga ñasi'i. Ti suni ña'an ka iyo yii, koto kunchaka ña inga chaa. Suni na chiso yo ja koto ma kaji i kuñu kuiti ka ne'ne, xi kuiti ka kanchaa ti ni niñi ti, koto ma kaji i naa i. ²¹ Ka'an ri ja na kachi yo jnu'un ja'a, chi taka ñuu ka ka'an yivi jnu'un un ja sia'an ni chiso Moisés najana'an, ti taka sábado ka skua'a yivi jnu'un un ini veñu'un Israel undi vijna. Ti nu xnaa yo jnu'un Moisés, yukan tu jajna'an ini yivi un —sia'an ni kachi Jacobo nuu yivi ni ka ndututu un.

²² Yukan ti apóstol jiin chaa ka yinda'a yivi un, jiin uu ga yivi ka kandixia Jesús un, ni ka ndo'o ini da ja nakaji da uu chaa taji da kinkoyo da jiin Pablo jiin Bernabé ñuu

Antioquía. Yukan ti ni ka taji da Judas Barsabás jiin Silas, chaa ka kuña'nu nuu yivi ka kandixia un. ²³ Ni ka ja'a yivi un iin tutu ka yinda'a chaa un. Ti tutu un ni taji da nuu yivi inga nación ja kanchuku ñuu Antioquía, ñuu Siria, jiin ñuu Cilicia, ti ni ka kachi da sia'an:

“Ru'u apóstol naa ri jiin chaa ka kuña'nu jiin uu ga chaa ka kandixia ja'a. Ka kanxia'u ri jiin ra naa ra. ²⁴ Ni chaa jnu'un ja'a ja uu chaa ka jika jiin ri ni ka kee da ja'a, ti kuajakoyo da jña, ti ka ja'a da ti'li nundo'o nuu ra naa ra, ti vijna ka ndi'i ini ra naa ra. Tu ni ka taji ri chaa un naa da. ²⁵ Ni ka ndajnu'un taka ri naa ri, ti ni ka nduku ri uu chaa na jakoyo da nuu ka'iin ra. Jakoyo da jiin Bernabé jiin Pablo. Ka kusii ini ri jiin Bernabé jiin Pablo. ²⁶ Ni ka ja'an da tijni ñuu nuu ni ka kuni ka'ni yivi da naa da, chi ka sa'a da jniñu ja kuu Jito'yo Jesús, ya kuu Cristo. ²⁷ Yukan kuu ja na taji ri Judas jiin Silas jiin da naa da. Ka ka'an kaji da nuu ra naa ra siki jnu'un ka chiso ri ja'a. ²⁸ Ni chindee Espíritu Santo ru'u naa ri. Yukan kuu ja ka ndo'o ini ri ja na kachi ri nuu ra ja tu nini kuu ja kuandatu ra taka jnu'un najana'an, ko nini kuu ja koto ra maa ra nuu taka jnu'un ka chiso ri ja'a. ²⁹ Tu kuu kaji ra ja ka soko yivi nuu santu. Tu kuu kaji ra kuñu kuiti nu tu ni jati ndi'i niñi ti, ni tu kuu kaji ra niñi kuiti. Ro'o chaa naa ra, tu kuu kunchaka ra inga ñasi'i. Suni sia'an ñasi'i naa ña, tu kuu kunchaka ña inga chaa. Nu na koto ra maa ra naa ra ti va'a kunchuku ra. Na kukuee jiin ra naa ra nuu Yandios.” Yukan kuu tutu ni ka sa'a da nuu yivi Antioquía na ni ka ndututu da ñuu Jerusalén.

³⁰ Yukan ti Pablo jiin chaa ka jika da jiin da, kuankoyo da jiin jnu'un yukan ñuu Antioquía. Yukan ni ka kana da taka yivi ka kandixia un, ti ni ka nakua'a da tutu un. ³¹ Nu ni ka ka'u yivi un tutu un, ni ka kusii xaan ini da, chi ni ja'a da jnundee ini nuu da. ³² Yukan ti Judas jiin Silas ni ka

keja'a da ka ka'an da nuu yivi un, chi suni ka kuu da chaa ka ka'an jnu'un Yandios, ti suni ni ka ja'a da jnundee ini yivi un. Ni ka chindee da yivi un, ti ni ka kusii tuku ini da. ³³ Ni ku'iin da jaku kivi yukan, ti ni ka nataji tuku yivi un Judas jiin Silas kuankoyo da nuu ka'iin chaa ni ka taji da un. Ti ni ka kachi da nuu da:

—Na kukuee jiin ra naa ra nuu Yandios —ni ka kachi da.

³⁴ Ko ni ndo'o ini Silas ja kendo da yukan jaku ga kivi niku. ³⁵ Ti Pablo jiin Bernabé ni ka kendo da ñuu Antioquía yukan. Ni ka skua'a da jiin yivi un, ti ni ka ka'an da jnu'un Yandios. Yukan ti suni kua'a chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios yukan.

Kua'an Pablo jinu kuu uu

³⁶ Yukan ni jaa iin kivi ja ni kachi Pablo nuu Bernabé:

—Na nandeokuñi yo taka ñuu nuu ni ka ka'an yo jnu'un Yandios undi nuu. Nde'e yo nasa kanchuku taka yivi ni ka kandixia jnu'un Jesús un —ni kachi da.

³⁷ Bernabé kuni da ja na ki'in Juan Marcos jiin da naa da. ³⁸ Ko Pablo tu kuni da, chi ni xndoo Juan Marcos da naa da ñuu Panfilia, ti tukaa ni ja'an da jiin da ja sa'a da jniñu yukan. ³⁹ Bernabé jiin Pablo tu ni ka kejna'an ini da, ti ni ka kusiiin da naa da. Yukan ti kua'an Bernabé jiin Marcos ni ka kivi da barco, ti kuankoyo da ñuu Chipre. ⁴⁰ Yukan ti kua'an Pablo jiin Silas. Ti yivi ka kandixia un ni ka jikanta'u i nuu Yandios ja na chindee ya Pablo jiin chaa kua'an jiin da tuku. Yukan ti ni ka kee da kua'an da. ⁴¹ Ni ka ya'a da ñuu Siria, ni ka ya'a da ñuu Cilicia, ti ni ka ja'a da jnundee ini taka chaa ka kandixia un.

Ni chindee Timoteo Pablo jiin Silas

16

¹ Yukan ti Pablo jiin Silas ni na jakoyo tuku da ñuu Derbe. Ni ka naya'a tuku da ñuu Listra. Yukan ni ka ndejna'an da jiin iin chaa nani Timoteo. Ni ndivi da jiin Yandios. Nana da ni kuu ña iin ña'an Israel, ko suni ni kandixia ña Jesús. Tata da ni kuu chaa griego. ² Yivi ka kandixia ñuu Listra ni ka kachi ja chaa va'a kuu Timoteo. Suni sia'an ni ka kachi yivi Iconio. ³ Yukan kuu ja ni kuni Pablo ja na ki'in Timoteo jiin da, ko xnakan ni sa'a da seña yiki kuñu Timoteo nava tu ka'an chaa Israel kanchuku un siki da, chi ka jini da ja chaa griego kuu tata da, ti tu siuku da jnu'un chaa Israel. ⁴ Yukan ni ka ya'a da ndi iin ndi iin ñuu un, ti ni ka jani dajnu'un nava ni ka chiso da nuu tutu un. ⁵ Yukan kuu ja ni ka kundee ini yivi ka kandixia un, chi ni ka kandixia ndaa da Yandios. Ti taka kivi kuan kukua'a yivi ka kandixia un.

Ni jani Pablo iin chaa ñuu Macedonia

⁶ Pablo jiin chaa kua'an jiin da, ni ka ya'a da ñuu Frigia, ti suni ni ka ya'a da ñuu Galacia, chi Espíritu Santo tu ni ja'a ya jnu'un ja ka'an da jnu'un Yandios ñuu Asia. ⁷ Yukan ti na jakoyo da nuu ndejna'an ñuu Misia jiin inga ñuu, chi ka kuni kinkoyo da ñuu Bitinia, ko Espíritu Santo tu ni ja'a ya jnu'un ja kinkoyo da yukan. ⁸ Yukan kuu ja ni ka kivi da ñuu Misia, ti ni jakoyo da ñuu Troas. ⁹ Yukan ni ka kixi da jakuaa, ti ni jani Pablo ja ni jini da iin chaa ñuu Macedonia kandichi da yukan. Knda'u da jiin Pablo, ti ni kachi da:

—Yaa ni ñuu Macedonia, ti chindee ni saña naa na —ni kachi da.

¹⁰ Yukan kuu ja ni jini Pablo nuu jani da. Ru'u Lucas suni ni jaa ri nuu ka'iin Pablo jiin chaa kua'an jiin da. Yukan ni ka sa'a tu'va ri maa ri, ti kuankoyo ri ñuu Macedonia, chi ni ka jini ri ja Yandios taji ru'u ja na kinkoyo ri yukan, ja na ka'an ri jnu'un ya nuu yivi yukan.

Ka'iin Pablo jiin Silas ñuu Filipos

¹¹ Ni ka kivi ri barco ñuu Troas yukan, ti kuankoyo ndoo ri undi ñuu Samotracia. Ni kundijin inga kivi, ni jakoyo ri ñuu Neápolis. ¹² Yukan ni ka xndoo ri barco ti kuankoyo ri ñuu Filipos, ja kuu ñin ñuu ka'nu yukan. Tu iyo inga ñuu ka'nu ga ja kuu ñuu Macedonia un ja yinda'a ñuu Roma. Na'an ni ku'iin ri yukan. ¹³ ñin sábado kuankoyo ri yu'u ñuu un, ni ka ja'an ri nuu ni ka ndututu yivi Israel yu'u ñin yucha un, ja kanajaa da Yandios. Ni jakoyo ri, ti ni ka nukoo ri, ti ni ka ka'an ri jiin ñasi'i ni ka ndututu yukan. Ni ka ka'an ri jnu'un Yandios. ¹⁴ ñin ñasi'i un ni nani ña Lidia. Xiko ña sa'ma va'a, sa'ma ja ni ka sa'a jiin yu'va nchaa. Ni kuu ña ñin ña'an ñuu Tiatira, ti suni ni nchañu'un ña Yandios nanu ka sa'a yivi Israel. Ni chunso'o va'a ña, ti ni chindee Yandios maa ña. Yukan kuu ja ni kandixia ña nava ni kachi Pablo. ¹⁵ Ni janducha ña jiin taka jna'an ña kanchuku ve'e ña, ti ni kachi ña nuu ri naa ri:

—Ña'an ve'e ri, ti kendo ra naa ra, chi ka jini ra ja kandixia ndaa ri Jesús —ni kachi ña.

Ni chayika ña ru'u naa ri, ti ni ka ja'an ri ve'e ña.

¹⁶ Inga kivi kuankoyo ri ichi nuu ka kanajaa chaa Israel un Yandios. Ni ka ndejna'an ri jiin ñin ña'an suchi. Nini ka'an ña nuu yivi nasa kuu inga kivi vaji, ti ka'an ña nasa jna'an yivi un, chi yi'i tachi xaan jiin ña. Ni kuu ña muzu uu ga chaa un naa da, ti ni ni'in kua'a ña xu'un nuu chaa un naa da. ¹⁷ Ni keja'a ndikun ña Pablo jiin tendi'i ri naa ri, ti ni keja'a ña kanajiin ko'o ña, ti ni kachi ña:

—¡Chaa ja'a ka sa'a da jniñu ja kuu Yandios ña'nu kancha andivi! ¡Ka jani da jnu'un nasa nanita'u yo! —ni kachi ña.

¹⁸ Sia'an ni ndikun ña tijni kivi ru'u naa ri undi tukaa ni kundee Pablo. Ti ni ndeokoto da nuu ña, ti ni kachi da nuu tachi xaan ja yi'i jiin ña un:

—Na kachi ri ja kin kee ra ini ña'an jña, nava jniñu ta'u Jesús, ya kuu Cristo —ni kachi da.

Ti hora jña ni kenchaa tachi xaan un kua'an.

¹⁹ Yukan ti nu ni ka jini chaa ka ta'u jniñu nuu ña un, ja tukaa ga ni'in ña xu'un, chi ni kenchaa tachi xaan un. Yukan ti ni ka jniñ da Pablo jiin Silas kuankoyo da jiin da nuu ni ka ndututu chaa ka kuña'nu nuu ya'u un.

²⁰ Kuankoyo chaa un jiin da naa da nuu juez un, ti ni ka kachi da:

—Ka ja'a chaa ja'a nundo'o ñuu yo, ti chaa Israel ka kuu da. ²¹ Ka ka'an da ja na kuandatu yo jnu'un da, ko tu ka'an ley yo ja kuandatu yo jnu'un da, chi Roma ta'u jniñu nuu yo —ni ka kachi da.

²² Suni sia'an ni ka kachi tendi'i yivi un. Yukan ni ka kachi juez nuu policia:

—Tava sa'ma da, ti kani ra yujnu siki da naa ra —ni ka kachi da.

²³ Ni ka kani xaan da Pablo jiin Silas, ti ni ka jnaa da chaa vekaa, ti ni ka kachi da nuu policia ndito vekaa un:

—Kundito va'a ra chaa jña naa da —ni ka kachi da.

²⁴ Sia'an ni ka kachi juez nuu policia un, ti policia un ni ka jniñ da chaa, ti ni ka jnaa da undi sandi'i ni ga jiki vekaa un. Ti ni ka sa'a kutu da si'in Pablo jiin Silas tikui yujnu na'nu.

²⁵ Sa'a yo ja kuan kuu ñuu, ti Pablo jiin Silas ka kanajaa da Yandios, ti ka jita da himno. Ti taka chaa ka'iin ini vekaa un ka ñuso'o da. ²⁶ Sana ini da ti ni chaa iin ñujnaa xaan. Ni kanda ni nama vekaa un, ti tendi'i yuxe'e un ni ka nuña, ti ni ka ndaji cadena ka ndikun taka presu un.

²⁷ Ni ndoto chaa ndito yuxe'e un, ti ni jini da ja ni ka nuña yuxe'e un. Ni tava da machete da. Kuni da ka'ni da maa da, chi ni ndo'o ini da ja ni ndi'i presu un ni ka kee kua'an.

²⁸ Ni jini Pablo ti ni kana ko'o da xini da, ti ni kachi da:

—Tu ka'ni ra maa ra, chi tendi'i ri ka'iin ja'a —ni kachi da.

²⁹ Ni jikan policia un iin ñu'un, ti ja'a da corri ni kivi da ini vekaa un, ti ni jakunjiti da nuu Pablo jiin Silas. Ti ni'in da ja yu'u da. ³⁰ Yukan ti ni keni'in policia un Pablo jiin Silas, ti ni keja'a jikajnu'un da:

—Taa, ndoo sa'a na nava na kenchaa kuachi na, ti nanita'u na —ni kachi da.

³¹ Yukan ti ni kachi Pablo:

—Kandixia Jito'yo Jesús ti na nanita'u ra, ti suni tendi'i yivi kanchuku ve'e ra nanita'u i —ni kachi da.

³² Yukan ti ni ka ka'an Pablo jiin Silas jnu'un Yandios nuu da jiin tendi'i yivi kanchuku ve'e da. ³³ Ti suni hora jakuaa yukan ni nakacha policia un nuu ni ka tuji Pablo jiin chaa ka jika jiin da. Yukan ti ni ka janducha policia un jiin tendi'i yivi kanchuku ve'e da, chi ni ka kandixia da jnu'un Jito'yo Jesús. ³⁴ Yukan ti ni ka kivi da ve'e policia un, ti ni ja'a chaa un ja ni ka yaji da. Ni kusii ini policia un jiin tendi'i jna'an da kankuchu ve'e da, chi ni ka kandixia da Yandios. Yukan ti ni ka nandeokuñi Pablo jiin Silas vekaa un tuku.

³⁵ Ni kundijin inga kivi, ti ni ka taji juez un policia ja na kachi da nuu policia ndito vekaa un ja na sia da Pablo jiin Silas. ³⁶ Yukan ti ni kachi policia ndito vekaa un nuu Pablo:

—Ni ka taji juez razón ja na sia na ni'in naa ni. Yukan kuu ja kuu kekoyo ni, ti na kukuee kinkoyo ni —ni kachi da.

³⁷ Yukan ti ni kachi Pablo nuu policia un:

—Ka'an ley ja yivi yi'i ñuu Roma, tu kuu kani da i nu tu ja'i xndichi da. Chaa Roma ka kuu na. Tu ni ka xndichi ni saña naa na. Ni ka kani ni saña naa na nuu yivi kua'a un, ti ni ka chondee ni saña vekaa. Ti vijna ka kuni keni'in xe'e ni saña naa na. Ko tu kuu. Kuan kachi ni nuu chaa

kuña'nu un na kikoyo maa da, ti na sia da saña —ni kachi Pablo.

³⁸ Yukan ti ni kachi policía un nuu juez nava ni kachi Pablo. Nu ni ka jini juez un ja suni chaa Roma ka kuu Pablo jiin Silas, ti ni ka yu'u da. ³⁹ Yukan ti kuankoyo da nuu ka'iin Pablo jiin Silas vekaa un, ti ni ka nandakan ta'u da nuu da. Ni ka keni'in da chaa, ti ni ka kachi da nuu da naa da:

—Ka kanda'u na jiin ni naa ni, ja na kekoyo ni ñuu na ja'a ti kinkoyo ni —ni ka kachi da.

⁴⁰ Yukan ti ni ka kee da vekaa un, ti kuankoyo da ve'e Lidia. Yukan ni ka ka'an tuku da nuu uu ga yivi ka kandixia un, ti ni ka ja'a da jnundee ini yivi un, ti sa kuankoyo da.

Ni ka ndondaa yivi Tesalónica

17

¹ Ni ka ya'a Pablo jiin chaa kua'an jiin da ñuu Anfípolis, ni ka ya'a da ñuu Apolonia, ti sa ni jakoyo da ñuu Tesalónica. Suni iyo iin veñu'un ni ka nchañu'un yivi Israel yukan. ² Ni kivi Pablo yukan, chi sia'an ni sa'a da taka ñuu nuu ni ja'an da. Uni sábado ni ja'an da yukan, ti ni ka skua'a da jnu'un Yandios jiin yivi un. Nu ni ka'an da un, ti ni kachi kaji da jnu'un Yandios. ³ Ni kachi da nuu yivi un:

—Jnu'un Yandios ka'an ja kondo'o Cristo ti kuū ya, ti nandoto tuku ya nuu ñuji'i un. Ti ka'an ri ja Jesús kuu Cristo, chi Yandios ni taji ya ja ta'u ya jniñu ña'nu —ni kachi Pablo.

⁴ Yukan ti tijni yivi Israel un, ni ka keja'a ka kandixia Jesús, ti ni ka kejna'an ini i jiin Pablo jiin Silas. Ti suni ka'iin yivi griego ja undi nuu ni ka ki'in jnu'un yivi Israel. Suni kua'a yivi un ni ka kandixia Jesús. Suni ni ka'iin tijni ñasi'i ka nchañu'un ndaa Yandios. Ka ja'an xaan ña veñu'un chaa Israel, ti ka sa'a ña nava iyo jnu'un chaa

Israel. Yukan kuu ja ka ja'a yivi un ja yiñu'un ña naa ña. Suni ni ka kandixia ña'an un Jesús, ti ni ka kuu kua'a ña'an un naa ña. ⁵ Ti suni tijni yivi Israel ka'iin un, tu ni ka kandixia. Ni ka kuu kuasun ini, ti ni ka ka'an jiin sava chaa kuxi ja ka ndo'o kue'e ini ka yaku ichi un. Yukan ti ni ka keja'a ka kanajiin ko'o da, ti yachi xaan ni ka kututu yivi ñuu un. Ti ni ka ska'an yivi un. Yukan kuankoyo da ve'e Jasón, ni ka kivi da ka nanduku da Pablo jiin Silas, ja na keni'in da chaa ti kinchaka da nuu yivi un. ⁶ Tu ni ka ni'in da Pablo jiin Silas. Yukan kuu ja ni ka ñu'un da Jasón jiin uu ga chaa ka kandixia Jesús un, ti ni ka chakuachi da yukan:

—Chakoyo tijni chaa inga ñuu yo ja'a ja ni ka ska'an da yivi taka ñuu nuu ni ka ja'an da. ⁷ Ti Jasón ja'a ni skivi da chaa un ve'e da. Tu ka jandatu da jniñu ta'u César, chaa ta'u jniñu ñuu Roma. Ka ka'an da ja iyo inga chaa ta'u jniñu ni ñuyivi. Ti chaa un kuu Jesús —sia'an ni ka kachi da nuu chaa ka kuña'nu un.

⁸ Nu ni ka jiniso'o da jnu'un un, tendi'i chaa ka kuña'nu jiin yivi un, ni ka kuiti xaan ini, ti ni ka keja'a ka kanajiin. ⁹ Yukan ti chaa ka kuña'nu un ni ka jikan da multa nuu Jasón jiin da naa da, ja na kekoyo Pablo jiin Silas ki'in da inga ñuu, ti sa ni keta'u Jasón jiin chaa un naa da.

Kande Pablo jiin Silas ñuu Berea

¹⁰ Yukan ti yivi ka kandixia ñuu Tesalónica ni ka taji da Pablo jiin Silas kuankoyo da ñuu Berea. Jakuaa ni ka kee da kua'an da. Ni jakoyo da yukan, ti ni ka kivi da veñu'un nuu ka nchañu'un yivi Israel. ¹¹ Va'a ga ini yivi Israel kanchuku ñuu Berea, chi tu ni ka sa'a nanu ni ka sa'a yivi Israel kanchuku ñuu Tesalónica. Yivi Berea un ni ka kuni kunsho'o jnu'un Yandios. Taka kivi ni ka skua'a va'a jnu'un Yandios, ti ka nanduku da nuu tutu Yandios nu jandaa kuu jnu'un ka'an Pablo. ¹² Yukan ti kua'a yivi un, ni

ka kandixia jnu'un Jesús. Suni ni ka kandixia yivi griego. Kua'a yivi kuu kandixia un, kuu yivi ka un kuña'nu. Kuu ñasi'i kuu chaa. ¹³ Yukan ti ni jaa jnu'un nuu yivi ñuu Tesalónica, ti ka jiniso'o yivi Israel kanchuku yukan ja suni ka'an Pablo jnu'un Yandios ñuu Berea. Kuankoyo da yukan ti ni keja'a ka ska'an da yivi ñuu un, ti ni ka keja'a yivi Berea un ka ndo'o ini. ¹⁴ Yukan ti yivi ka kandixia un ni ka taji ni da Pablo kua'an da ichi yu'u mar un, ko Silas jiin Timoteo ni ka kendo da ti'li ga ñuu Berea yukan. ¹⁵ Suni tijni chaa ka kandixia un kuankoyo da jiin Pablo, ti kuankoyo da jiin da undi ñuu Berea ja na kasjnu'un da nuu Silas jiin Timoteo ja na kinkoyo yachi da nuu kande Pablo. Yukan ti ni ka nandeokuñi chaa un undi ñuu Berea.

Kande Pablo ñuu Atenas

¹⁶ Ndatu Pablo, Silas jiin Timoteo ñuu Atenas. Ni ndatu da, ti ni jini da ja ka iyo kua'a santu ni ka sa'a yivi yukan ti ka nchañu'un i, ti ni kukui'ya ini da. ¹⁷ Yukan kuu ja ni ka'an kua'a da jiin tendi'i yivi un. Ni ka'an da jiin yivi Israel ini veñu'un nuu ka nchañu'un. Suni ni ka'an da jiin yivi inga nación ja ka nchañu'un da Yandios. Suni taka kivi ni ka'an da nuu yivi ka'iin nuu ya'u. ¹⁸ Yukan ti ni ka ka'an yivi un jiin Pablo. Tijni yivi un ka skua'a jnu'un epicúreo, suni tijni ka skua'a jnu'un estoico. Ni ka'an Pablo nuu yivi un, ti yivi un ni ka keja'a ka ka'an:

—¡Naa jnu'un ka'an chaa ja'a ja ka'an xaan da, ko siin xaan jnu'un ka'an da! —ni ka kachi yivi un.

Sava yivi un ka ka'an:

—Ka'an da ja iyo inga Yandios —ni ka kachi.

Sia'an ni ka ka'an yivi un, chi ni ka'an Pablo jnu'un Jesús, ti suni ni kachi da ja ka nandoto tuku ndiyi. ¹⁹ Ni ka jni yivi un Pablo, ti kuankoyo jiin da nuu yuku nani Areópago. Yukan ka ndututu chaa ka kuña'nu ñuu Atenas ka ndajnu'un da. Yukan ti ka kachi da nuu Pablo:

—Kani na jnu'un kuu jnu'un xna'an ra nuu yivi ja'a, ²⁰chi siin xaan ka'an ra. Tu ja'i kunso'o ri naa ri na jnu'un ka'an ra. Ka kuni ri naa ri na jnu'un kuu —ni ka kachi da.

²¹Tendi'i yivi ñuu Atenas ka kuni ka'an taka jnu'un jaa un. Suni ka kuni kunso'o taka jnu'un jaa un, chi sia'an kanda. Tukaa iyo inga jniñu ka sa'a. Suni sia'an sa'a yivi ñuu un, ti suni sia'an sa'a inga yivi chakoyo ñuu un. ²²Yukan ti ni jakuiñi Pablo ma'ñu nuu ni ka ndututu chaa ka kuña'nu nuu yuku Areópago yukan, ti ni keja'a ka'a da nuu chaa Atenas:

—Tendi'i ni'in, chaa ka kuña'nu naa ni, jini na ja ka nchañu'un ni ini ni kua'a santu. ²³Ni jikonuu na ñuu ni, ti ni jini na taka santu ja ni ka sa'a, ti ka nchañu'un ni. Suni ni jini na iin nuu kuncha iin santu, ko tundo kancha. Iin letra jika altar un ja ka'an: “Tu ka jini ri Yandios un.” Ka nchañu'un ni un, ko tu chaku ini ni. Vijna na kachi na nuu ni nava kuu —ni kachi Pablo.

Siin Pablo ka'an da:

²⁴—Yukan kuu Yandios ja ni sa'a ñuyivi jiin taka ja iyo ñuyivi. Ni ta'u ya jniñu andivi, ti suni ni ta'u ya jniñu ñuyivi ja'a, ko tu nandi'i ya iin ve'e ja sa'a yivi ja kuncha ya, nanu ka sa'a yivi ja kuu santu. ²⁵Tu nandi'i ya ja chindee yivi ya, chi tundo kumani nuu ya. Maa ya ja'a tendi'i ja iyo. Maa ya sa'a ja ka chaku yo, ti jaan tachi yo. ²⁶Iin ni yivi ni sa'a Yandios undi nuu. Yukan ti ni ka nduu kua'a yivi, ti ni sa'a ya ja na kuchaku yivi ni ñuyivi. Ni kachi Yandios nasa na'an kuchaku iin iin yivi, ti ni kachi ya nanu kunchuku yivi. ²⁷Sia'an ni sa'a Yandios nava na kachi yivi: “¿Ndoo ni kuu sia'an? Ti sia'an sa na nanduku yivi Yandios, ko tu yii nani'in yivi ya.” ²⁸Ni sa'a ya ja chaku yo. Ni sa'a ya ja jikonuu yo, ti sa'a yo taka jniñu. Suni sia'an ni ka ka'an tijni chaa tu'va ñuu ni undi najana'an na ni ka ka'an da: “Yandios ni sa'a yo'o.”

²⁹ Yukan kuu ja tu va'a ka ndo'o ini ni ja kaa Yandios nanu ka ndo'o ini yivi. Ni ka sa'a i santu nava ni ka ndo'o ini i, ansu Yandios kuu ja ni ka sa'a yivi jiin oro, ni ja ni ka sa'a jiin plata, ni ja ni ka sa'a jiin yuu. Tu va'a ja ni ka ndo'o ini ni ja sia'an kaa Yandios, chi maa ya ni sa'a yo'o.

³⁰ Undi najana'an tu ni ka jini yivi jniñu ka sa'a i. Tundo ni sa'a Yandios jiin yivi un, ko vijna ti ni kuni ya ja tendi'i yivi na nakani ini i nuu kuachi i. ³¹ Kuni ya ja na kuu sia'an, chi ni kachi ya ja na koo ñin kivi na xndichi ya tendi'i yivi, chi ni ja'a ya jniñu nuu ñin chaa ja na nde'e da nu ni sa'a va'a yivi, xi ni sa'a kue'e i, ti chaa un ka'an da mani jandaa. Ti ni naxndoto ya chaa un nuu ka'iin ndiyi un ja nakuni yo na kaa chaa xndichi nuu yivi un —sia'an ni kachi Pablo.

³² Nu ni ka jiniso'o ja ni ka'an Pablo ja nandoto tuku ndiyi, sava da ni ka kuu ichi ini, ti sava da ni ka kachi:

—Inga jinu sa na kunso'o ri naa ri nasa nandoto tuku ndiyi —ni ka kachi da.

³³ Yukan ni kee Pablo nuu ka'iin da un, ti kua'an da.

³⁴ Tijni yivi un ni ka najna'an jiin Pablo, ti ni ka kandixia. ñin chaa un ni nani Dionisio. Suni ni kuu da ñin chaa kuña'nu ñuu un. ñin ñasi'i un ni nani Dámaris. Suni sia'an ni ka kandixia uu ga yivi un.

Kande Pablo ñuu Corinto

18

¹ Ni kee Pablo ñuu Atenas ti kua'an da ñuu Corinto.

² Yukan ni ndejna'an Pablo jiin ñin chaa Israel nani Aquila. Ni kuu da ñin chaa ñuu Ponto. Sa jaku kivi ni jakoyo da yukan jiin ñasi'i da nani Priscila, chi ni ka kee da ñuu Italia. Ni ka kee da yukan, chi Claudio ni keni'in tendi'i yivi Israel kanchuku ñuu Roma yukan. Claudio ni ta'u jniñu ni ñuu Italia. Ni ja'an Pablo ve'e Aquila jiin Priscila. ³ Ti yukan ni kuncha da jaku kivi, chi ñin ni jniñu ni ka sa'a da naa da. Ni ka sa'a da ve'e jiin sa'ma. Ni ka sa'a ndinduu da jniñu

un, ti sia'an ka ni'in da xu'un da. ⁴ Taka sábadó ni ja'an Pablo veñu'un nuu ka nchañu'un yivi Israel un, ti ni ka'an da. Ni ka'an da nuu yivi Israel, ti suni ni ka'an da nuu yivi inga nación, chi kuni da ja na kandixia yivi un Jesús.

⁵ Yukan ti Silas jiin Timoteo ni ka kee da ñuu Macedonia, ti ni jakoyo da yukan. Ti Pablo ni keja'a ni ini da ka'an da jnu'un Yandios. Ni skua'a da jiin yivi Israel un, ti ni kachi da:

—Kandatu ra Cristo naa ra. Ko na kachi ri nuu ra ja Jesús kuu Cristo, chi Yandios ni taji ya ja ta'u ya jniñu ña'nu —ni kachi da.

⁶ Ni ka keja'a ka kuiti ini yivi Israel un nuu Pablo, ti ni ka ka'an kue'e da nuu da. Yukan ti ni kisi Pablo sa'ma da, chi tukaa kundee ini da jiin jnu'un ni ka ka'an yivi un, ti ni kachi da:

—Kuachi maa ra naa ra nu tu nanita'u ra naa ra. Tu na kuachi ru'u, chi ja ni ka kachi ri nuu na nava ni kachi Yandios. Vijna ti na ki'in ri, ti na ka'an ri jnu'un Yandios nuu yivi inga nación —ni kachi da.

⁷ Ni kee da veñu'un Israel un, ti kua'an da ve'e iin chaa nani Justo, ja kancha xiin veñu'un un. Suni ni nchañu'un da Yandios. ⁸ Ko iyo iin chaa nani Crispo ja ni yinda'a veñu'un Israel un. Maa da jiin tendi'i jna'an da ni ka kandixia da Jesús. Suni kua'a yivi ñuu Corinto ni ka jiniso'o jnu'un Yandios, ni ka kandixia i Jesús, ti ni ka janducha i. ⁹⁻¹⁰ Yukan ti ni skoto jani nuu Pablo iin jakuaa, ti ni kachi Yandios nuu da:

Tu yu'u ra siin ra ka'an ra jnu'un ri, chi chindee ri ro'o, ti tundo sa'a yivi jiin ra. Siin ka'an ra ti tu kasiyu'u ra, chi iyo kua'a xaan yivi ñuu ja'a ja na kandixia ru'u —ni kachi ya nuu jani un.

¹¹ Yukan ti ni kendo Pablo ñuu Corinto un ni kuncha da iin kuiya sava, ti ni skua'a da jnu'un Yandios jiin yivi un naa i.

¹² Galión ni nani ñin chaa ni ta'u jniñu ni ñuu Acaya un. Ni ka nduu ñin nuu ini chaa Israel un, ni ka jniñ da Pablo ti kuankoyo da jiin da nuu Galión. ¹³ Ti yukan ni ka kachi da:

—Ka'an chaa ja'a ja na kunchañu'un yivi Yandios, ko ansu sia'an ka'an ley yo —ni ka kachi da.

¹⁴ Ja kuni ka'an Pablo, ti ni kachi Galión nuu yivi Israel un:

—Nde'e naa ra, tundo ni sa'a chaa ja'a. Nu ni sakui'na da, xi ni ja'ni da ñin ndiyi, sa na kunso'o ri jnu'un ka ka'an ra naa ra, ko tundo ni sa'a da. ¹⁵ Na kachi ri ja kuu maa ra naa ra. Ka kuni chakuachi ra da ja skua'a da inga jnu'un. Siin jnu'un ka'an da, ti siin kuu ley ra naa ra. Tu kuenta'u ri jnu'un ka ka'an ra naa ra —ni kachi Galión.

¹⁶ Yukan ti ni keni'in da yivi un kuankoyo fuera. ¹⁷ Yukan ti tendi'i chaa griego un ni ka jniñ da Sóstenes ja kuña'nu veñu'un chaa Israel un, ni ka ja'a da tau chaa un yuxe'e sticia un, chi tu ni ka jajna'an ini chaa Israel un, ko Galión tu ni nde'e da un.

Ni nandeokuñi Pablo ñuu Antioquía ti kua'an da jinu kuu uni

¹⁸ Tijni ga kivi ni kuncha Pablo ñuu Corinto. Yukan ti ni ka kanxia'u da jiin yivi ka kandixia un, ti kua'an da ichi ñuu Cencrea, ja kuu ñin ndañuu Siria. Suni kua'an Aquila jiin Priscila. Ni ka jakoyo da ñuu Cencrea. Yukan ni sete Pablo ixi xini da, chi ja ni sinu da jnu'un ni kachi da nuu Yandios. Yukan ni ka kivi da barco ti kuankoyo da ichi ñuu Siria. ¹⁹ Ichi kuankoyo da ni ka ya'a da ñuu Efeso. Yukan ni ka kendo Aquila jiin Priscila, ti ni ja'an Pablo veñu'un nuu ka nchañu'un yivi Israel kanchuku ñuu yukan, ti ni ka'an da jnu'un Yandios nuu yivi un. ²⁰ Ni ka kuni yivi un ja na kendo Pablo tijni kivi un, ko tu ni kuni da. ²¹ Ni kuu hora ka'an da ja ki'in da, ti ni kachi da:

—No'on ri ñuu Jerusalén, chi koo ñin viko, ti kuni ri kunde ri yukan. Nu na kachi Yandios ti nandeokuñi tuku ri —ni kachi da.

Ni kee da ñuu Efeso un, ti kua'an da ichi yu'u mar. Yukan ni kivi da barco. ²² Yukan ni ya'a da ñuu Cesarea, ti ni jaa da ñuu Jerusalén. Yukan ni kanxia'u da jiin yivi ka kandixia Jesús un, ti sa kua'an da ñuu Antioquía. ²³ Na'an ni kuncha da ñuu Antioquía. Yukan ni kee tuku da, ti ni nandeokuñi da ñuu Galacia. Ni naya'a da ñuu Frigia. Ni ya'a da ndi ñin ndi ñin ñuu yukan, ti ni ja'a da jnundee ini tendi'i yivi ka kandixia Jesús un.

Ni ka'an Apolos ñuu Efeso

²⁴ Na ni ya'a Pablo ñuu yukan, ñin chaa Israel ni jaa da ñuu Efeso. Ni nani da Apolos, ti ni kuu da chaa Alejandría. Ni ka'an va'a da jnu'un Yandios, ti nakuni va'a da tutu Yandios jana'an. ²⁵ Skua'a da jnu'un Jesús. Ni ka'an ni ini da, ko tu jini ndi'i da jnu'un Jesús. Nini jnu'un ni ka'an Juan ni jini da, ti Juan ni skuanducha da yivi. ²⁶ Tu ni yu'u da ti ni keja'a ka'an da jnu'un un ini veñu'un nuu ni ka nchañu'un yivi Israel un. Ni ka jiniso'o Aquila jiin Priscila nava ni ka'an da. Yukan kuu ja ni ka kana da chaa, ti ni ka xndaku ndaa da nuu da nava ni jna'an Jesús undi na ni jil'i Juan. ²⁷ Yukan ti Apolos kuni da ki'in da Acaya. Ni ka chindee yivi ka kandixia ñuu Efeso un maa da, ti ni ka sa'a i ñin tutu nuu yivi ka kandixia Acaya. Ni ka kachi i: “Kuenta'u Apolos.” Sia'an ni ka chiso da, ti kua'an Apolos. Ni ja'a da jnundee ini yivi ka kandixia un. Ja ni ka kandixia yivi un Jesús, chi ni chindee Yandios maa i. ²⁸ Ni ka jini yivi un ja ni nachiso ndaa Apolos nuu yivi Israel, chi ni ja'a Yandios jniñu nuu da. Yukan kuu ja ni skua'a da nava ka'an tutu Yandios. Ni kachi da nuu yivi Israel un:

—Ka ndatu ra Cristo naa ra. Ko na kachi ri nuu ra ja Jesús ni kuu Cristo, chi ni taji Yandios ja ta'u ya jniñu ña'nu —ni kachi da.

Kande Pablo ñuu Efeso

19

¹ Apolos ni kendo da ñuu Corinto, ti Pablo kua'an da yuku ñuhún ñuu Asia un, ti ni jaa da ñuu Efeso. Ni jaa da nuu iin tijni yivi ka kandixia jnu'un ni ka'an Juan ja ni skuanducha. ² Ti ni jikajnu'un da nuu da, ti ni kachi da:

—¿Ni ka ni'in ra Espíritu Santo kivi ni ka kandixia ra nu? —ni kachi da.

Ti ni ka kachi da nuu Pablo:

—Ni tu jini ri nu iyo Espíritu Santo —ni ka kachi da.

³ Ti ni jikajnu'un tuku Pablo nuu da naa da, ti ni kachi da:

—¿Nasa ni ka janducha ra naa ra? —ni kachi da.

Ni ka kachi da nuu Pablo:

—Ni ka janducha ri nava ni kachi Juan.

⁴ Ti ni kachi Pablo nuu da:

—Juan ni skuanducha da yivi jiin nducha nu ni ka nakani ini da nuu kuachi da. Ni kachi da nuu yivi ja kii inga chaa, ti yivi un na kandixia i ja chaa un kuu Jesús, ya kuu Cristo. Sia'an ni ka'an Juan —ni kachi Pablo.

⁵ Nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Pablo, ti ni ka janducha da, chi ni ka kandixia da ja Jesús kuu Cristo.

⁶ Yukan na ti Pablo ni chuxndee da nda'a da siki da naa da, ti ni ka ni'in da Espíritu Santo, ti ni ka keja'a da ka'an da inga yu'u yivi, ti suni ka ka'an da jnu'un Yandios. ⁷ Ti ka iyo yajni uxi uu jna'an da.

⁸ Nu uni yoo ni kunde Pablo un, ni ja'an da veñu'un nuu ka nchañu'un yivi Israel un. Tu ni yu'u da ja ka'an da jiin yivi un, ti ni xna'an da nuu da naa da, ti kua'a jnu'un ni ka'an da nasa ta'u Yandios jniñu. ⁹ Yukan ni

ka'iin tijni yivi Israel ja ni'in xaan ini da. Tu ni ka kandixia da jnu'un ni ka'an Pablo. Ti ni ka kachi da jiin jna'an da un ja tu iyo va'a jnu'un Jesús. Yukan ti Pablo ni kuxio da nuu ve'nu'un da, ti ni kuu siin da kua'an da jiin chaa ni ka kandixia jiin da un. Ti ni naya'a da iin skuela chaa nani Tiranno. Yukan ti taka kivi ni xna'an Pablo jiin taka yivi ka jakoyo skuela un. ¹⁰ Ni skua'a da uu kuiya yukan. Ti tendi'i yivi kanchuku ndañuu Asia un ni ka jiniso'o i jnu'un Jesús. Ni ka jiniso'o yivi Israel, ti suni ni ka jiniso'o yivi inga nación. ¹¹ Ni sa'a Pablo kua'a jniñu ña'nu yukan, chi ni chindee Yandios maa da, ti ni ka jini yivi un nava sa'a jniñu Yandios. ¹² Ti yivi un ni ka yinda'a i sava'ni ga pañitu xi sava'ni ga sa'ma, ja ni kue'e Pablo, ti ni ka yinda'a i nuu yivi ka ku'u, ti yivi un ni ka nduva'a i. Suni ni ka yinda'a i nuu yivi ka jna'an tachi xaan, ti tachi xaan un ni kee kua'an, ti ni ka nduva'a yivi un.

¹³ Yukan ka jikonuu tijni chaa Israel ja suni ka kenchaa da tachi xaan nuu yivi, chi ka kuu da chaa tasi. Ka kuni kenchaa da tachi xaan un nuu yivi jiin sivi Jesús, ti ni ka kachi da jiin tachi xaan un:

—Pablo ni ka'an jnu'un Jesús. Jiin jniñu ni ta'u Jesús ka'an ri, ti kuan kee naa ra —ni ka kachi da.

¹⁴ Sia'an ni ka sa'a ndi uxia se'e Esceva, iin chaa kuu sutu kuña'nu. ¹⁵ Ni ka kachi da jniñu ta'u Jesús nuu tachi xaan un, ti tachi xaan un ni ka kachi:

—Jini ri nau ja kuu Jesús, ti jini ri nau ja kuu Pablo, ko tu jini ri nau ja kuu ro'o naa ra, chi tu ka ta'u ra jniñu ña'nu —ni ka kachi tachi xaan un.

¹⁶ Yukan ti chaa ka jna'an tachi xaan un, ni kanda da siki chaa kuachi un ni jniñi da i, ti ni ja'a da tau i ja undi ni ka tuji i. Ni tevichi lii da suchi un naa i. Sia'an ni ka kee i ve'e un, ni ka jinu i. ¹⁷ Yukan ti tendi'i yivi ñuu Efeso ni ka jiniso'o nava ni ka jna'an suchi un. Ni ka jiniso'o yivi

Israel, ti suni ni ka jiniso'o yivi inga nación. Yukan kuu ja tendi'i yivi un ni ka keja'a ka yu'u da, ti ni ka keja'a ka ka'an da ja ña'nu kuu jniñu ni sa'a Jesús.

¹⁸ Kua'a yivi ni ka kandixia Jesús, ti vekoyo i ka ka'an i ja tu iyo va'a jniñu ni ka sa'a i niku. ¹⁹ Ni ka kachi kaji i nasa ni ka xnda'u i yivi. Chaa tasi un ni ka yinda'a da tutu tasi, ti tendi'i yivi un ni ka jini ja ni ka ja'ma da un. Ti ni ka tava da nasa nchaa tutu un, ti ni ka jini da ja nchaa uu xiko uxi mil xu'un plata. ²⁰ Sia'an ni jichanuu jnu'un Yandios, ti ni ka kandixia kua'a yivi un, ti Yandios ni ja'a ya jnundee ini nuu yivi un.

²¹ Yukan ni ndo'o ini Pablo ja nandeokuñi da ndañuu Macedonia. Ya'a da ndañuu Macedonia. Ya'a da ndañuu Acaya, ti no'on da undi Jerusalén, ko ni kachi da:

—Nu na ya'a ri Jerusalén, ti ki'in ri undi Roma —ni kachi da.

²² Yukan ti ni taji Pablo Timoteo jiin Erasto undi Macedonia, chi ni ka chindee da jiin da, ti ni kendo Pablo jaku ga kivi ñuu Asia.

Ni ka ndondaa yivi Efeso

²³ Ti kivi un ni ka ndondaa yivi ñuu Efeso, ja kua'a yivi ni ka kandixia Jesús. ²⁴ Ni iyo ñin chaa ni nani Demetrio. Ni sa'a da jniñu jiin plata, ti ni ka natejna'an da mani santu kuachi. Nanu santu ni nani Diana. Ti chaa ka sa'a jniñu jiin da un, ni ka ni'in kua'a da xu'un, chi ni kuu ya'u xaan.

²⁵ Ti Demetrio un ni nastutu da taka chaa un jiin uu ga chaa ka sa'a jniñu siki jniñu un, ti ni kachi da:

—Taa, ja ka jini yo ja jiin jniñu ja'a ka ni'in kua'a yo xu'un. ²⁶ Ko jini yo ja ka'an Pablo ja santu kuachi ka sa'a yo, ansu maa Yandios kuu. Ti sia'an ni skandixia da kua'a yivi, ti tukaa ka jaan i santu ka sa'a yo. Ti ansu nini ñuu Efeso ja'a, chi ni ñuu Asia. Sia'an ka jini yo nava sa'a da.

²⁷ Chi nu tukaa kuaan yivi santu ka sa'a yo, ti tu iyo va'a nu

sia'an, ko vi'i ga kuu nu na xndoo da ja tukaa kunchañu'un da santu Diana, chi maa ña kuu ñin santu ja kuu ña'nu ga. Vijna ni ñuyivi ka nchañu'un i santu un. Sandau xi jaa ñin kivi ti tukaa kunchañu'un i Diana —ni kachi Demetrio.

²⁸ Nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Demetrio, ni ka kuiti xaan ini da, ti ni ka kanajiin da:

—¡Diana, ñuu Efeso ja'a, kuu ñin santu kuña'nu ga! —ni ka kachi da.

²⁹ Yukan ti ni ka ndondaa yivi ni tu'u ñuu yukan, ni ka jni yivi un Gayo jiin Aristarco, uu chaa ñuu Macedonia, chi ka yaku da jiin Pablo. Ti taka yivi ñuu un ni ka ndututu ñin nuu iyo junta ni tu'u ñuu. ³⁰ Kuni ki'in Pablo nuu ka kanajiin yivi un, ti ni ka ka'an da jiin da, ko chaa ka kandixia jiin da tu ni ka ja'a da jnu'un. ³¹ Ti yukan ka'iin tijni chaa ñuu Asia, ja ka kuu mani da jiin Pablo. Suni ni ka kasjnu'un da nuu Pablo ja tu ki'in da un. ³² Ti nuu junta un ni ka keja'a ka kanajiin yivi. Tijni ni ka ka'an ñin jnu'un, ti uu ga ni ka ka'an inga jnu'un, chi ni ka kuvaa da ka kanajiin da. Kua'a da tu ka jini ndoo ni ka ndututu da. ³³ Ti chaa Israel un ni ka chinda'a da ñin chaa nani Alejandro, ja na ka'an da nuu tendi'i yivi, ni ka jani sava yivi un jnu'un nuu da ndoo ni ka ndututu da, chi tu jini kuiti da. Yukan ti Alejandro ni sa'a da seña jiin nda'a da ja na kasiyu'u yivi un, chi kuni kachi da ja ansu chaa Israel ni ka ndondaa siki ñuu un. ³⁴ Ko nu ni ka jini yivi un ja kuu da ñin chaa Israel, ti ni ka kanajiin yivi un yajni uu hora, ti ni ka kachi da:

—Diana, ñuu Efeso ja'a, kuu ñin santu kuña'nu ga —sia'an ni ka kana jiin da.

³⁵ Yukan ti ñin chaa kuu secretario ñuu un, nu ni kundee da ni ka jasiyu'u yivi un, ti ni keja'a ka'an da nuu i:

—Ni'in naa ni chaa ñuu Efeso, ka jini yivi ni tu'u ñuyivi ja ka jito va'a yo ve'e Diana, chi kuu ña ñin santu kuña'nu ga. Suni jini da ja ka jito yo santu ni kinikava undi andivi.

³⁶ Ti tu ni iin yo kachi ja ansu jandaa kuu. Kasi yu'u ni naa ni. Ti tukaa ndoo ka'an ni naa ni, chi tu ni ka jani va'a ini ni. ³⁷ Ti ka yinda'a ni Gayo jiin Aristarco. Tu ni ka sakui'na da ini ve'e Diana, ni tu ka ka'an da siki Diana. ³⁸ Ti nuu Demetrio jiin uu ga chaa ka sa'a jniñu jiin da un, ka ñu'un kuachi da jiin yivi, ti na kin kankuachi da nuu juez jiin nuu juzgado, na kankuachi da nuu justicia nava na ni'in da ichi da. ³⁹ Nu inga jniñu ka jikan ni naa ni, kuu kakan ni nuu iin junta nava ka'an nuu ley. ⁴⁰ Sia'an sa'a ni naa ni, chi kuu kankuachi i siki ni, ti kachi i ja ni ka ndondaa ni naa ni siki justicia ja ni ka ndututu ni ja'a. Ti nu na kuni justicia ja ni ka ndututu ni naa ni vijna, ti kajnu'un da ni'in naa ni, ti tundo kachi ni nuu da —ni kachi secretario un.

⁴¹ Nu ni ndi'i ni ka'an da sia'an, ti ni nataji da taka yivi un kuano'on i ve'e i.

Kua'an Pablo ñuu Macedonia jiin ñuu Grecia

20

¹ Nu ni ndi'i ni ka jicha nuu yivi ni ka kanajiin nuu junta un. Ti Pablo ni ndututu da jiin yivi ka kandixia, ti ni ja'a da jnundee ini nuu yivi un, ti ni ka kanxia'u da jiin yivi un ti kua'an da undi ñuu Macedonia. ² Ni ya'a da ñuu Macedonia ti ni jikonuu da taka ñuu un ni ja'a da jnundee ini nuu taka yivi ka kandixia jnu'un Jesús. Yukan ti ni ya'a da undi ndañuu Grecia. ³ Ni kendo da yukan uni yoo. Ni jaa iin kivi ja kuni ki'in da barco ja ki'in da undi ndañuu Siria. Yukan ti ni ni'in da jnu'un chaa Israel ka ndo'o ini da ja ka'ni da chaa. Yukan ti ni ndo'o ini da ja nandeokuñi da ñuu Macedonia. ⁴ Ti kua'an Pablo jiin iin chaa nani Sópater, chaa ñuu Tesalónica. Suni Gayo, chaa ñuu Derbe, jiin Timoteo kuankoyo da jiin da. ⁵⁻⁶ Tendi'i da kuankoyo da ñuu Filipos. Ti ni kendo da jaku kivi jiin Lucas, ti uu ga chaa un ni ka kandu da kua'an da. Ti ni ka ndatu da saña

undi ñuu Troas. Nu ni ya'a viko ka yee da staa stila tu yi'i levadura, ti ni ka kivi na ñin barco ti kua'an na. Ti nuu u'un kivi ni ka janujna'an naa da undi ñuu Troas, ti yukan ni ka kendo na uxia kivi.

Kande Pablo ñuu Troas

⁷ Ñin kivi domingo ni ka ndututu na jiin taka yivi ka kandixia, ti ni ka yee na staa ja ni ka nuku'un ini na kivi ni kuxini Jesús. Ni ka'an Pablo jnu'un Jesús nuu yivi un undi ñuu, chi inga kivi kuni ki'in da. ⁸ Ti kua'a yiti ka kayu nuu ni ka ndututu da, ka'iin da ñin ve'e kendo nuu sukun. ⁹ Ñin chaa lulu nani da Eutico, nukoo da yu'u ventana un. Ti vanuxia ja ni siin Pablo ka'an da, ti ni chaa ma'na nuu chaa lulu un, ti ni kanakava i. Kanakava i uni piso undi nuu ñu'un. Ni ji'i yi. ¹⁰ Yukan ti Pablo ni kuun da nuu ni kanakava chaa lulu un, ti ni jinu da siki i, ti ni nanuu da i. Yukan na ti ni kachi Pablo nuu yivi un:

—Koto yu'u ra naa ra, chi chaku i —ni kachi da.

¹¹ Yukan na ti ni ndaa Pablo nuu ka'iin da un. Ni ka yee da staa jiin yivi un, ti ni siin da ka'an da undi ni kuxian inga kivi ti kua'an da. ¹² Chaa lulu un ni nandoto tuku da, ti kuano'on da ve'e da. Yukan kuu ja ni ka kusii xaan ini yivi un.

Kua'an Pablo jiin chaa ka jika jiin da ñuu Mileto

¹³ Yukan ti ni ka kandu na, ti ni ka kivi na ñin barco. Ti kua'an na undi Asón, nuu ni ka ndatu na Pablo. Sia'an ni kuu ini maa da, chi ni jika ja'a ka kua'an da undi ñuu un. ¹⁴ Yukan ni ka ndejna'an na jiin Pablo ñuu Asón un. Ni kivi da jiin na naa na ini barco un, ti kuankoyo na undi ñuu Mitilene. ¹⁵ Kee na kuankoyo na yukan jiin barco, ti inga kivi ni ka ya'a na ñuu Quío, ti inga kivi ni ka ja'an na ñuu Samos. Ni kendo na jaku kivi ñuu Trogilio, ti undi inga kivi sa ni ka jaa na undi ñuu Mileto. ¹⁶ Tu ni ka ja'an na ñuu Efeso, chi Pablo tu ni kuni da kendo da ñuu Asia

yukan. Sia'an ni sa'a da, chi ni ndi'i ini da ja kuni da jaa yachi da ñuu Jerusalén. Nu na kuu yachi da, ti kuni da nasa'a da viko ta'u itu xi triu.

Jnu'un ni ka'an Pablo nuu chaa ka yinda'a yivi kandixia ñuu Efeso

¹⁷ Undi ñuu Mileto ni kana Pablo taka chaa ka yinda'a yivi ka kandixia Jesús ñuu Efeso, ja na ki'in da undi nuu kancha Pablo. ¹⁸ Nu ni ka jakoyo da nuu kancha Pablo, ti ni kachi Pablo jiin da:

—Ni'in naa ni, ja ka jini ni nasa ni chaa na, na ni chaa na ñuu Asia. ¹⁹ Ni sa'a na jniñu ni ta'u Yandios. Tu ni sa'a vixi na maa na. Kuku'ya xaan ini na jiin taka nundo'o ka sa'a yivi nuu na. Ni ndo'o nene na, chi chaa Israel ni ka sa'a ndeva'a da jiin na. ²⁰ Ka jini ni ja tu yu'u na ka'an na jnu'un Yandios nuu ni, ja na kendo va'a ni naa ni. Ni skua'a na jiin ni naa ni nu ni ka ndututu ni, ti suni undi ve'e ni. ²¹ Ni ka'an na nuu yivi Israel, ti suni nuu yivi inga nación. Ni ka'an na ja na nakani ini da nuu kuachi da, ti na kandixia da ja Jesús kuu Cristo.

²² Vijna ti ki'in na Jerusalén, chi sia'an kuni maa Espíritu Santo, vasu tu jini na ndoo jna'an na yukan. ²³ Taka ñuu ni kii na, ni kachi Espíritu Santo nuu na ja koo ndo'o koo nene na, chi ki'in na vekaa. ²⁴ Ko tu ndi'i ini na ja yukan. Vasu na ka'ni yivi saña, tundo jitu ini na, chi ndo'o ini ja siuku na jniñu ni ja'a Jesús nuu na, ja na ka'an na jnu'un Yandios. Ti sia'an kuu ja kusii ini na. Kuu xaan ini na ka'an na jnu'un Yandios nava kuu ini maa ya, ja kunda'u ini ya yivi naa i.

²⁵ Taka nuu kanchuku ni na ni ya'a na, ti ni ka'an na jnu'un ja kuu kivi i nda'a Yandios ti ta'u ya jniñu nuu i. Vijna ti ndo'o ini na ja tukaa kuni ni saña ñuyivi ja'a. ²⁶ Ja yukan kuu ja na kachi na nuu ni naa ni, ja tu na kuachi na nu tu ni kandixia ni ñn yivi jnu'un Jesús. ²⁷ Sia'an na kachi

na nuu ni, chi ni ka'an ndaa na taka jniñu ta'u Yandios nuu ni. ²⁸ Ja yukan kuu ja koto ni maa ni naa ni. Suni koto ni ñanijna'an ni ja ni kandixia Cristo, chi Espíritu Santo ni ja'a ya jniñu un nuu ni. Ja Jesús ti nanita'u yo, chi ni jati ya niñi ya ti ni ji'i ya ja yo'o naa yo.

²⁹ Yukan kuu jnu'un ja'a na nuu ni, ja koto ni maa ni naa ni. Chi nu na ya'a na ki'in na, ti jini na ja kikoyo yivi koto u'u ni'in naa ni, ti kuni xnaa i jnu'un Yandios, ti xnda'u i ni'in naa ni. ³⁰ Iyo sava ni naa ni keja'a xndoña'an, ti xnda'u ni naa ni ja tukaa siin ni jnu'un Yandios. ³¹ Ja yukan kuu ja kuni na ja koto va'a ni maa ni naa ni. Ti nuku'un ini ni saña ja uni kuiya ni xna'an na nuu ni, ti ni xndaku na nuu ni, chi ndi kivi ndi ñuu ni skua'a na jiin ni, ti tu ni kuxio na nuu ni. Suni ni nde'e na ti'li ja kuu ni'in naa ni nuu Yandios. ³² Tendi'i ni'in, mani ñani yo naa yo, ña'an ni naa ni ti na chi'i na ni'in nda'a Yandios naa ni. Jnu'un ya ka'an ja kunda'u xaan ini ya. Nu skua'a ni jnu'un ya, ti chindee chitu ya ni'in naa ni ja ni ka kandixia ni ya. Ti kinkoyo ni kunchuku ni jiin Yandios undi andivi jiin uu ga yivi ni nakaji maa ya. ³³ Tu ni ndo'o ini na ja kuu maa na xu'un ni, jiin sa'ma ni. ³⁴ Ka jini va'a ni ja ni sa'a na jniñu jiin nda'a na jiin ja'a na, ti ni ni'in na taka ja nandi'i na. Suni ni ni'in na taka ja ka nandi'i chaa ni kunchuku jiin na. ³⁵ Sia'an ni xna'an na, ja na sa'a yo jniñu, ti chindee yo nuu uu ga yivi nda'u. Nuku'un ini ni jnu'un ni kachi Jesús, na ni ka'an ya: “Kusii ga ini yivi ja chindee ni yi, ti vi'i ga kusii ini maa ni nuu i”, ni kachi Jesús —kachi Pablo.

³⁶ Nu ni ndi'i ni ka'an Pablo sia'an, ni jakunjiti da, ti ni kanajaa da Yandios jiin tendi'i yivi un. ³⁷ Ti tendi'i yivi un ni ka nde'e i. Ni ka nanuu i, ti ni ka teyu'u i nuu Pablo. ³⁸ Ko kukui'ya xaan ini i, chi ni kachi Pablo ja tukaa nakunijna'an i jiin da. Ni ka jan chu'un ichi i da undi nuu barco, ti ni ka kanxia'u i jiin Pablo.

Kua'an Pablo ñuu Jerusalén

21

¹ Nu ni ka kendo ñanijna'an yo, ti kuankoyo ndoo na undi ñuu Cos, ti inga kivi, undi ñuu Rodas. Yukan ti kuankoyo na undi ñuu Pátara. ² Yukan ni ka kivi na inga barco ja kua'an undi ñuu Fenicia, ti kuankoyo na. ³ Nu kuankoyo na ni ka jini na ñuu Chipre ja ni kendo ichi nda'a sajni ichi kuankoyo na, ti ni ka siin na undi ñuu Siria. Yukan ti ni jakoyo na ñuu Tiro, chi barco un ni xndoo jaku ndajniñu ñuu un. ⁴ Ti ni ka nanduku na yivi ka kandixia kanchuku ñuu un, ti ni ka kendo na uxia kivi jiin da. Ni ka kachi da nuu Pablo:

—Tu ki'in ni ñuu Jerusalén —ni ka kachi da.

Sia'an ni ka kachi da nuu Pablo, chi sia'an ni ka jini da jiin inijnuni Espíritu Santo. ⁵ Ti ni jaa kivi kinkoyo tuku na, ti ñanijna'an yo jiin ñasi'i da, jiin se'e kuachi da, ni ka jan chu'un ichi da saña naa na undi yu'u ñuu un. Yukan ti ni ka jakunjiti naa na na yu'u mar un, ti ni ka jikanta'u na nuu Yandios yukan. ⁶ Yukan ti kuankoyo na. Ka kivi tuku na barco, ti maa da naa da, ni ka nandeokuñi da ve'e da.

⁷ Sia'an ni kekoyo na ñuu Tiro, ti ni ka jakoyo na undi ñuu Tolemaida. Yukan ni ka kanxia'u na jiin yivi ka kandixia jnu'un Jesús un. Ni ka kendo na ñin kivi jiin da naa da. ⁸ Ni kundijin inga kivi ti kuankoyo na. Ni ka jaa na ñuu Cesarea, ti ni ka ja'an na ve'e Felipe, chaa ka'an jnu'un Yandios. Kuu da ñin chaa junukuachi ja ni nakaji yivi ka kandixia ñuu Jerusalén, chi na jana'an ni ka nakaji yivi uxia chaa chindejna'an jiin apóstol. Ni ka kendo na jiin da jaku kivi. ⁹ Felipe un ñava'a da kuun sesi'i da, ja tu ni ka nanda'a ña, ti ñaa un ka ka'an ña jnu'un Yandios. ¹⁰ Ni kendo na yukan jaku kivi, ti ni chaa ñin chaa ka'an jnu'un Yandios. Vaji da ñuu Judea, ti nani da Agabo. ¹¹ Ti

ni chaa da nuu kanchuku na. Ni ndaji da sanchi Pablo, ti ni ju'ni da nda'a maa da, ti ni kachi da nuu Pablo:

—Ni kachi Espíritu Santo ja sia'an ku'ni chaa Israel ja xiin sanchi ja'a, ti nakua'a da chaa nuu yivi inga nación, ni kachi Espíritu Santo —kachi Agabo.

¹² Ni ka jiniso'o na jnu'un ni kachi Agabo, ti ni ka keja'a ka xndaku na nuu Pablo ja tu ki'in da undi ñuu Jerusalén. Suni yivi ka kandixia ñuu Cesarea, ni ka chayika i Pablo.

¹³ Yukan ti Pablo ni kachi da nuu na naa na:

—Koto nde'e ra naa ra. Koto sakui'ya ra ini ri. Ja iyo tu'va ri nuu ndoo na kuu. Nu yivi Jerusalén na jni da presu ru'u tundo sa'a, ti iyo va'a vasu na kuū ri. Sia'an na kuu ri ja siki Jesús —ni kachi da.

¹⁴ Tu ni ka kundee na kasi na ini da. Yukan kuu ja ni ka sia na da, ti ni ka kachi na:

—Na kuu nava kuni maa Yandios —ni ka kachi na.

¹⁵ Yukan na ti ka nduku ndee na ni ka stutu na ndajniñu na, ti kuankoyo na undi ñuu Jerusalén. ¹⁶ Ti kuankoyo tijni chaa ka kandixia Jesús ñuu Cesarea jiin na. Ñuu Jerusalén yukan, iyo iin chaa nani Mnasón, ja najana'an vaji da ñuu Chipre, ti ja iyo kuiya ni kandixia da Jesús. Ñanijna'an yo ni ka yinda'a da saña ja kendo na ve'e Mnasón.

Ja ni jaa Pablo ve'e Jacobo

¹⁷ Yukan ti ni jakoyo na ñuu Jerusalén. Yivi ka kandixia un, ka kusii xaan ini da ja ni ka jaa na. ¹⁸ Ni kundijin inga kivi, ti ka ja'an na jiin Pablo ni ka jande'e na Jacobo. Yukan kanchuku taka chaa ka ndisojniñu ña'nu veñu'un un. ¹⁹ Ni ka kanxia'u na jiin tendi'i da, ti Pablo ni keja'a da ka'an da jiin da, ti ni jani da jnu'un taka ja ni sa'a Yandios jiin da. Ni kachi da nasa ni ka ñuso'o yivi inga nación jnu'un Yandios ni ka'an da. ²⁰ Nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Pablo, ti ni ka keja'a ka ka'an da ja Yandios ja kuña'nu ga. Yukan ti ni ka kachi da nuu Pablo:

—Ñani Pablo, ja jini ni ja yivi Israel, iyo kua'a xaan ja ni ka kandixia vijna. Ka kuni i ja na siin yivi inga nación jiin jnu'un ni xndoo Moisés. ²¹ Ni ka kachi yivi un nuu i ja ni'in xna'an nuu yivi Israel ja ka'iin ñuu nuu kanchuku yivi inga nación, ti ni xna'an ni nuu i ja tu siin i jiin jnu'un ni xndoo Moisés. Ka ka'an i ja ni xna'an ni ja se'e kuachi i, tukaa nandi'i seña yiki kuñu yi, ti ni tu siin i jiin jnu'un jana'an. ²² Yukan ti, ¿ndo sa'a na vijna na naa? Yivi un kuu ndututu i, nu na kuni i ja ni chaa ni. ²³ Yukan kuu ja va'a ga sa'a ni nava kachi na nuu ni. Ka iyo kuun jna'an na ja'a. Na siuku da nava ni jikan da nuu Yandios. ²⁴ Kua'an ni veñu'un ka'nu Israel un jiin da naa da, ti siuku ni jiin da jnu'un jana'an, nava na kendo va'a ni nuu Yandios. Suni cha'u ni xu'un nchaa iin riï ja kin soko da nuu Yandios. Yukan ti sete ni ixi xini ni nava ka sa'a da, ti na kuni yivi naa i ja ansu jandaa kuu ja ni xna'an ni ja tu siin yo jnu'un jana'an. Na kuni i ja siuku ni nava iyo jnu'un ni xndoo Moisés. ²⁵ Jini ni nava ni sa'a na jiin yivi ka kandixia inga nación. Ni ka taji na tutu nuu i ti ni ka kachi na nuu i nava ka ndo'o ini na. Ni kachi na ja tukaa kaji i kuñu kuiti ja ni ka soko yivi nuu santu ka nchañu'un i. Ni tu kuu kaji i kuñu kuiti nu tu ni jati ndi'i niñi ti. Ni tu kuu kunchaka iin ñasi'i inga chaa nuu yii ña —sia'an ni ka kachi da nuu Pablo.

Ni ka jniï da presu Pablo ini veñu'un ka'nu Israel

²⁶ Yukan ti kua'an Pablo jiin ndi kuun chaa un, ti inga kivi ni ka siuku da nava ka sa'a da naa da, ti ni kivi da ini veñu'un Israel un, ti ni ka kasjnu'un da nuu sutu Israel un na kivi sa siuku jnu'un ni ka ka'an da. Ni ka'an Pablo nuu sutu un na kivi nasoko da naa da nuu Yandios.

²⁷ Ko kuan jinu uxia kivi ka siuku da jnu'un un. Ka'iin tijni chaa Israel ini veñu'un un, chaa ñuu Asia. Ni ka jini da nuu Pablo ini veñu'un un, ti ni ka keja'a ka ska'an da

tendi'i yivi un. Ti ni ka jnīi da Pablo, ²⁸ ti ni ka keja'a ka kanajiin da, ti ka ka'an da:

—¡Ni'in chaa Israel, chindee ni saña naa na! Ja'a kuu chaa yaku ni tu'u ñuyivi, ti xna'an da yivi ja yo'o, ansu chaa va'a ka kuu yo, ti jnu'un yo tukaa kaxan, ja ni tu kaxan veñu'un yo ja'a. Vijna skivi da ini veñu'un ja'a yivi inga nación, ti tu ja'a da ja yiñu'un veñu'un ii ja'a —ni ka kachi da.

²⁹ Sia'an ni ka ka'an da, chi ni ka ndo'o ini da ja ni ja'an Pablo jiin iin chaa inga nación ini veñu'un un, ti tu ka jajna'an ini da ja kivi yivi inga nación ini veñu'un da. Chaa un ni kuu Trófimo, iin chaa inga nación, chaa ñuu Efeso, ja ni yaku da jiin Pablo ñuu Jerusalén, ko tu ni kivi da ini veñu'un un.

³⁰ Yukan ti ni ka ndondaa ni tu'u yivi ñuu Jerusalén, ti ni ka jinu da kuankoyo i undi veñu'un un. Ni ka jnīi da Pablo, ti ni ka ñu'un da da undi yuxe'e veñu'un un, ti ni ka nakasi da yuxe'e veñu'un un. ³¹ Ka kuni ka'ni da chaa, ti ni jaa jnu'un un nuu chaa yinda'a soldado un, tendi'i te tu'u yivi ñuu Jerusalén ni ka ndondaa i. ³² Ti chaa un ni na stutu da taka capitán da, jiin tendi'i soldado da, ti ka ja'a da corri kuankoyo da nuu ka'iin yivi un. Nu ni jini yivi un ja vaji chaa un jiin soldado da, ti tukaa ni ka kani da siki Pablo. ³³ Yukan ti ni jaa chaa un nuu kandichi Pablo, ti ni kachi da ja na jnīi da presu Pablo, ti na ku'ni da chaa jiin uu cadena. Yukan na ti ni jikajnu'un chaa un nuu Pablo na chaa kuu da, ti ndoo ni sa'a da. ³⁴ Yukan ti yivi un ni ka kanajiin iin jnu'un, ti uu ga ni ka ka'an inga jnu'un. Ti chaa un tu ni chaku ini na jnu'un ka kanajiin yivi un, chi so ka kuvaa ii. Yukan ti ni ta'u da jniñu ja na ki'in da jiin Pablo undi nuu cuartel.

³⁵ Ni ka jakoyo da escalera yuxe'e cuartel un, ti soldado un ni ka kaki'i da Pablo, chi undi ka chinda'a jna'an yivi

un ja ka kuiti ini i. ³⁶ Chi tendi'i yivi vekoyo ichi jata, ka kanajiin:

—¡Na kuū da! —kachi na.

Nama Pablo maa da nuu yivi

³⁷ Ja kua'an skivi da Pablo ini cuartel, ti ni kachi Pablo jiin chaa un:

—Kuu ka'an na jaku jnu'un nuu ni xi tuu —ni kachi Pablo jiin chaa un:

—¿Kuu ka'an ni sa'an griego nu? ³⁸ ¿Nusa ti ansu ni'in kuu iin chaa ñuu Egipto ja na jana'an ni ka kana jiin gobierno, ti ni yinda'a ni kuun mil yivi undi nuu ñu'un te'e un, ti ni ka ja'ni da yivi nu? —ni kachi da.

³⁹ Yukan na ti ni kachi Pablo jiin da:

—Ansu chaa yukan kuu na, chi chaa Israel kuu na. Kuu na iin chaa ñuu Tarso, iin ñuu ka'nu ja yi'i jiin ñuu Cilicia. Ko kua'a ni jnu'un ja na ka'an na nuu yivi ja'a —ni kachi da.

⁴⁰ Ti chaa un ni ja'a da jnu'un ni ka'an Pablo, ni jakuiñi da nuu escalera un, ti ni sa'a da seña jiin nda'a da ja na kasi yu'u yivi un. Nu ni ka jasi yu'u yivi un, ti ni keja'a ka'an Pablo. Ni ka'an da yu'u yivi Israel, ti ni kachi da:

22

¹ —Ni'in chaa ña'nu naa ni jiin ñanijna'an yo, kunso'o ni na ka'an na nuu ni vijna ja tundo ni sa'a na, ni tundo tau na —ni kachi da.

² Ni ka jiniso'o yivi un ja ni ka'an Pablo yu'u yivi Israel, ti ni ka jasi yu'u ga da. Sia'an ti Pablo ni kachi da jiin da naa da:

³ —Saña kuu chaa Israel. Ni kaku na ñuu Tarso, ja kuu iin ndañuu Cilicia, ko ni ja'nu na ñuu Jerusalén ja'a. Ni skua'a na jiin chaa kuña'nu ga nani Gamaliel. Ni xna'an ndaa da saña taka jnu'un najana'an. Ti ndo'o ini ni ja ka

siuku ndaa ni nuu Yandios nava ka sa'a ni undi vijna. ⁴ Kivi jña suni ni kani na yivi ka siin jiin jnu'un Jesús, ti ni ndo'o ini na ja ka'ni na yivi un. Ni jni na yivi un ja na ki'in i vekaa. Sia'an ni sa'a na jiin chaa, suni jiin ñasi'i. ⁵ Sutu kuña'nu ga un, jiin taka chaa ña'nu yivi Israel, na kani da jnu'un ja ni sa'a na sia'an. Ni ka ja'a da tutu nuu na, ti ni yinda'a na nuu jna'an yo kanchuku ñuu Damasco. Yukan ni ka ja'an nunduku na chaa ka kandixia jnu'un Jesús, ja na kii da presu. Ti kundikun da kii da undi ñuu ja'a, ja na kondo'o da —ni kachi Pablo.

Kachi Pablo nama ni kandixia da Jesús

⁶ Siin Pablo ka'an da nuu yivi un, ti ni kachi da:

—Kua'an na ichi, ti yajni jaa na ñuu Damasco, ja ni kuu yajni koxiuu. Sanaa ni ga ti ni ndinchaa ñin nduva undi andivi nuu na. ⁷ Ni jinu na nuu ñu'un, ti ni jiniso'o na ñin ndusu ni ka'an jiin na, ti ni kachi: “Ro'o Saulo, ndoo ka kanaa ra jiin ri”, ni kachi ndusu un. ⁸ Yukan ti ni jikajnu'un na: “Taa, ¿nau ni'in ka'an”? ni kachi na. Ti ni kachi ndusu un jiin na: “Maa ri kuu Jesús, chaa ñuu Nazaret, ti ro'o kuu ja ka kanaa jiin ri”, ni kachi Jesús. ⁹ Chaa kuankoyo jiin na, ni ka keja'a ka yu'u da ja ni jini da nduva un, ko tu ni ka jiniso'o da ja ni ka'an ndusu un jiin na. ¹⁰ Ti ni jikajnu'un tuku na Jesús: “Nusa ti ¿ndoo kuni ni ja sa'a na, taa”? ni kachi na. Ti ni kachi Jesús jiin na: “Ndokuñi, siin ichi kua'an ra, ti nu ni jaa ra Damasco, ti yivi ñuu yukan kachi nuu ra ndoo sa'a ra”, ni kachi ri ya. ¹¹ Ti ni kuu kuaa na, tukaa ni kundijin nduchi na ja ni ndinchaa nduva un nuu na. Yukan ti chaa kuankoyo jiin na, ni ka jni da nda'a na, ti kua'an na jiin da undi Damasco.

¹² Yukan nchaa ñin chaa nani Ananías. Ni nchañu'un da Yandios jiin ley ni xndoo Moisés. Ti taka chaa Israel kanchuku un ni ka ka'an da ja kuu da ñin chaa va'a. ¹³ Ni jaa Ananías nuu kancha na, ti ni kachi da jiin na: “Ñani Saulo,

na nde'e tuku”, ni kachi da. Ti hora jña ni ndundijin tuku nduchi na ti ni nakuni na Ananías. ¹⁴ Ni kachi tuku da nuu na: “Yivi ña'nu yo na jana'an ni ka nchañu'un da Yandios, ti Yandios un ni nakaji ya maa ra ja sa'a ra jniñu nava kuni maa ya. Ja ni jini ra Jesús, maa Se'e Yandios. Ja ni jiniso'o ra jnu'un ni ka'an ya jiin ra. ¹⁵ Ja yukan kuu ja vijna ti ka'an ra jnu'un ya ni tu'u ñuyivi, ti kani ra jun'un taka ja ni jini ra, ti jiin ja ni jiniso'o ra. ¹⁶ Vijna, ko tu kukuee ra, ndokuiñi ra, ti kuanducha ra. Kakanta'u ra nuu Jesús, ti na kenchaa ya kuachi ra”, ni kachi Ananías —kachi Pablo.

Pablo jani da jnu'un nasa kua'an da nuu yivi inga nación

¹⁷ Siin ka'an Pablo, ti ni kachi da:

—Ni nandeokuñi na Jerusalén, ti ni ja'an na ini veñu'un ja na kanajaa na Yandios, ti ni naxna'an ya nuu na. ¹⁸ Ni jini na maa Jesús, ti ni kachi ya jiin na: “Nduku ndee ti kuan kee yachi ñuu Jerusalén ja'a, chi tu sa'a yivi ja'a jnu'un ka'an ra ja ru'u”, ni kachi ya. ¹⁹ Yukan na ti ni kachi na jiin ya: “Yivi un ka jini i ja ja'an na taka veñu'un nuu ka nchañu'un yivi Israel, ti ni jni na presu taka yivi ka kandixia maa ni, ti kua'an na jiin i vekaa, ti ja'a na tau i. ²⁰ Suni ka jini i ja ni kundichi na jiin chaa ni ka ja'ni Esteban, chaa ni ka'an jnu'un ni. Ti saña ni ndito na manga chaa ni ka ja'ni Esteban”, ni kachi na jiin ya. ²¹ Ko ni kachi ya jiin na: “Taji ri ro'o ti kua'an jika nuu kanchuku yivi inga nación.” Sia'an ni ka'an Jesús jiin na —kachi Pablo nuu yivi un.

Ni kendo Pablo nda'a chaa yinda'a jniñu

²² Undi ja'a ni ka ñuso'o yivi jnu'un ni ka'an Pablo. Nu ni kachi Pablo ja ki'in da inga nación, ti ni keja'a ka kanajiin yivi un, ti ni ka kachi i:

—¡Na kuñ chaa jña, tukaa kuni yo ja kuchaku da! —ni ka kachi i.

²³ Ko vanuxia ka kanajiin yivi un, ti ka skanda i sa'ma ka yindii i nuu tachi, ti ka joso i ñu'un yuchi nuu tachi un, chi ka kuiti xaan ini i. ²⁴ Yukan ti chaa un ni ta'u da jniñu nuu soldado un ja na naxndivi da Pablo ini cuartel. Ti suni ni ta'u da jniñu ja na kani da yo'o ñii chii Pablo, ja na kachi Pablo ndoo ka kuvaa yivi siki da. ²⁵ Ko nu ni ka ju'ni soldado un Pablo jiin ñi, ja kani da chaa, ti ni kachi Pablo jiin capitán kande un:

—Ka'an ley yo naa yo ja tu kuu kani ni saña, chi suni maa na kuu iin chaa Roma nu tu ja'i xndichi ni saña —ni kachi da.

²⁶ Ni jiniso'o capitán jnu'un ni ka'an Pablo, ti kua'an da, ti ni kachi da nuu chaa un:

—Va'a nde'e ni jniñu sa'a ni, chi chaa jña kuu iin chaa Roma —ni kachi da.

²⁷ Yukan na ti ni tu'va chaa un nuu kande Pablo, ti ni jikajnu'un da chaa:

—Kachi ndaa nuu ri nu ndaa ja kuu ra iin chaa Roma —ni kachi da.

Ti ni kachi Pablo nuu da:

—Sia'an ndixia iyo —ni kachi da.

²⁸ Ti ni kachi chaa un nuu da:

—Ru'u, kua'a xu'un ni cha'u ri, ti ni kendo ri kuu ri chaa Roma —ni kachi da.

Ti Pablo ni kachi da:

—Ko saña chi kuu na chaa Roma, chi yukan ni kaku na —ni kachi da.

²⁹ Yukan ti soldado ja ka kuni kani chii Pablo, ni ka kuxio da kua'an da. Ti undi chaa un ni yu'u nu ni jini ja chaa Roma kuu Pablo, ti ni yu'u da, chi ja ni ju'ni da Pablo. Ti tu kuu sa'a da sia'an jiin iin chaa Roma.

Ni kundichi Pablo nuu junta chaa ka kuñu'un yivi Israel

³⁰ Inga kivi, ti chaa un, kuni da ja na kuni ndaa da na jnu'un kuu ja ka kankuachi chaa Israel siki Pablo. Ti chaa

un ni ta'u da jniñu ja na ndututu taka sutu ka kuña'nu nación Israel jiin taka chaa ka kuña'nu nuu junta Israel. Ni ndaji da Pablo, ti ni keni'in da chaa nuu junta un.

23

¹ Yukan ti ni nde'e Pablo nuu yivi ni ka ndututu nuu junta un, ti ni ka'an da:

—Ni'in chaa ka kuña'nu naa ni, undi vijna kukuee chaku na, ja kuu na iin chaa va'a nuu Yandios —ni kachi da.

² Yukan ti Ananías, ja kuu da sutu kuña'nu ga, ni kachi da jiin chaa ka'iin yajni xiin Pablo ja na kani da iin jiki yu'u da. ³ Ko Pablo ni kachi da:

—Kuu ni iin chaa ñaa xini. Yandios na xndichi ya maa ni. Nukoo ni ja'a ja xndichi ni saña nava ka'an ley Yandios. Ni ta'u ni jniñu ja na kani da saña, ko ansu sia'an ka'an ley Yandios —ni kachi da.

⁴ Ti yivi kanchuku yukan ni ka kachi nuu Pablo:

—¿Sia'an ka'an ndeva'a ni nuu sutu kuña'nu ga ja junukuachi nuu Yandios nu? —ni ka kachi i.

⁵ Ti Pablo ni kachi:

—Ni'in chaa ka kuña'nu naa ni, jini na ja ka'an nuu tutu Yandios ja tu kuu ka'an ndeva'a yo nuu chaa ta'u jniñu nuu yo, ko tu ni jini na ja kuu da sutu kuña'nu ga —ni kachi da.

⁶ Yukan na ti ni jini Pablo ja uu chaa ka'iin nuu junta un, sava da ka yi'i da jiin chaa saduceo, ti uu ga da ka yi'i da jiin chaa fariseo, ti tu ka iyo iin nuu ini da. Ti ni ka'an jaa ga Pablo nuu da:

—¡Ni'in ñani naa ni, kuu na iin chaa fariseo! Tata na ni kuu fariseo suni. Ka xndichi ni saña, chi kandixia na ja ka nandoto ndiyi —ni kachi da.

⁷ Ti nu ni ka'an da sia'an, ti ni ka keja'a ka ndajnu'un chaa saduceo jiin chaa fariseo, ti tu ni kejna'an jnu'un ni ka ka'an da. ⁸ Chaa saduceo ka ka'an da ja tu ka nandoto

ndiyi, ti ni tu iyo ángel, ni inga tajnu Yandios ja kii andivi, ni tu iyo espíritu, ni ka kachi da. Ti chaa fariseo, ka kandixia da tendi'i un. Ja yukan tu ni kejna'an jnu'un ni ka ka'an da. ⁹Ti tendi'i yivi un ni ka kanajiin. Suni ka'iin tijni chaa ka xna'an ley Israel ja suni yi'i da jiin chaa partido fariseo. Ni ka ndokuiñi da ti ni ka ka'an da ja'a Pablo ja ka kuni nama da chaa:

—Chaa ja'a tu nau iin kuachi ni sa'a da, ti nu iin ángel xi iin espíritu ni ka'an jiin da, ti koto ka'an yo siki Yandios —ni ka kachi da.

¹⁰Ni keja'a ka ndokaña yivi un jiin Pablo ja ka ka'an maa ni ga. Yukan ti chaa un ni yu'u da ja sakuachi yivi un Pablo, ti ni ta'u da jniñu nuu soldado un ja na jniñ da Pablo. Ti sia'an ni ka nama da Pablo nuu yivi kua'a un, ti kuano'on da undi nuu cuartel.

¹¹Ti jakuaa inga kivi, ni ndenda Jesús nuu Pablo, ti ni kachi ya:

—Ndee sa'a ini ra Pablo. Kin ka'an ra jnu'un ri undi Roma, nanu ka'an ra jnu'un ri ñuu Jerusalén ja'a —ni kachi ya.

Ka ndajnu'un da ja ka'ni da Pablo

¹²Ni kundijin inga kivi, ti sava chaa Israel ni ka ndajnu'un da ja ka'ni da Pablo, ti ni kachi da:

—Siuku yo jnu'un ka ndajnu'un yo. Ti ni tu kaji yo, ni tu ko'o yo undi nu tu ka'ni yo Pablo —ni ka kachi da.

¹³Iyo vi'i ga uu xiko chaa un naa da, ti tendi'i da ni ka ndu iin nuu ini. ¹⁴Ni ka ja'an da nuu sutu kuña'nu ga jiin chaa ka kuña'nu Israel, ti ni ka kachi da:

—Ni ka ndajnu'un na ja tu kaji kuiti na naa na undi nu tu ka'ni na Pablo. ¹⁵Ni'in naa ni jiin uu ga chaa ka kuña'nu nuu junta ja'a, ka'an ni jiin chaa un na keni'in da Pablo jaña'an iña nuu ka ndututu ja'a, ja nduku ni nasa xndichi

ni da. Ti Pablo tu chaa da ja'a, chi ichi un na ka'ni na da —ni ka kachi da.

¹⁶ Yukan ti iin sajin Pablo ni jiniso'o da nava ka ndajnu'un chaa un ja ka'ni da Pablo, ti ni jan kasjnu'un da nuu Pablo undi nuu cuartel un. ¹⁷ Yukan na ti ni kana Pablo iin chaa kuu capitán nuu soldado un, ti ni kachi da:

—Kua'an jiin chaa lulu ja'a nuu chaa un, chi iyo iin jnu'un ka'an da jiin da —ni kachi da.

¹⁸ Ti kua'an capitán un jiin chaa lulu un undi nuu chaa un, ti ni kachi capitán un nuu chaa:

—Jini ni Pablo, chaa kuu presu kande vekaa un, ni kachi da ja na kii na jiin chaa lulu ja'a nuu ni, chi iyo iin jnu'un ka'an da jiin ni —ni kachi da.

¹⁹ Ti chaa un ni jni da nda'a chaa lulu un, ti kua'an siin da, ti ni jikajnu'un da chaa lulu un:

—¿Ndoo kuni ka'an ra jiin ri? —kachi da.

²⁰ Ti ni kachi chaa lulu un jiin da:

—Chaa Israel, ni ka ndu iin nuu ini da ja kakan da nuu ni, ti kunda'a ni Pablo ijña undi nuu ka ndututu chaa ka kuña'nu un. Ti kachi da ja na xndichi va'a da Pablo, ko tu ndixia da naa da. ²¹ Ti tu kandixia ni jnu'un ka'an da, chi iyo vi'i ga uu xiko chaa ka yisa'yi ja ka'ni da chaa. Ti ni ka ndu iin nuu ini da ja tu kaji da, ni tu ko'o da undi nu tu ka'ni da Pablo. Ti vijna ka ndatu da ja kua'a ni jnu'un nuu da ja na keni'in ni Pablo nuu chaa ka kuña'nu un —ni kachi da.

²² Yukan ti ni kachi chaa un:

—Tu kani ra jnu'un nuu ni iin yivi ja sia'an ni ka ndajnu'un yo —ni kachi da.

Ti ni na chu'un ichi da chaa lulu un kua'an da.

Ka yinda'a da Pablo nuu gobernador Félix

²³ Yukan na ti chaa yinda'a soldado un ni kana da uu chaa kuu capitán da, ti ni keja'a kachi da nuu da:

—Satu'va ra ndajniñu ra naa ra, chi kinko'o ra ñuu Cesarea kaa iin jakuaa vijna. Uu ciento soldado kaka ja'a. Uni xiko uxi chaa ki'in jiin kuayu. Uu ciento chaa kinkoyo jiin lanza. ²⁴ Suni ta'u ra jniñu ja na kotu'va iin kuayu koso Pablo. Ti sia'an na kejiyo va'a da undi nuu Félix, chaa ta'u jniñu ñuu Cesarea —ni kachi da jiin capitán un.

²⁵ Chaa yinda'a un ni taji da iin tutu nuu gobernador Félix, ti sia'an ni kachi da nuu da: ²⁶ “Saña, Claudio Lisias, kanxia'u na jiin ni'in, chaa ña'nu Félix. ²⁷ Chaa Israel, ni ka jniñi da presu chaa ja'a. Kuni ka'ni da chaa, ti ni jaa na jiin soldado na nuu ka'iin yivi un. Ni nama na da, chi ni jini na ja kuu da iin chaa yi'i ñuu Roma. ²⁸ Ni nanduku jnu'un ndoo ka kankuachi yivi ja'a da. Ti yukan ni yinda'a na da nuu ka ndututu chaa ña'nu Israel. ²⁹ Yukan ti ni jini na ja ka kankuachi da nava ka kuni maa da naa da, chi Pablo tu ni ja'a da ja yiñu'un ley Israel. Ko tu kuu ja ka'ni da chaa, ni tu kuu ja ki'in da vekaa. ³⁰ Sia'an ni kuu ti ni jiniso'o na ja ka ndajnu'un chaa Israel ja ka'ni da Pablo. Ja yukan kuu ja ni taji na da undi nuu ni. Suni ni kachi na jiin chaa ka kankuachi ja'a da ja na kachi da nuu ni nu ndoo ni sa'a chaa ja'a.” Sia'an ni chiso da nuu tutu kua'an nuu Félix.

³¹ Yukan ti soldado un, ni ka jandatu da nava ni ta'u jniñu nuu da, ti kuankoyo da jiin Pablo jakuaa jña undi Antípatris. ³² Ni kundijin inga kivi, ti Pablo kua'an da jiin soldado ka yoso da kuayu un undi Cesarea, ti uu ga soldado ka jika ja'a un ni ka nandeokuñi undi nuu cuartel ñuu Jerusalén. ³³ Sia'an ni kuu, ti Pablo ni jaa da ñuu Cesarea jiin soldado un, ti soldado un ni ka nakua'a da tutu nuu gobernador Félix, chaa ta'u jniñu nuu ñuu yukan. Ti suni ni ka nakua'a da Pablo nuu gobernador un. ³⁴ Chaa kuña'nu un ni ka'u da tutu un, ti ni jikajnu'un da Pablo:

—¿Nasa nani ñuu ra? —kachi da jiin Pablo.

Ti Pablo ni kachi da:

—Chaa ñuu Cilicia kuu na —kachi da.

³⁵ Sia'an ni kuu, ti chaa kuña'nu un ni kachi da nuu Pablo:

—Kunso'o ri jnu'un ka'an ra, ko undi na chakoyo chaa ka kankuachi ja'a ra —ni kachi da.

Ti ni ta'u da jniñu ja na kundito soldado un Pablo ini palacio nuu ni kuncha Herodes.

Pablo nama da maa da nuu Félix

24

¹ Ni ya'a u'un kivi, ti Ananías, ñin sutu kuña'nu ga, ni jaa ñuu Cesarea jiin sava chaa ña'nu Israel. Suni ni chaa ñin chaa nani Tértulo, ti jniñu da kuu ja ka'an da ja'a inga yivi nuu juzgado, ti iyo ñin nuu ini da jiin chaa ka kankuachi ja'a Pablo. Ni kachi da nuu Félix ndoo ni sa'a Pablo. ² Sia'an ni kuu, ti Félix ni ta'u da jniñu ja na keni'in soldado un Pablo. Yukan ti Tértulo, ni keja'a kankuachi da ja'a Pablo nuu Félix, ti ni kachi da:

—Kuta'u yo nuu ni, ni'in chaa ña'nu, ni kukuee ti ni kuu kanchuku yo. Chi jini va'a ni ja kuan kuña'nu taka ñuu yo.

³ Ti tendi'i saña naa na ka jikanta'u na nuu Yandios ja kuu maa ni, ti ka nakua'a na ja yiñu'un nuu ni, chaa kuña'nu Félix. ⁴ Ti kuee sa'a ini ni, ti kunso'o ni jnu'un ka'an na, tu kukuee yo, chi ndee kuee ini ni. ⁵ Ni ka jini na ja chaa ja'a tundo kuu kuiti da. Ni tu'u ñuyivi ni ska'an da yivi Israel. Kuu da ñin ni xini jiin ja ni nani Jesús, chaa ñuu Nazaret. ⁶ Ti undi ni kuni kusikin chaa da veñu'un ka'nu na, ti ni ka jniñ na da presu, ti ni ka kankuachi na ja'a da nava iyo ley na naa na. ⁷ Ti chaa yinda'a soldado ñuu Lisias ni kivi da, ti ni kenchaa da Pablo nuu na naa na. ⁸ Chaa un ni ta'u jniñu ja na kii kankuachi na ja'a Pablo undi nuu ni. Kuu kajnu'un ni da, ti kuni ni na siki kankuachi na ja'a da —sia'an ni ka'an Tértulo.

⁹ Ti suni sia'an ni ka ka'an tendi'i chaa Israel un ja sia'an ni kuu ndixia nava ka'an Tértulo. ¹⁰ Yukan na ti chaa kuu gobernador un, ni sa'a da seña nuu Pablo ja na ka'an da, ti Pablo ni ka'an da:

—Kusiini na, chi ni'in kunso'o ni jnu'un ka'an na, chi jini na ja tijni kuiya ni ta'u ni jniñu nuu ni tu'u ñuu ja'a. ¹¹ Ti ni'in kuu nduku jnu'un ni, ti kuni ni ja sa uxi uu kivi ni jaa na Jerusalén, ja na chiñu'un na Yandios. ¹² Tu ni sa'a na ni ñin jniñu ja tu iyo va'a ini veñu'un ka'nu un, ni ini veñu'un kuachi, nuu suni ni ka nchañu'un yivi Israel, ni inga ñuu un. ¹³ Yivi ja'a tu kachi da nuu ni nu ndoo ni sa'a na ja kankuachi da ja'a na vijna.

¹⁴ Ja'a kuu jnu'un ka'an na jiin ni. Nchañu'un na Yandios. Ti Yandios un kuu yaa ni ka nchañu'un yivi jana'an. Kandixia na taka jnu'un ni chiso Moisés ja kuu ley yo. Suni kandixia na taka jnu'un ni chiso chaa ni ka ka'an ja kuu Yandios. Nchañu'un na Yandios nava ni kachi Jesús, ko ka ka'an chaa Israel ja'a ja tu va'a ichi ni xna'an Jesús. ¹⁵ Suni kandixia na ja nandoto ndiyi nanu ka kandixia chaa Israel ja'a. Yivi va'a nuu Yandios, nandoto i ti yivi tu ni ni sa'a jniñu va'a nuu Yandios, suni nandoto i. ¹⁶ Yukan kuu ja nini nduku na ichi va'a, chi kukuee kancha na ja kuu nuu Yandios, ti suni ja kuu nuu yivi naa i.

¹⁷ Tijni kuiya ni yaku na inga nación, ti ni nandeokuñi na ñuu Jerusalén ja na nakua'a na xu'un nuu yivi nda'u, ja ni ka kekoo yivi uu ga ñuu un. ¹⁸ Kivi ni kunde na Jerusalén, ni ja'an na ini veñu'un ka'nu un, ja na siuku na nava ka sa'a ni. Tu ni ka'iin kua'a yivi, ni tu ni ska'an na yivi un. Ti ni kande na ini veñu'un un, ti ni ka jini sava chaa Israel ka yi'i ñuu Asia saña. ¹⁹ Ti na kachi na ja chaa yukan kuu ja kikoyo undi ja'a, ja na kankuachi da ja'a na, nu ndo'o ini da ja ni sa'a na kuachi. ²⁰ Ti tu ni chakoyo ni ñin da. Ja yukan kuu ja chaa ja'a na kachi da nuu nau

ïin kuachi ni'in ni sa'a na, ti ja ni ka xndichi da saña na ni kundichi na nuu ka ndututu ka'nu chaa Israel. ²¹ Tu ni ka ni'in da ni ïin kuachi siki na, ko nu suu ja ni ka'an jaa na nuu da naa da nu junta un, ti kachi na: “Vijna ti ka chakuachi ni saña, chi kandixia na ja nandoto ndiyi.” Sia'an ni kachi na nuu da —kachi Pablo.

²² Nu ni jini va'a Félix nava ka kandixia yivi Jesús. Yukan na ti ni kachi da jiin chaa un naa da:

—Iyo va'a sia'an ni, ti kuu kinkoyo ra vijna. Xnakan na chaa yinda'a soldado Lisias, ti sa na nde'e yo nasa sa'a yo jiin jniñu ja'a —ni kachi da.

²³ Yukan na ti Félix, ni ta'u da jniñu nuu capitán un ja na kundito da Pablo, ti na kuu kee da ti'li, ti na kuu kivikoyo sava chaa ka kuu jna'an Pablo, ja na kin nde'e da chaa.

²⁴ Nu ni ya'a tijni kivi, ti ni jaa tuku Félix jiin ñasi'i da Drusila. Ña'an yukan kuu ïin ñaa ñuu Israel. Yukan ti ni kana da Pablo. Ni ñuso'o Félix jnu'un ni ka'an Pablo nava ka kandixia yivi jnu'un Jesús. ²⁵ Ni ka'an Pablo ja na kaka ndaa yo nuu Yandios. Suni ni kachi da ja na koto va'a yo maa yo ja tu sa'a yo jniñu ja tu va'a. Suni ni kachi da ja jaa ïin kivi xndichi Yandios ñuyivi. Sia'an ni kachi Pablo nuu da. Yukan na ti ni yu'u Félix, ti ni kachi da jiin Pablo:

—Kua'an va'a ga, ti ïin kivi kukuee sa na ka'an tuku yo —ni kachi da.

²⁶ Félix kuni da ja na kua'a Pablo xu'un nuu da ti sia da chaa. Yukan kuu ja tijni jinu kana da Pablo ja na ka'an da jiin da. ²⁷ Sia'an ni kuu undi uu kuiya, ti Félix ni kee da ja ni kuu da gobernador. Kuni da ja na kendo va'a da jiin chaa Israel, ti ni xndoo da presu Pablo. Sia'an ni kuu, ti ni kivi Porcio Festo kuu da gobernador ñuu un.

Kandichi Pablo nuu Festo

25

¹ Yukan na ti ni jaa Festo, ni nukoo da kuu da gobernador. Ni kuu uni kivi, ni kee da Cesarea ti kua'an da Jerusalén. ² Nu ni jaa da yukan, ti sutu ka kuña'nu un jiin chaa ka kuña'nu Israel, ni ka keja'a da ka ka'an da jiin Festo. Chaa Israel un ni ka kankuachi da ja'a Pablo. ³ Ni ka ka'an nda'u da nuu Festo ja na nataji da Pablo ñuu Jerusalén. Sia'an ni ka ndo'o ini chaa Israel, chi ka kuni da ja kinsa'yi da ichi un, ti ka'ni da Pablo. ⁴ Festo ni kachi da jiin chaa Israel un:

—Na kendo Pablo presu ñuu Cesarea. Jaku ni kivi ti nandeokuñi tuku na yukan. ⁵ Yukan kuu ja ni'in chaa ka kuña'nu kikoyo ni jiin na ñuu Cesarea, ti nu iyo ñin kuachi ni sa'a chaa un, kuu kankuachi ni ja'a da —ni kachi Festo.

⁶ Ti Festo ni kendo da yajni uxi uu ga kivi ñuu Jerusalén, ti sa ni nandeokuñi da Cesarea. Ni kundijin inga kivi ti kua'an da ve'e sticia. Ni ta'u da jniñu ja na kinchaka soldado un Pablo nuu da. ⁷ Yukan ti ni jaa Pablo nuu ni nukoo da. Ni ka'iin suni chaa Israel ja ni chaa undi ñuu Jerusalén, ti chaa Israel un ni ka tu'va da nuu Pablo. Kua'a xaan kuachi ni ka chaa da siki Pablo, ko tu ni ka ni'in da jnu'un ka'an da ja kankuachi ja'a Pablo. ⁸ Yukan ti Pablo ni kachi da jiin Festo:

—Ni ñin kuachi tundo ni sa'a na. Tu ni sa'a na ñin kuachi nuu ley Israel, ni tu ni sa'a na ni ñin kuachi nuu veñu'un ka'nu da, suni tu ni sa'a na ni ñin kuachi nuu César, chaa kuña'nu ga ñuu Roma —ni kachi da.

⁹ Festo kuni da ja na kendo va'a da jiin chaa Israel un, ti ni jikajnu'un da Pablo:

—¿Kuni ra no'on ra Jerusalén, ti yukan na kachi ri nasa sa'a yo nu? —ni kachi da.

¹⁰ Ti ni ka'an Pablo:

—Kandichi na nuu ni'in chaa kuña'nu, ja ni ta'u jniñu nuu ni undi Roma, ti ja'a kachi ni nasa sa'a yo, ti jini va'a

ni ja saña tu ni sa'a na ni iin kuachi nuu chaa Israel. ¹¹ Tu nduku na ja na keta'u na, chi jini na ja tu na kuachi ni sa'a na ja na kuu na. Ti tu yu'u na ja kuū na. Tu kuu nakua'a ni saña nuu yivi Israel un, chi tu iyo ndaa jnu'un ka kankuachi da siki na. Jikanta'u na nuu ni ja maa César, chaa kuña'nu ga un, na xndichi da saña —ni kachi da.

¹² Sia'an ni kuu, ti Festo ni keja'a da ka ndajnu'un da jiin chaa ka'iin jniñu jiin da un. Yukan ti ni kachi da nuu Pablo:

—Jikanta'u ra ja na xndichi maa César ro'o, chi maa da kuña'nu ga, ti yukan ki'in ra —ni kachi da.

Kandichi Pablo nuu inga chaa kuña'nu

¹³ Nu ni ya'a tijni kivi, ti ni jaa chaa kuña'nu Agripa jiin ñasi'i da Berenice ñuu Cesarea ja kanxia'u da jiin Festo.

¹⁴ Ni ka kendo da yukan tijni kivi. Ti Festo ni jani da jnu'un Pablo nuu Agripa, ti ni kachi da:

—Iyo iin chaa kande vekaa ja'a, ja ni xndoo Félix na ni kee da jniñu da. ¹⁵ Na ni ja'an na Jerusalén, ti taka sutu Israel ka kuña'nu un jiin chaa ka kuña'nu Israel, ni ka ndakuni'in da kuachi ni sa'a Pablo nuu da. Ka kuni da ja na ka'ni na chaa un. Ti ni kachi na jiin da naa da ja ka ndisojniñu na nuu ñuu Roma, ti Roma ta'u jniñu nuu ni ñuyivi, ti ka jandatu yo ley un. ¹⁶ Yukan kuu ja tu kuu xndichi yo yivi nu tu jini da nau ja kankuachi ja'a i, ni tu kuu ja nama da maa da. ¹⁷ Sia'an ni kuu, ti chaa Israel un ni kikoyo da undi ja'a. Ti tu ni xnaa na kivi na, chi inga kivi ni ja'an na ve'e sticia na, ti ni ta'u na jniñu nuu soldado ja na keni'in da Pablo. ¹⁸ Ni ndo'o ini na ja ni sa'a da iin kuachi ka'nu, ko tundo ni ka kankuachi chaa Israel ja'a da. ¹⁹ Tendi'i chaa Israel ka kuni kankuachi da, chi Pablo tu ni siuku da jnu'un. Chaa Israel un, suni ni ka jani da jnu'un iin chaa ni nani Jesús. Ni ka kachi da ja ni ji'i Jesús, ko Pablo ni kachi da ja chaku da. ²⁰ Sia'an ni kuu, ti tu ni

chaku ini na jnu'un ka ka'an da. Yukan ti ni jikajnu'un na Pablo nu kuni no'on da Jerusalén ja na xndichi na da siki jniñu ja'a. ²¹ Sia'an ni kuu ti Pablo, ni kachi da ja maa César na kachi da nasa xndi'i yo jnu'un ja'a. Yukan kuu ja ni ta'u na jniñu ja na kendo Pablo vekaa undi kivi na nataji na da ñuu Roma, nuu kancha César —ni kachi Festo nuu Agripa.

²² Yukan na ti ni kachi Agripa:

—Sunu ru'u, kuni kunso'o ri jnu'un ka'an chaa un —ni kachi da.

Ti ni kachi Festo:

—Iña ti kunso'o ni jnu'un ka'an da —ni kachi da.

²³ Ni kundijin inga kivi, ti ni chakoyo yivi jiin Agripa jiin Berenice. Ti ka ñu'un da sa'ma fino. Ni jakoyo da ve'e nuu kunso'o da jnu'un ka'an Pablo, ti ni ka kivi da jiin soldado ka kuña'nu jiin yivi ka kuña'nu ñuu un. Sia'an ni kuu, ti Festo ni ta'u da jniñu nuu kuun soldado ja na keni'in da Pablo. ²⁴ Yukan na ti Festo ni keja'a ka'an da nuu ndi'i yivi ni ka ndututu un:

—Ni'in, chaa kuña'nu Agripa jiin tendi'i yivi ka'iin ve'e ja'a, nde'e ni naa ni, ja'a kandichi chaa ja'a. Tendi'i chaa Israel ni ka kankuachi da ja'a da nuu na ñuu Jerusalén. Suni sia'an ni ka kankuachi da ja'a Pablo na ni kikoyo da ñuu Cesarea ja'a. Ni ka ndondaa da siki Pablo, ti ka kachi da ja na kuū Pablo. ²⁵ Ni ndo'o ini na ja tu ni sa'a da ñin kuachi ja na kuū da. Ko Pablo ni jikanta'u da ja César kuu ja na kachi nasa kuu jniñu ja'a. Ti ni keja'a ndo'o ini na ja nataji na da nuu kancha César. ²⁶ Kuni taji na tutu nuu chaa kuña'nu un, ko tu iyo ni ñin jnu'un ja kachi na nuu da. Yukan kuu ja ni kachi na ja keni'in na Pablo nuu ni'in naa ni. Kandichi da nuu ni ja'a, ni'in chaa kuña'nu Agripa. Yukan kuu ja kunso'o ni nava jnu'un ka'an da, ti maa ni kachi ni nasa ndo'o ini ni ja sa'a yo jiin chaa ja'a. Sia'an na ti ni'in na jnu'un ka'an na nuu tutu taji na nuu César.

²⁷ Sia'an ni kachi na, chi ni ndo'o ini na ja tu iyo va'a ja taji yo ñin presu nuu César, ti nu tu kachi yo na kuachi ni sa'a da —ni kachi Festo nuu Agripa.

Ni nama Pablo maa da nuu chaa kuña'nu

26

¹ Yukan na ti ni kachi Agripa nuu Pablo:

—Kuu ka'an ra ja'a maa ra vijna na —ni kachi da.

² Ti Pablo ni ndokani da nda'a da, chi ni kanxia'u da jiin Agripa, ti ni kachi da:

—Ni'in, chaa ña'nu Agripa, kusii ini na, chi ni ja'a ni jnu'un vijna ja na ka'an na ja'a maa na. Na kachi na nuu ni ndoo ni sa'a na ja chaa Israel ka kankuachi da ja'a na.

³ Kusii ini na, chi jini na ja ni'in jini va'a ni jnu'un chaa Israel. Jini va'a ni na jnu'un ka ka'an da. Yukan kuu ja jikanta'u na nuu ni ja na kunso'o kuee ni jnu'un ka'an na.

Nasa ni chaku Pablo ti sa ni kandixia da Jesús

⁴ Siin ka'an Pablo jiin Agripa:

—Tendi'i chaa Israel ka jini da nasa ni ja'nu na ñuu na. Suni ka jini va'a da nasa ni chaku na ñuu Jerusalén. ⁵ Maa da ka jini va'a da saña ja ni kuu tijni kuiya. Ti nu kuu kachi da ja kuu na ñin chaa fariseo ka siuku ni'in taka ley Israel.

⁶ Ti vijna chaa Israel un, ka xndichi da saña chi kandixia na ja Yandios naxndoto ya tendi'i ndiyi nava ni kachi ya nuu yivi ña'nu yo najana'an. ⁷ Sia'an ti tendi'i yivi Israel ka kandixia i. Yukan kuu ja ka kuni siuku ni'in da, ti ka junukuachi da nuu Yandios ndi kivi ndi ñuu. Ja sia'an kuu ja kandixia na ja nandoto ndiyi, ti siki yukan ni ka kankuachi da ja'a na. Sia'an ka'an na jiin ni'in, chaa ña'nu.

⁸ Ti tu iyo va'a ja ka ndo'o ini ni ja Yandios tu naxndoto ya ndiyi.

⁹ Undi najana'an, ndo'o ini na ja iyo va'a jniñu ni sa'a na ja ni ka'an na siki Jesús, chaa ñuu Nazaret. ¹⁰ Ti sia'an ni

sa'a na ñuu Jerusalén. Ni ka ja'a sutu ka kuña'nu jniñu un nuu na, ti saña ni jnaa na vekaa taka chaa ni ka kandixia Jesús. Ti suni ni ndu ñin nuu ini na jiin chaa ni ka ja'ni yivi ka kandixia Jesús. ¹¹ Taka kivi ni ja'an na ini veñu'un nuu ka nchañu'un yivi naa i, ti ni ja'a na tau i. Sia'an ni ka chisa'yí i jnu'un Jesús. Ni kuiti xaan ini na nuu i. Yukan kuu ja ni ja'an na inga ñuu jika ga, ti ni kani na taka yivi ka kandixia un.

Kachi tuku Pablo nasa ni kandixia da jnu'un Jesús

¹² Siin ka'an Pablo jiin Agripa:

—Sia'an ni kuu, ti sutu ka kuña'nu un, ni ka ja'a da jniñu nuu na ja na kin jniñi na presu chaa ka kandixia undi ñuu Damasco. ¹³ Ti ni'in, chaa ña'nu, na kachi na nuu ni ja ichi kua'an na undi Damasco, ti ja kuan kuu koxiuu, ti ni jini na undi andivi ni ndinchaa ñin nduva nuu na, jiin suni chaa kuankoyo jiin na, ni'in ga ni ndinchaa nduva un ja kuu nduva ndikandii. ¹⁴ Ti tendi'i na naa na ni ka nduva na nuu ñu'un, ko saña ni jiniso'o na ñin ndusu ni ka'an yu'u hebreo (ja ka'an yivi Israel), ti ni kachi: “Ro'o Saulo, tu iyo va'a ja ka kanaa ra jiin ri. Ti stuji ra maa ra, nanu sa'a xndiki nu ja'a ti patada punta puya”, ni kachi ndusu un. ¹⁵ Yukan ti ni jikajnu'un na: “Nau ni'in ka'an taa”, ni kachi na. Ti ndusu un ni kachi jiin na: “Ru'u kuu Jesús, ti ro'o kuu ja kanaa jiin ri. ¹⁶ Ndokuiñi ti kundichi ra. Ni jini ra ru'u, chi ru'u ja ni nakaji ri ro'o ja na sa'a ra jniñu ri, ti kani ra jnu'un taka ja ni jini ra vijna. Suni nakani ra jnu'un nu na kuni ra taka ga ja xna'an ri nuu ra. ¹⁷ Chindee ri ro'o ja tu kuu kani yivi Israel ro'o, ni yivi inga nación. Ti taji ri ro'o ja na sa'a ra jniñu ri, chi ki'in ra nuu kanchuku yivi inga nación, ¹⁸ ja na kandixia i ru'u. Na xndoo i taka jniñu kue'e ka sa'a i, ti na kandixia i ru'u. Tukaa ga sa'a i nava kuni ja'u'u un, ti na kandixia i nava kuni maa Yandios. Ti sia'an

na kenchaa kuachi i un ki'in, ti nanita'u i nuu Yandios jiin uu ga yivi ni nakaji ri", ni kachi Jesús nuu na.

¹⁹ Sia'an ni kuu, ti ni jandatu na jnu'un ni ka'an Jesús jiin na undi andivi. ²⁰ Ti undi nuu, ni xna'an na jnu'un Yandios ja na nakani ini i nuu kuachi i, ti na xndoo i taka jniñu kue'e ka sa'a i, ti na kandixia i jnu'un Jesús. Ti na sa'a i jniñu iyo va'a, nanu ka sa'a yivi ka kandixia Jesús. Sia'an ni ka'an na undi nuu yivi kanchuku ñuu Damasco, ti suni sia'an ni ka'an na ñuu Jerusalén. Suni jnu'un un ni ka'an na nuu yivi kanchuku ni ndañuu Judea jiin nuu yivi kanchuku inga nación. ²¹ Ti yukan kuu ja siki jnu'un ka'an na un, ni ka jniñi yivi Israel saña ini veñu'un un, ti ka kuni ka'ni da saña. ²² Ni chindee Yandios saña undi vijna. Siin na ka'an na nuu taka yivi. Suni jnu'un ka'an na nuu chaa ka kuña'nu, ka'an na jiin taka ga yivi. Na jana'an ni ka ka'an chaa profeta jnu'un Yandios, ti suni ni ka'an Moisés. Ni ka ka'an da nava kii Jesús. ²³ Ni ka kachi da nava kondo'o Jesús ti kuū ya, ti nandoto tuku ya nuu ñuji'i. Maa ya kuu ja nandoto undi nuu kuiti. Sia'an ni kachi ya nasa nanita'u yivi Israel. Ti sia'an kachi ya nasa nanita'u yivi inga nación. Ti jnu'un yukan kuu jnu'un ni ka ka'an profeta na ni ka ka'an jnu'un Yandios najana'an. Ti jnu'un yukan kuu ja ka'an na nuu yivi vijna —ni kachi Pablo.

Ni ka'an Pablo jiin Agripa ja na kandixia da jnu'un Jesús

²⁴ Sia'an ni ka'an Pablo ja'a maa da nuu Agripa jiin uu ga chaa ka'iin un. Ti Festo ni keja'a ka'an jaa da, ti ni kachi da jiin Pablo:

—Kaku'u ra, Pablo. Ja xaan ni skua'a ra, ti ni nduku'u ra —ni kachi da.

²⁵ Ko Pablo ni kachi da nuu Festo:

—Ni'in chaa kuña'nu, tu kaku'u na. Ja ni kachi kaji na ñin jnu'un ndaa nuu ni, ti jnu'un ka'an na un, jandaa ndixia kuu. ²⁶ Chaa kuña'nu Agripa ja'a, jini va'a da jnu'un ni

ka'an na. Tu ndi'i ini na ka'an na jiin da, chi jini na ja jini va'a da nava ka'an na jiin ni. Jini da ja yukan kuu nuu ndijin ja ni ka jini taka yivi taka jnuhun Jesús —ni kachi da nuu Festo. ²⁷ Sia'an ni kuu ti ni kachi Pablo nuu Agripa:

—Jini va'a na ja kandixia ni jnu'un ka ka'an chaa ni ka ka'an ja kuu Yandios undi na ja na'an, ni'in, chaa ña'nu Agripa —ni kachi Pablo. ²⁸ Ti ni kachi Agripa jiin da:

—Va ndo'o ini ra ja yachi kandixia ri Jesús —ni kachi da. ²⁹ Ti ni kachi tuku Pablo jiin da:

—Kakan nuu Yandios ja na nakandixia ni Jesús. Vasu vijna xi luego ni, kandixia ni ti kuni na ja tendi'i ni nava ka iin ja'a. Ja ni ka jini ni nava ni ka'an na vijna. Kuni na ja nduu ni cuenta saña ko tu kuni na ja konde ni vekaa cuenta maa na —ni kachi da. ³⁰ Sia'an ni kuu ti chaa ña'nu Agripa jiin Festo jiin Berenice jiin tendi'i yivi ni ka ndututu un ni ka ndokuiñi da. ³¹ Ti kuankoyo da fuera ti ni ka keja'a ka ndajnu'un da, ti ni ka kachi da:

—Tu ndoo ni sa'a chaa un ja na kuu da, ni tu kuu konde da vekaa —ni ka kachi da. ³² Ti Agripa ni kachi nuu Festo:

—Undi nuu kuu sia yo da ni kuu, ko vijna tu kaa, vanuxia ja maa da ni kachi da ja César na xndichi da chaa —ni kachi Agripa.

Ni ka taji da Pablo undi Roma

27

¹ Nu ni ka ndo'o ini da ja taji da saña undi Italia, nuu kancha César, Pablo jiin uu ga presu, ni nakua'a da chaa nuu ñin chaa ni nani Julio, ja yinda'a da soldado batallón Augusto. Saña Lucas, suni kua'an na jiin da naa da. ² Aristarco, ñin chaa Tesalónica ja kuu ñin ndañuu Macedonia, suni kua'an da jiin na. Ni ka kivi na ñin barco ja ni chaa ñuu Adramitio. Kuni ki'in barco un taka ñuu yu'u mar ja ka kuu ñuu Asia. Sia'an ni kuu, ti kuankoyo na. ³ Ni

kundijin inga kivi, ti ka jaa na ñuu Sidón. Julio ni kunda'u ini da Pablo, ti ni ja'a da jnu'un ni ja'an Pablo nuu chaa mani da jiin ja kanchuku da ñuu un, ti yukan ni ka ja'a da nuu Pablo taka ja nandi'i da. ⁴ Yukan ti ka kivi tuku na barco. Kuankoyo na ti ni kendo na ñuu Sidón. Ni ka ya'a na ñuu Chipre, ja ni kendo ichi sajni, chi kee xaan tachi inga ñuu un. ⁵ Ni ka ya'a na sava nuu mar un, ti ni ka ya'a na yajni costa ñuu Cilicia jiin Panfilia, ti ni ka jaa na ñuu Mira, ja kuu ñin ndañuu Licia. ⁶ Ñuu Mira yukan ni ni'in chaa yinda'a soldado un inga barco ñuu Alejandría, ja ki'in undi Italia. Yukan ti ni kachi capitán un ja na kivi koyo na ini barco un. ⁷ Yukan ti ni ka kee na kuankoyo na. Tijni kivi kuee xaan ni ka jika na. Kua'a xaan nundo'o, ti sa ni ka jaa na ñuu Gnido. Ti tukaa ni siin ga barco un ichi kua'an, chi kee xaan tonto tachi. Yukan ti ni ka ya'a na yajni ñuu Salmón, ni ka ya'a na yajni costa ñuu Creta. Sia'an ni ka ya'a na, chi tukaa kee xaan tachi yukan. ⁸ Ti yii xaan nu ni ka siin na ni kani costa un, ti ni ka jaa na yajni ñuu Lasea nuu nani “Ka kendo va'a barco.” ⁹ Ni ka'iin na tijni kivi yukan. Tukaa ni kuni siin barco un, chi ja ni nasama yoo ja kee xaan tachi. Ja ni ya'a kivi viko ja ni ka iyo ndicha ini yivi Israel, ti kivi un tukaa ga ni jika barco, chi sandau keka'nu nuu mar un. Yukan kuu ja ni xndaku Pablo nuu chaa un, ¹⁰ ti ni kachi da:

—Ñani naa ni, ndo'o ini na ja nu na siin yo, ti koo xaan yo nundo'o. Xnaa yo carga ndiso barco ja'a, ti suni kuu xnaa yo maa barco ja'a, ti suni undi maa yo naa yo —ni kachi Pablo.

¹¹ Ti chaa yinda'a soldado un tu ni chunso'o da jnu'un ni ka'an Pablo, ti ni jandatu ga da nuu capitán barco un jiin nuu chaa xiin barco un, ti tu ni ka chunso'o da jnu'un ni ka'an Pablo. ¹² Ti barco un, tu kuu kendo va'a un, chi kuun xaan sau ja kuu viko sau, ti kee xaan tonto tachi kivi

un. Yukan ti ni ka ndo'o ini da ja iyo va'a ga nu na kinkoyo da ichi, ti ka ndo'o ini da ja ki'in da undi Fenice, ñin puerto ja kendo ñuu Creta. Ka ndo'o ini da ja iyo va'a ga puerto un, chi sa'a vijin xaan, tu kee xaan tachi, ti puerto kendo ichi nuu kaña ndikandii.

Kee tachi sau xaan nuu mar

¹³ Yukan ti ni keja'a kee ñin tachi vita ichi vee. Ti ka ndo'o ini da ja kuu siin da ichi kuankoyo da. Ka kee da kua'an da. Ni ka ya'a da yajni costa ñuu Creta. ¹⁴ Ko tu ni ka jika kua'a da, ti ni keja'a kee ñin tachi xaan ichi nenu ñuu Creta. Kee xaan tachi nuu kua'an barco un. Kuu ñin tachi ja vaji ichi nuu kaña ndikandii, kachi yivi un. ¹⁵ Tukaa ni kuni siin barco un, chi kee xaan tachi nuu kua'an barco un, ti ni nachinda'a ichi jata. ¹⁶ Sia'an ni kuu, ti ni ka ya'a na yajni ñin ñuu lulu nani Clauda. Tu ni kee xaan tachi nu ni ka ya'a na yukan. Barco un ñu'un inga barco lulu. Ni ka jista da barco lulu un, ti ni ka na chondee na ini barco ka'nu un, ko ni'in iyo ja sa'a yo jniñu un. ¹⁷ Sia'an ni kuu, ti chaa un ni sakutu da barco ka'nu un jiin yo'o ka'nu, ti ni ka ju'ni da. Ni ka ndo'o ini da ja tu te'nde barco un. Yukan ti ni ka keja'a ka yu'u da ja kin kaninchaa barco un maa nuu ñiti un ja ni xndaa nducha mar un. Yukan ti ni ka nasinu da manta ka'nu un, chi chii manta un kani tachi, ti chinda'a i barco un kua'an. Ti ni ka sia da maa da kuankoyo da jiin tachi un. ¹⁸ Ni kundijin inga kivi, ni ka keja'a ka skaña da ndajniñu ñu'un ini barco un nuu nducha, chi tachi sau un sa'a ja kanda barco un nuu mar. Ti sia'an ni ka sa'a da ja na nduñama barco un. ¹⁹ Ni kundijin inga kivi, ti ni ka skaña na taka ndajniñu ja jajniñu maa barco un. ²⁰ Tijni xaan kivi tu ni ka jini na ndikandii, ni tu ni ka jini na chuxini. Sia'an ni kuu, ti ni ka keja'a ka ndo'o ini na ja tukaa kendajiyo na, chi kee xaan tonto tachi, ti kuun xaan tonto sau.

²¹ Tijni xaan kivi tukaa ni ka yee na staa. Yukan kuu ja Pablo ni keja'a ka'an da jiin da:

—Tendi'i ni'in naa ni, tu ni ka chunso'o ni jnu'un ni kachi na nuu ni, na ni ka'iin yo ñuu Creta. Tu ni iyo va'a ja ni ka kee ni ñuu Creta. Yukan kuu ja kando'o kanene yo vijna, ti ni ka xnaa yo taka ndajniñu yo. ²² Ko vijna na kachi na jiin ni ja koto xndi'i yo ini yo. ²³ Ja ka jini ni ja saña junukuachi na nuu Yandios, ti sa'a na jniñu nava kuni maa ya. Jakuaa vijna ni taji ya ñin tajnu ya nuu na, ²⁴ ti ni kachi tajnu un nuu na: “Koto yu'u ra, ro'o Pablo. Nini kuu ja kin ka'an ra jiin César. Ni kachi Yandios ja chindee ya ro'o. Nama ya ro'o jiin taka chaa ka'iin barco ja'a, ti ni ñin da tu kuū”, ni kachi tajnu un. ²⁵ Yukan kuu ja na kachi na jiin ni ja tu xndi'i ni ini ni naa ni, taka yo naa yo. Saña kandixia na Yandios. Jini na ja siuku ya nava ni kachi tajnu ya jiin na. ²⁶ Barco ja'a kin kaninchaa maa nuu ñin ñu'un kendo ma'ñu mar ja'a —ni kachi da.

²⁷ Ni kuu xia'un kivi sa ni ka jankoyo na. Ti ñin jakuaa kua'an barco un nuu mar Adria, ti ndanu ndenu barco un kua'an jiin tachi un. Ja yajni ñuú, ti chaa ka sajniñu jiin barco un, ni ka ndo'o ini da ja kuan kuyajni na nuu ñu'un. ²⁸ Yukan kuu ja ni ka keja'a da ka chikua'a da nasa kunu ñu'un nducha nuu ka ja'an na, ti ni ka jini da ja iyo oko xia'un ñin metro. Ni ka jika na ti'li ga, ti ni ka chikua'a tuku da nducha un, ti ni ka jini da ja iyo oko uxia metro ja kunu. ²⁹ Ni ka yu'u xaan da ja jaku'un barco un jiin yuu, ti kuu kue'e. Ja yukan kuu ja ni ka nasinu da kuun kaa nuu nducha ichi jata barco un. Kaa un sa'a ja tukaa kaka barco un. Ti chaa un ni ka ndi'i xaan ini da, ti ka ndatu da ja na kundijin inga kivi. ³⁰ Yukan ti chaa ka sa'a jniñu jiin barco un, ka kuni'in barco lulu un nuu nducha, chi ni ka kachi da ja sia'an na sinu da kaa ichi nuu barco un, ko ni ka xnda'u da. Ni ka sa'a da sia'an ja ka kuni nama da maa

da. ³¹ Yukan ti Pablo ni keja'a ka'an da jiin chaa jiin nuu tendi'i soldado da, ti ni kachi da:

—Nu tu kendo chaa un nuu barco ja'a, tu kuu nama yo maa yo —ni kachi da.

³² Yukan na ti soldado un ni ka ja'ncha da yo'o yinda'a barco lulu un, ti ni ka sia da kua'an nuu nducha un. ³³ Nu kuan ndii, ti ni kachi Pablo jiin da naa da:

—Kaji ni naa ni ti'li ndoo iyo. Vijna ni kuu xia'un kivi ja tukaa ni ka yee ni staa, ni tu ni kuu kusu ni ti'li naa ni.

³⁴ Yukan kuu ja na kachi na nuu ni ja kaji ni ti'li ja na ja nani'in ini ni ti'li, ti na kuu sucha ni naa ni. Sia'an ti sa kuu nama ni maa ni naa ni, chi ni iin yo tu kondo'o vasu ti'li —ni kachi Pablo.

³⁵ Ni ndi'i ka'an Pablo jnu'un un, ni ki'in da iin staa stila, ti tendi'i da ni ka jini ja ni nakuanta'u Pablo nuu Yandios. Ni ja'nu sava da staa stila un, ti ni keja'a da yaji da. ³⁶ Yukan ti tendi'i chaa un ni ka kundee ini da, ti ni ka yee da ti'li. ³⁷ Ka'iin uu ciento uni xiko xia'un iin yivi ini barco un. ³⁸ Ni ka yee da undi ni ka ndutu chii da. Yukan ti ni ka skaña da triu nuu nducha un ja na nduñama barco.

Keka'nu barco

³⁹ Ni kundijin inga kivi, ti ni ka jini da ja kuan kuyajni ñu'un un, vasu tu ni ka nakuni da naa ñuu kuu. Ni ka jini da yu'u mar un nuu ñu'un na'in nducha, nuu vita xaan ñiti yu'u mar un. Ni ka kinyii da nu kuu tu'va barco undi yukan. ⁴⁰ Yukan ti ni ka sia da kaa ka yindaka barco un, ti ni ka sia da kua'an nuu mar. Ti ni ka ndaji da yo'o ndikun tabla ja yinda'a nuu barco. Ni ka ndokani tuku da manta ichi nuu barco un, chi tachi un sa'a ja na ki'in tuku barco un ichi yu'u mar. Sia'an na ti kuantu'va barco undi yu'u mar. ⁴¹ Jaku ni ga ti ya'a barco un undi nuu ñu'un na'in nducha un, ti ni jakoto nuu ni ndututu ñiti un, ti ni'in xaan ni jakoto xini barco un, ti tukaa ni kuni kanda. Ichi

jata barco un ni keja'a jna'nu ja ni'in kaninchaa nducha un chii. ⁴² Tijni soldado un ka kuni ka'ni da taka presu un, nava tu sucha da nuu nducha un, ti jaa da nuu yi'i ñu'un, ti kunu da ki'in da. ⁴³ Chaa yinda'a soldado un tu ni kuni da ja kuū Pablo. Yukan kuu ja tu ni ja'a da jnu'un ja ka'ni soldado un taka presu un. Ti ni ta'u da jniñu ja tendi'i chaa ka jini sucha, na ndava da nuu nducha un, ti na sucha da ki'in da undi nuu yi'i ñu'un yu'u mar un. ⁴⁴ Suni ni kachi da ja uu ga da na kinkoyo da siki tabla, xi siki iin pedazo maa barco un. Sia'an ni ka kundee da ni ka nama da maa da, ti ni ka jaa da nuu yi'i ñu'un undi yu'u mar un.

Kande Pablo ñuu Malta

28

¹ Sia'an ni ka nama na maa na nuu mar un, ti sa ni ka jini na ja ñu'un lulu un nani Malta, ti kande ma'ñu mar un. ² Yivi kanchuku yukan ni ka kunda'u ini da saña naa na. Ni ka joto da ñu'un, chi kuun sau, ti vijin ka jna'an na. Sia'an ni ka chindee da saña naa na. ³ Ti Pablo suni ni nastutu da uu nduku ichi un, ti ni jnaa da nuu ñu'un. Yukan ti iin koo ni kendava ti nuu ñu'un un ja ni'ni xaan. Ni ndava ti ti ni yeyi'i ti nda'a Pablo, ti tu kuni ti sia ti. ⁴ Nu ni ka jini yivi ñuu un ja yindaka koo un nda'a Pablo, ti ni ka ka'an:

—Va nu suu chaa ja'ni ña'an kuu chaa ja'a. Ti vasu ni nama da maa da nuu mar, ko Yandios tu ja'a ya jnu'un ja na kuchaku da —ni ka kachi i.

⁵ Ti Pablo ni kisi da koo un nuu ñu'un un, ti tundo ni kuu nda'a da. ⁶ Ti yivi un ka ndatu i, chi ni ka ndo'o ini i ja kaa kuiñi nda'a Pablo, ti yachi kuū da. Ti ni kuu na'an ka ndatu da, ti ni ka jini da ja tundo ni jna'an Pablo. Yukan ti ni ka ndo'o tuku ini da, ti ni ka kachi da:

—iin yandios kuu Pablo —ni ka kachi da.

⁷ Yajni un nchaa iin chaa nani Publio. Chaa un ta'u da jniñu nuu ñuu lulu un. Yajni nu ni ka joto yivi un ñu'un nchaa ve'e da jiin ñu'un da. Ni kachi da nuu na:

—Ña'an ni ve'e na —ni kachi da.

⁸ Ti tata Publio, katuu da ku'u da, ti ka'u xaan jna'an da. Jna'an da kue'e kiji, jiin kue'e kuun. Pablo ni tu'va da nuu katuu tata Publio, ti ni jikanta'u da nuu Yandios. Ni chuxndee da nda'a da siki chaa ku'u un, ti ni nduva'a da. ⁹ Yukan na ti tendi'i yivi ka ku'u ñuu un ni ka kikoyo da, ti ni ka nduva'a da. ¹⁰ Yivi un ni ka ja'a da kua'a xaan ndajniñu nuu na naa na. Ti ni jaa hora ja kinkoyo tuku na, ti ni ka ja'a da taka ja ka nandi'i na naa na ja kuu ichi.

Ni jaa Pablo ñuu Roma

¹¹ Nu ni ka ya'a uni yoo ja ka'iin na ñuu lulu un, ti ni kaki'in na iin barco tuku. Barco un ki'in ñuu Alejandría. Xini barco un kanchuku uu nuu nani Cástor jiin Pólux. Ni kendo barco un ñuu Malta ja ni kuu viko vijin xaan. ¹² Yukan ti ni ka kekoyo na ñuu un. Ni jakoyo na ñuu Siracusa. Ni ka kendo na uni kivi yukan. ¹³ Ni kekoyo na yukan, ti ni ka ya'a na ni yu'u mar un, undi ni ka jaa na ñuu Regio. Ni kundijin inga kivi, ti ni keja'a kee tachi ichi vee. Yukan kuu ja ni kekoyo na tuku ti kuankoyo na. Ni kundijin inga kivi, ti ni ka jaa na ñuu Puteoli. Yukan ti ni ka xndoo na barco un. ¹⁴ Yukan ni ka ndejna'an na jiin tijni chaa ka kandixia Jesús, ti ni ka kana da saña ja na kendo na jiin da iin semana. Ti sa kuankoyo na ichi Roma. Ti yukan ni ka jika ja'a na kuankoyo na.

¹⁵ Yukan ti yivi ka kandixia Jesús un, ni ka jiniso'o da ja jakoyo na, ti ni ka kii nujna'an da saña. Tijni da ni ka kikoyo undi nuu nani Foro de Apio, ti uu ga da ni kikoyo undi nuu nani Tres Tabernas. Nu ni jini Pablo nuu da, ni kundee ini da ti ni jikanta'u da nuu Yandios. ¹⁶ Sia'an ni kuu, ti ni jakoyo na Roma. Chaa yinda'a soldado un ni

nakua'a da Pablo jiin uu ga chaa ka kuu presu un nuu iin chaa ka ndito vekaa un. Yukan ti chaa un ni ja'a da jnu'un ja na nduku Pablo iin ve'e kuncha da, ti na kundito iin soldado chaa.

Ka'an Pablo jnu'un Jesús ñuu Roma

¹⁷ Ni ka ya'a uni kivi, ti ni kana Pablo chaa ka kuña'nu nación Israel kanchuku ñuu Roma. Nu ni ka ndututu da, ti ni kachi Pablo jiin da:

—Ñani naa ni, vasu tu nau ni iin kuachi ni sa'a na nuu yivi Israel. Ni siuku na jnu'un ni ka xndoo chaa jana'an, ko ñuu Jerusalén ni ka nakua'a yivi Israel presu saña nuu chaa Roma kanchuku yukan. ¹⁸ Nu ni ka xndichi da saña, ti ka kuni da sia da saña, chi ka jini da ja tu ni iin kuachi ni sa'a na ja na kuū na. ¹⁹ Tu ni kuni na kankuachi na nuu yivi Israel ja kuu jna'an yo, ko ni jikanta'u na nuu da ja César na xndichi da saña, chi tu ni ka ja'a yivi un un jnu'un ja na sia sticia un saña. ²⁰ Yukan kuu ja ni kana na ni'in naa ni, chi kuni na ndajnu'un na jiin ni. Kuni na ndajnu'un na jiin ni, chi suni kandixia na ja Yandios naxndoto ya tendi'i ndiyi. Ti sia'an taka yivi Israel, ñanijna'an yo, ka kandixia i. Ja yukan kuu ja ndikun na jiin cadena ja'a, chi kandixia na taka un —ni kachi da nuu chaa ka kuña'nu un.

²¹ Yukan na ti ni ka kachi chaa un jiin Pablo:

—Ni iin tutu tu ni chaa nuu ri naa ri ja taji chaa Israel. Iyo sava ñanijna'an yo ja vekoyo undi Jerusalén, ko tu na jnu'un ka kankuachi da ja'a ra. ²² Kuni kunso'o ri jnu'un ka'an ra, ti na kuni ri nasa ndo'o ini ra, chi ka jini ri ja taka ñuu ka ka'an yivi jnu'un Jesús, ti yivi ka kandixia Jesús, siin ka chiñu'un i —ni ka kachi da.

²³ Yukan ti ni ka kachi da ja na ndututu tuku yivi nuu kancha Pablo. Kivi un ni chakoyo yivi kua'a nuu kancha Pablo. Pablo ni ka'an kaji da nuu yivi un nasa ta'u Yandios jniñu. Ni kachi da nasa ni ka'an Moisés kivi jana'an, na ni

kachi da nasa kuu jniñu sa'a Jesús. Suni sia'an ni ka kachi chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios najana'an, ni ka'an Pablo.

Sia'an ni ka'an Pablo, chi kuni da ja na kandixia chaa un Jesús. Sia'an ni ka'an da nchaka ñin kivi un jiin yivi un naa i. ²⁴ Sia'an ni kuu ti tijni yivi ni ka kandixia jnu'un ni ka'an Pablo, ti sava ga yivi tu ni ka kandixia. ²⁵ Tu ni ka iyo ñin nuu ini yivi un naa i, ti ka kuni nokoyo i ve'e i, ko Pablo ni ka'an da jaku ga jnu'un nuu i. Ni kachi da:

—Ni kachi kaji Espiritu Santo nuu Isaías nuu jna'an yo jana'an. Ni kachi ya ja Isaías na ka'an jnu'un ja'a nuu yivi: ²⁶ Kua'an ti kachi ra nuu yivi un:

Ro'o naa ra, kunso'o ra jnu'un Yandios, ko tu chaku ini ra. Kuni ndaa ra jniñu sa'a Yandios, ko tu chaku ini ra nasa sa'a ya jniñu un.

²⁷ Yivi ndee ni'in ini ka kuu ra. Tukaa chunso'o ra, vasu ka chaku ini ra.

Tu ka kuni nakani ini ra, vasu ka chaku ini ra nasa ka jini ra, ni kachi Espiritu Santo nuu Isaías, ja na ka'an da nuu yivi un.

Kachi tutu.

²⁸ Vijna ti na ka'an na jnu'un Yandios nuu yivi inga nación. Yivi un chi kunso'o i jnu'un Yandios, ti nanita'u i nuu ya, ti maa i na kandixia i ya —ni kachi da.

²⁹ Sia'an ni ka'an Pablo. Chaa Israel un ni ka kee da kuankoyo da, ti ka ndajnu'un da siki jnu'un ni ka'an Pablo.

³⁰ Uu kuiya ni kendo Pablo ñuu Roma yukan. Ni ki'in nuu da ñin ve'e ni kuncha da un, ti suni ni cha'u da nuu ve'e un. Ni kusii ini da jiin taka yivi ni ka jakoyo nuu kancha da. ³¹ Ni ka'an da nuu yivi un nasa kuu kivi i nda'a Yandios ti ta'u ya jniñu nuu i. Ni xna'an da jnu'un Jesús, ja maa ya kuu Cristo ni taji Yandios sa'a ya jniñu ña'nu. Tu ni yu'u da ja ka'an da, ti tundo ni jasi yu'u da ja ka'an da jnu'un Jesús.

Nuevo Testamento en mixteco de Yosondúa

New Testament in Mixtec, Yosondúa (MX:mpm:Mixtec, Yosondúa)
copyright © 1988 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Yosondúa

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, Yosondúa [mpm], Mexico

Copyright Information

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Yosondúa

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 12 Feb 2021 from source files dated 12 Feb 2021

28a989a2-bd36-59ff-b10d-452e0cb74797